

POSLIKANO KMEČKO POHIŠTVO

V ZBIRKI GORENJSKEGA MUZEJA

Kranj, 2013

POSLIKANO KMEČKO POHIŠTVO V ZBIRKI GORENJSKEGA MUZEJA

Izdal: Gorenjski muzej

Za Gorenjski muzej: Marija Ogrin, direktorica

Strokovna besedila: mag. Tatjana Dolžan Eržen, mag. Marjana Žibert,
mag. Irena Jeras Dimovska

Priprava kataloga poslikanega pohištva: mag. Tatjana Dolžan Eržen

Ilustracije, restavriranje poslikanega pohištva: mag. Irena Jeras Dimovska

Fotografije: Tomaž Lauko, Drago Holynski, Anka Novak, Bernarda Šalamon,
Irena Jeras Dimovska, Tatjana Dolžan Eržen, Vlado Fras Zavrl, Fototeka Gorenjskega
muzeja, Fototeka SEM Ljubljana

Jezikovni pregled: Irena Destovnik

Prevod povzetka: David Limon

Oblikovanje: Barbara Bogataj Kokalj, Studio Aleja d. o. o.

Tisk: Medium d. o. o.

Naklada: 500 izvodov

Kranj, junij 2013

Katalog je uvrščen v zbirko Gorenjski kraji in ljudje – Zbirke; 8

Gorenjski muzej

Tomšičeva 42, 4000 Kranj

www.gorenjski-muzej.si

Izdajo kataloga in razstavo sta omogočila Ministrstvo za kulturo Republike Slovenije
in Mestna občina Kranj

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA KULTURO

MESTNA OBČINA KRANJ

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

645.4:7.031.4(497.452)(083.824)

DOLŽAN Eržen, Tatjana

Poslikano kmečko pohištvo v zbirki Gorenjskega muzeja / [strokovna
besedila Tatjana Dolžan Eržen, Marjana Žibert, Irena Jeras Dimovska ;
ilustracije Irena Jeras Dimovska ; fotografije Tomaž Lauko ... [et al.] ; prevod
povzetka David Limon]. - Kranj : Gorenjski muzej, 2013. - (Gorenjski kraji
in ljudje. Zbirke ; 8)

ISBN 978-961-6478-49-6

1. Gl. stv. nasl. 2. Žibert, Marjana 3. Jeras Dimovska, Irena
267103744

Posvečeno Anki Novak, ki je kot kustosinja etnologinja Gorenjskega muzeja med letoma 1959 in 1992 zbrala in raziskala bogastvo gorenjskega poslikanega pohištva

VSEBINA

MARIJA OGRIN: UVODNA BESEDA	5
TATJANA DOLŽAN ERŽEN: LJUDSKA UMETNOST SLIKANJA NA KMEČKO POHIŠTVO NA GORENJSKEM	7
MARJANA ŽIBERT: SKRINJE IN NJIHOVI IZDELOVALCI V PISNIH VIRIH.....	35
IRENA JERAS DIMOVSKA: KONSERVIRANJE IN RESTAVRIRANJE POHIŠTVA. VPRAŠANJA IN DILEME, KI SE OB TEM POJAVLJAJO.....	39
SUMMARY	47
KATALOG POSLIKANEGA POHIŠTVA IZ ZBIRKE GORENJSKEGA MUZEJA.....	49

Kamrica veljbana
Posteljica pernata:
Tam ti ležal boš,
Če boš moj mož!

Ljudska

UVODNA BESEDA

Predstavljeno poslikano kmečko pohištvo spada med najbolj prepoznavne in obsežne zbirke muzejskih predmetov Gorenjskega muzeja, poslikava skrinj, zibelk, omar in drugega pohištva pa je značilna ljudska umetnost alpskega prostora. Njeni začetki segajo v čas renesanse in so obenem odraz kulturnega in gospodarskega stanja v Evropi, ki je takrat svojo ideologijo črpalo tudi iz antičnega sveta. V jugovzhodnem alpskem prostoru, kamor sodi tudi Gorenjska, je vrhunec v vsej svoji razsežni oblikovni in umetnostni plati doseglo v 19. stoletju. Večina avtorjev poimenuje poslikano pohištvo kot ljudsko kulturo kmečkega prebivalstva prav zaradi njegove preprostosti in uporabe lokalnih materialov.

V povojnem obdobju 20. stoletja je bilo pri nas kmečko prebivalstvo sistematično degradirano in z njim tudi vse, kar je bilo povezano s kmečko identiteto. Temu primerno sta se vrednotili tudi umetnost in kultura, tako da so številni, ki so želeli v korak s časom, pri prenovah svojih domov zavrgli dragocene skrinje, zibelke, posodje in omare. Še več, v mnoge na silo izpraznjene kmečke domove so naselili vojake, ki so brez vesti uničevali kmečko poslikano pohištvo.

V vsem tem času so muzeji odigrali neprecenljivo vlogo. Strokovni delavci so se kljub naravnosti časa zavedali pomembnosti »kmečke dediščine« in jo reševali pred uničenjem. Zato se moramo toliko bolj zavedati dragocenosti zbirke poslikanega kmečkega

pohištva, ki jo je med letoma 1959 in 1992 sistematično zbirala in proučevala Anka Novak, takratna kustosinja Gorenjskega muzeja. Njeno delo je nadaljevala mag. Tatjana Dolžan Eržen in gradivo uredila ter strokovno obdelala v pričujočem katalogu in prikazala na slikoviti razstavi. Nepogrešljiva konservatorska in restavratorska dela na predmetih je z vso svojo strokovnostjo opravila mag. Irena Jeras Dimovska, kronološki pregled dogodkov, povezanih z letnicami na pohištvu, je prispevala mag. Marjana Žibert.

Cilj razstave in kataloga ni samo predstavitev bogatega poslikanega kmečkega pohištva po njegovih značilnih elementih in kronologiji. Njun cilj je, da obiskovalci ob pogledu na preproste geometrijske like ali cvetlične motive, za katere so tako imenovani samouki umetniki svoj navdih črpali iz mitologije ali vere, prepoznajo izpoved lokalne identitete. Čeprav so izdelovalci poslikanega pohištva delovali lokalno, imajo tako poslikave kot oblike pohištva v celotnem alpskem prostoru skupne značilnosti. Poslikano kmečko pohištvo je kultura bivanja izobraženega, delovnega in ozaveščenega kmečkega prebivalstva, ki je tudi eden od temeljev slovenstva.

Avtorici razstave mag. Tatjani Dolžan Eržen in vsem sodelavcem, ki so pomagali pri nastanku razstave in kataloga, iskreno čestitam. Naši nekdanji kustosinji Anki Novak se zahvaljujem za njeno neprecenljivo življenjsko delo, obiskovalcem pa želim, da v poslikanem kmečkem pohištvu zaznajo veličino umetnosti.

Marija Ogrin, direktorica

En cajt bom tajila,
Sej dolgu ne bom.
Bom zibu kupila
Pa zibala bom!

Ljudska

Ljudska umetnost

SLIKANJA NA KMEČKO POHIŠTVO NA GORENJSKEM

Čas je izvirnim stvaritvam vedno sovražen, saj nezadržno propadajo. A hkrati zori tudi naša presoja, kaj je vredno ohranjati. V Gorenjskem muzeju z veseljem objavljamo izbrane kose iz naše zbirke poslikanega pohištva. Veselimo se ustvarjalnosti naših prednikov, ki so se znali obdati z lepimi izdelki tako, da so hkrati razvijali svoj smisel za lepo, dobro in koristno. Naša želja je, da bi pričujoči katalog med poslikanim pohištvom iz drugih dežel pripomogel k prepoznavnosti skrinj in zibelk iz Gorenjske.

Pohištvo je pomemben del notranje opreme stanovanjskih in delovnih prostorov. S svojimi obliko, okrasom in gradivom, iz katerega je izdelano, izdaja družbeni sloj lastnika. Plemiško in meščansko pohištvo v gradovih, graščinah in mestnih stanovanjih je bilo oblikovano v sočasnem umetnostnem stilu – gotskem, renesančnem, baročnem, bidermajerskem ... Ker so ga mojstri mizarji, rezbarji in lesostrugarji izdelovali iz plemenitejših vrst lesa, je bilo drago. Kmečki ljudje, ki so na Gorenjskem vse 19. in še polovico 20. stoletja predstavljali večino prebivalstva, so pri vaškem izdelovalcu naročali predvsem skrinje, pozneje tudi zibelke in omare, kadar so želeli kaj boljšega, pa pri šolanem mizarju in slikarju. V lokalnih skupnostih se je oblikovala posebna, domača tradicija okraševanja, ki je na Gorenjskem močno razvila številne različice poslikav, zlasti skrinj.

Slikanje na kmečko pohištvo razumemo kot zvrst ljudske umetnosti. Pod vplivom romantike je ljudska umetnost dolgo časa veljala za narodno umetnost, ki

naj bi bila samonikla, neodvisna od zgodovinskega razvoja, izraz narodove duše in prav zato visoko cenjena kot poseben znak naroda. Nekaj tega pojmovanja se je še drži, čeprav danes ljudsko umetnost predstavljamo kot umetnost za nižje družbene plasti, torej za kmečko večino prebivalstva, ki jo ustvarjajo manj šolani ali nešolani, pogosto neznani avtorji. Še zlasti so nam pri srcu poslikane skrinje, saj so imele v nekdanjem načinu življenja pomembno vlogo pri svečanem prevozu bale v ženitovanjskih šegah. Zato jih enako kot ljudsko pesem, pripoved, glasbo, nošo ali šege cenimo in ohranjamo zaradi čustvene in simbolne vrednosti.

Prevoz bale pred drugo svetovno vojno, Bohinj

The transport of a trousseau before World War Two, Bohinj

Uprižarjanje prevoza bale v Predosljah v desetletju pred drugo svetovno vojno. Takšno vlogo so imele poslikane skrinje pozneje v 20. stoletju na prireditvah Kmečka ohcet.

The staging of the transport of the trousseau in Predoslje in the decade before World War Two. Painted chests performed the same function later in the 20th century at Peasant Wedding events.

KMEČKO POSLIKANO POHIŠTVO V EVROPI

Pohištvo so v začetku 16. stoletja začeli poslikavati v večjem delu Evrope (Avstriji, Švici, severni Italiji, Madžarski, Norveški, Finski, Rusiji, Poljski, Češki, Romuniji, Španiji), potem ko so že nekaj stoletij poslikavali lesene stropce v gotških cerkvah. Ta obrt se je razvijala od 13. pa do konca 18. stoletja, ko so posamezni stropci poslikani tudi po odročnejših krajih. Slikarske delavnice, ki so jih poslikavale, so nove naročnike našle med kmečkimi ljudmi. Sakralno umetnost so prilagodili posvetni rabi in okusu. Sprva so uporabljali šablone gotških, pozneje renesančnih, nazadnje baročnih motivov, slikali pa so tudi prostoročno. Pohištvo so poslikavali v vseh evropskih pokrajinah, kjer so imeli na razpolago mehek les iglavcev – v alpskih deželah Švici, Avstriji, na Bavarskem, v Skandinaviji, na Poljskem, Češkem, Slovaškem, Madžarskem, v Romuniji, Španiji. Kjer je bilo dovolj trdega lesa, so tudi kmečko pohištvo krasili z rezbarijami in intarzijo in ga niso poslikavali.¹

Šolani ali samouki izdelovalci kmečkega poslikanega pohištva so delovali v lokalnem prostoru, kjer so poznali zahteve, okus in družbeni položaj naročnikov, ki so vztrajali pri tradicionalnih oblikah in počasneje sprejemali novosti ali jih prilagajali svojemu okusu. Zato so razvili svojstven stil, ki nam danes omogoča prepoznavati regionalno poreklo poslikanih skrinj, omar in drugega pohištva.

Moda poslikavanja pohištva je minila v drugi polovici 19. stoletja. Takrat so tudi kmečki ljudje začeli opremljati stanovanja z omarami, s predalniki, kredencami, posteljami in z drugimi kosi po vsej Evropi bolj ali manj enakega pohištva.

GORENJSKO KMEČKO POSLIKANO POHIŠTVO

Gorenjska zavzema ozemlje ob zgornjem toku nadaljše slovenske reke Save; na jugu sega do predmestij Ljubljane, na vzhodu jo zamejuje zasavsko hribovje s prelazom Trojane, na zahodu v Julijskih Alpah meji s Posočjem, na severu jo Karavanke ločujejo od Koroške. Ta pretežno gorski svet je precej raznolik, največ rodovitnih polj je na Kranjski ravnini v okolici Kranja tja do Kamnika in Domžal. Na življenje v Gornjesavski dolini in na Jezerskem je zelo vplivala sosednja Koroška, Bohinj je bil tisočletja povezan s Posočjem, ljudi v okolici Radovljice je zaznamovalo železarstvo. Ime Gorenjska se je v 19. in 20. stoletju razvilo iz poimenovanja Gornja Kranjska, dela nekdanje stare avstrijske pokrajine Kranjske.

Gorenjske domačije so imele več poslikanega pohištva kot drugod po Sloveniji, kjer so v manjšem obsegu poslikavali le skrinje in zibelke. Na Goriškem, Vipavskem, v Beli krajini in osrednji Dolenjski so bile pogostejše intarzirane skrinje, na Tolminskem, Goriškem, Krasu in v Istri pa rezljane.² Tudi na Gorenjskem se je ohranilo največ poslikanih, zelo raznoliko okrašenih skrinj. Med razcvetom poslikavanja pohištva med letoma 1800 in 1860 je mogoče ugotoviti veliko krajevnih različic oz. različnih izdelovalcev. Raziskovala jih je Anka Novak, kustosinja etnologinja Gorenjskega muzeja med letoma 1959 in 1992. V času, ko je bilo življenje v gorenjskih vaseh še tradicionalno kmečko, je sistematično hodila od hiše do hiše, od vasi do vasi, fotografirala in dokumentirala.³ Med številnimi evidentiranimi kosi poslikanega pohištva v zasebni lasti je izbrala in pridobila 190 kosov iz vseh delov Gorenjske, ki so spadali pod Gorenjski muzej. Danes muzej hrani 120 poslikanih skrinj in sedem prednjih stranic, 40 zibelk, 11 omar, devet postelj ali končnic in posamezne kose druge poslikane notranje opreme. Predmetov z Loškega, Kamniškega ali Domžalskega ni zbirala, saj sta bila za ta območja pristojna Loški muzej in Medobčinski muzej Kamnik. Pri raziskovanju pa Anka Novak teh omejitev ni upoštevala, tako da njena za slovensko etnologijo temelj-

1 Gieslind M. Ritz: *Alte bemalte Bauernmöbel Europa*. München: G. D. W. Callwey, 1970, 7–8.

2 Irena Keršič: Oris stanovanjske kulture slovenskega kmečkega prebivalstva v 19. stoletju. *Slovenski etnograf* XXXIII–XXXIV, 1991, 369.

3 Anka Novak: Delo etnološkega oddelka, v: Cene Avguštin (ur.), *40 let Gorenjskega muzeja: 1953–1993*. Kranj: Gorenjski muzej Kranj, 1993, 44–48.

Tesana skrinja iz Prekmurja, ženitovanjska skrinja iz Gorenjske

Etnološka literatura predstavlja dve vrsti skrinj: v plitvem reliefu ornamentirane tesane žitne skrinje starejših konstrukcij in izvorno slovanskih imen, ki jih najdemo v panonskih delih Slovenije, ter poslikane, rezljane ali intarzirane ženitovanjske, prevzete skupaj z imenom skrinja, tudi v drugih slovanskih jezikih izpeljanim iz latinske besede *scrinium*, ki označuje 'valjaste puščice za papirusove zvitke in drobnarije'. Na Gorenjskem najdene skrinje za žito – kašče ali kašče niso okrašene.

A hewed chest from Prekmurje, a trousseau chest from Gorenjska

Ethnological literature talks about two types of chests: hewed grain chests of older construction and with original Slavic names, ornamented with shallow reliefs, found in the Pannonian parts of Slovenia; and painted and carved chests, sometimes with inlays, used for trousseaux, together with the name *skrinja*, which was also derived in other Slavic languages from the Latin word *scrinium*, meaning a cylindrical container for papyrus scrolls and small objects. In Gorenjska, painted trousseau chests can be found, whilst chests used for grain storage were not decorated.

na dela o poslikanem pohištvu⁴ vključujejo tudi te dele Gorenjske.

Precej poslikanega pohištva iz zbirke Gorenjskega muzeja si je mogoče ogledati na razstavi Ljudska umetnost na Gorenjskem v Mestni hiši na Glavnem trgu v Kranju in razstavi Pohištvo iz Gornjesavske doline v Liznjekovi hiši v Kranjski Gori. Hišne skrinje so razstavljene na podstrešju Oplenove hiše pod Studorom v Bohinju, ki jo je obnovil in uredil pokojni Vladimir Knific, konservator etnolog z Zavoda za varstvo kulturne dediščine, območne enote v Kranju.

ČAS POSLIKAVANJA KMEČKEGA POHIŠTVA NA GORENJSKEM

Najstarejša ohranjena poslikana kmečka skrinja z letnico 1624⁵ je razstavljena v Mestni hiši v Kranju. Pridobljena je bila na veliki kmetiji pri Rožmanu v Češnjici pri Podnartu. To je t. i. arkadna skrinja, poslikana z geometrijskimi motivi šahovnice in trikotnikov. Najmlajša kmečka skrinja v naši zbirki ima letnico 1887 in je v muzej prišla izpod Studora v Bohinju. V Kranjski Gori je Martin Hrovat izdeloval poslikane skrinje za kmečke neveste iz Rateč še v tridesetih letih 20. stoletja. V njegovi hiši, kjer je danes gostilna

Martin, je mogoče videti eno zadnjih z letnico 1935. Poslikano pohištvo kmečke ljudi na Gorenjskem spremlja že skoraj 400 let, v katerih se je življenje tudi na podeželju povsem spremenilo. V zadnjem stoletju, ko so staro poslikano pohištvo zamenjali s sodobnim pohištvom, je doživelo opuščanje in uničevanje. Kar se je ohranilo, pa je bolj kot kdaj koli spoštovano, raziskovano in občudovano v muzejih in zasebnih zbirkah.

KATERE KOSE POHIŠTVA SO POSLIKAVALI

Včasih niso imeli toliko in tako raznolikega pohištva kot danes. Plemiška in meščanska bivališča so bila v 15. in 16. stoletju s pohištvom minimalistično opremljena,⁶ kmečka stanovanja pa še v 19. stoletju. Najštevilčnejše so bile skrinje, predhodnice vsega današnjega pohištva, namenjene shranjevanju pa tudi sedenju in ležanju. Šele konec 18., zlasti pa v 19. stoletju so kmečki ljudje v svoj dom postavili omaro za živila, zibelko, vzdane omarice, posteljo, uro. Omare so pred 19. stoletjem stale le na nekaterih premožnih kmetijah,⁷ večina pa jih je nabavljala v času, ko je moda poslikavanja kmečkega pohištva že izzvenela.

4 Anka Novak: Gorenjska kmečka skrinja. *Snovanja* št. 1 z dne 4. 2., in št. 2 z dne 1. 4. 1967; Anka Novak: Poslikano pohištvo v Dolini, *Slovenski etnograf* 1970/71, 19–38; Anka Novak: Gorenjska kmečka skrinja, v: Beba Jenčič (ur.), *Avguštinov zbornik: 50 let Gorenjskega muzeja Kranj*. Kranj: Gorenjski muzej, 2003, 148.

5 Obstajala je tudi skrinja z letnico 1614 iz iste hiše, a je bila poslikava preveč uničena ... Glej Novak 2003, 148.

6 Vesna Bučič: Stanovanjska kultura na Slovenskem v obdobju gotike in renesanse, *Argo* XXX, 1993, 10–11.

7 Angelos Baš: Hišna oprema svobodnikov na Kranjskem v 17. in 18. stoletju, *Etnolog* 1953/1954, 122.

V Prešernovi rojstni hiši v Vrbi je na primer več poslikanih skrinj, zibelka, postelja in vrata stenskih omaric pa niso slikarsko okrašeni. V okolici Radovljice in Kranja je bilo veliko poslikanih skrinj, manj zibelk, najmanj pa omar za živila in stenskih omaric. V vaseh od Jesenic do Rateč, kjer so bili v živih stikih tako s Koroško kot Tirolsko, s širšim alpskim svetom, je bilo slikarsko okraševanje tako intenzivno, da je zajelo vso notranjo opremo, v Kranjski Gori in okolici celo nekatere lesene strope.

Lesene škarje, ki so jih zataknili za stranico postelje, da posteljina ni zdrsnila na tla, so poslikali v delavnici rateško-kranjskogorskega kota. Visoke so 73 cm, široke 8 cm. Z razstave Ljudska umetnost na Gorenjskem v Mestni hiši na Glavnem trgu v Kranju

These wooden scissors that were attached to the side of the bed so that the bedding did not slip off were painted in the workshop in the Rateče-Kranjska Gora area. They are 73 cm long and 8 cm wide. From the exhibition Folk Art in Gorenjska in the Town Hall in the main square in Kranj.

Poslikane zibelke so bile pogoste v 19. stoletju, starejše niso ohranjene.⁸ Obstajajo manjše zibelke, v katerih so nosili novorojenčke h krstu, prizor je upodobil tudi Maksim Gaspari. Krstnih zibelk je malo ohranjenih. V drugi polovici 19. stoletja so otroke začeli nositi h krstu v t. i. krstnih odejeh ali »pindekelčkih«. Zlasti v Bohinju se je ohranilo izročilo o nošnji zibelke z dojenčkom h krstu ali na delo na polje oz. v senožet s pomočjo svitka na glavi.

Otroška igračka zibelka, ki jo je leta 1918 za svojo nečakinjo izdelal zadnji gorenjski izdelovalec poslikanih skrinj, Martin Hrovat, »Mauarček« iz Kranjske Gore. Dolga je 40 cm, široka 22 cm, visoka 30 cm. Z razstave Ljudska umetnost na Gorenjskem v Mestni hiši na Glavnem trgu v Kranju

A toy cradle, made in 1918 by the last Gorenjska painted chest maker, Martin Hrovat of Kranjska Gora, for his niece. Length 40 cm, width 22 cm, height 30 cm. From the exhibition Folk Art in Gorenjska in the Town Hall in the main square in Kranj.

Poslikana preslica z letnico 1825 iz Podkorena. Dolga je 31 cm, široka 6 cm, visoka 22 cm. Z razstave Ljudska umetnost na Gorenjskem v Mestni hiši na Glavnem trgu v Kranju

A painted distaff from Podkoren showing the year 1825. Length 31 cm, width 6 cm, height 22 cm. From the exhibition Folk Art in Gorenjska in the Town Hall in the main square in Kranj.

Omare so bile različno namensko oblikovane; najpogostejše so bile omare za živila, po domače »morajne«, »mlečnce« (okolica Kranja) ali »kantrč« (Gornjesavska dolina), nekaj je bilo vzdinjenih omaric, najmanj pa omar za obleko. Vse so bile poslikane v 19. stoletju, celo takšne kot omara iz Predoselj pri Kranju, ki jo oblika določa za izdelek 18. stoletja in so jo poslikali stoletje pozneje. Vendar ne moremo reči, ali so te omare domači izdelki ali so prinesene od drugod. Le za izdelovalce v Gornjesavski dolini v vaseh od Jesenic do Rateč vemo, da so slikali tudi na omare in posteljni ogrodja. Čeprav ima SEM v svoji zbirki ogrodje postelje s Suhe pri Škofji Loki z letnico 1794, obstajale pa naj bi tudi v okolici Bleda in v Bohinju,⁹ jih danes ne poznamo.

⁸ Marija Jagodic Makarovič: Zibelka na Slovenskem, *Slovenski etnograf* XII, 1959, 9.

⁹ Fanči Šarf: Kmečka postelja na Gorenjskem v 19. stoletju, *Slovenski etnograf* XII, 1959, 81–96.

KDO JE IMEL POSLIKANO SKRINJO IN ZA KAJ SO JIH RABILI

Poslikane skrinje in zibelke so imeli tako premožni kmetje kot revnejši kajzarji, razlika je bila le v številu, saj so imeli na kmetijah več oblačil, platna in vsega drugega, kar so hranili v skrinjah.¹⁰ Poslikane kmečke skrinje pa so v prvi polovici 19. stoletja dokumentirane celo v meščanskih stanovanjih v Kranju in Radovljici.¹¹ Žive in barvite poslikave so v dom prinesle občutje domačnosti pa tudi reprezentančnosti. Notranja oprema na kmetijah ni bila enotnega sloga, ker se je bogatila iz roda v rod, po načelu nadaljevanja starega je mladi rod sledil tradiciji. Istovetenje mladega rodu s kmetijo in podrejanje osebnega družinskemu se izražata tudi v poimenovanju družinskih članov različnih generacij z enakim imenom, na primer ded Anton, oče Anton in sin Anton. Osrednji bivalni prostor, t. i. hiša z lončeno pečjo, s klopmi in z mizo v nasprotnem kotu je bila hkrati tudi delovni in družabni prostor. Imenitnejši kosi opreme, kot so skrinje, so največkrat prihajali na kmetijo z nevestino balo, ker so bili označeni z letnico, so bili tudi svojevrstna rodbinska kronika.

Skrinja z balo z razstave
Skrinja za nevesto, Mestna
hiša v Kranju, 2011. Ko so
mladoporočenci zapuščali
svoj dom, so, primerno premo-
žnosti domačije, od tam dobili
darilo za novo življenje – doto
v denarju in nepremičninah ter
balo v predmetih: posteljnino,
perilo, platno, prejo, posodo,
pohištvo, žito, domače
živali ...¹²

A chest with a trousseau from
the exhibition A Chest for the
Bride, Kranj Town Hall, 2011.
When leaving home after getting
married, the bride, depending on
the wealth of her family, received a
gift for her new life – a dowry in the
form of money and property and
a trousseau including bedding,
underwear, linen, yarn, crockery,
furniture, grain, domestic animals,
etc.

Poslikane skrinje so imele pomembno vlogo pri prevozu bale kot delu ženitovanjskih običajev. Ponekod so prevoz bale imenovali kar »skrinjo vozijo«. Boga to balo s skrinjo so slovesno in s precej zapletenim obredom prepeljali s starega na novi dom, revno so na tistem prenesli v rjuhi. V Ratečah je bila vožnja bale obred, pri katerem so sodelovali vsi vaščani. Na prvem vozu je bila skrinja za obleko, na drugem skrinja s platnom in prejo, v skrinji na tretjem vozu pa je bilo običajno žito. Dve skrinji sta bili vedno poslikani, skrinje za žito pa je krasil le plastičen kasetast okras. Postelje in zibelke v bali ni bilo, prvo je moral pripraviti ženin, drugo pa je prinesla mama hčerki ob rojstvu prvega otroka.¹³ V okolici Kranja je morala biti edina skrinja polna žita, v Besnici sta bila pomembna domače laneno platno in preja. Na opisih tradicionalnih ženitovanjskih običajev, ki so nastali konec 19. in v prvi polovici 20. stoletja, je bila zasnovana tudi prireditev z imenom Kmečka ohcet, ki jo v Bohinju organizirajo še danes. V sedemdesetih letih je po vsej Sloveniji na folklorni način z uprizorjenim prevozom bale kot ene od sestavin poročnih šeg obujala spomin na nekdanjo vlogo poslikanih skrinj. Nekaj opisov ženitve, tudi prevoza bale, je tudi v leposlovju, na primer v delih iz Gorenjske: v trilogiji *Vozarji*¹⁴ Janeza Jalna in v povesti *Gostač Matevž*¹⁵ Frana Saleškega Finžgarja.

Ženitovanjske skrinje so bile osebna last, v njih so hranili obleko in osebne predmete. Njihovo mesto je bilo odvisno od velikosti in premožnosti domačije; pri premožnejših so bile ob postelji v kamri, tudi kot ležišča otrok, sicer pa v osrednjem bivalnem prostoru – »hiši«, čumnati ali veži. Če je bila hiša nadstropna, na primer v Gornjesavski dolini, je bilo za skrinje več prostora na zgornji veži – »zolu« in v zgornji kamri, – »štiblcu«. Tudi v bivalnih prostorih na podstrešju – »na hiši« so stale skrinje, v Bohinju »na ispi«. Ko je domačijo prevzela naslednja generacija, so jih premaknili na manj ugledna mesta, ko so bile že precej izdelane, pa so jih odložili na podstrešje ali skedenj kot shrambo za živila ali nerabne predmete. Na eni domačiji so lahko imeli veliko skrinj, pri Orehenku v Mojstrani jih je bilo na primer 18, niso pa bile vse poslikane. V Gornjesavski dolini je bilo neposlikanih od tri- do šestkrat več.¹⁶ Nekatere skrinje so bile mizarско povsem izdelane, z arhitekturno razčlenjeno prednjo stranico, niso pa jih poslikali. V okolici Kranja so se v drugi polovici 19. stoletja pojavile neokrašene, loščene skrinje.

10 Anka Novak: Poslikano pohištvo na Gorenjskem (Slovenski koledar 1957), v: *Etnologija je življenje, izbrani članki in besedila*. Kranj: Gorenjski muzej, 2012, 17.

11 Novak 2003, 153–154.

12 *Slovenski etnološki leksikon*. Ljubljana: Mladinska knjiga, 2004, 20 in 97.

13 Novak 1970/71, 35.

14 Janez Jalen: *Vozarji*. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1987, 361.

15 Fran Saleški Finžgar: *Gostač Matevž*. Celje: Družba sv. Mohorja, 1954, 17–18.

16 Novak 1970/71, 34, 35.

Redko se je skupaj s skrinjami ohranilo izročilo o tem, kaj so v njih hranili. Vemo le, da so bile skrinje na kmečkih domačijah dolgo edino hrambno pohištvo, zato so v njih hranili vse, kar so imeli; ne le obleko, tudi laneno prejo in platno, suho sadje, stročnice, žito in druga živila ter krmo za živali, na njih so sedeli, ležali in spali. Za neposlikano skrinjico s tremi uokvirjenimi polji iz Podkorena, ki je stala na podstrešju, vemo, da so v njej še do srede 20. stoletja shranjevali otroško obleko. Poslikana skrinja iz Kranjske Gore, v kateri so bila žitna zrnja, je bila v muzejsko zbirko pridobljena iz čumnate. Prepoznamo le skrinje za žito, ker je njihova notranjost razdeljena na štiri ali pet delov za različne vrste žita; poslikane žitne skrinje so izjemno redke. Skrinja iz Bitenj na Sorškem polju z letnico 1865 je v zbirki Gorenjskega muzeja (kat. št. 20), poznamo še eno poslikano žitno skrinjo z letnico 1843 s Srednjega vrha; morda je še kakšna ohranjena v zasebni lasti. V manjših skrinjah so hranili osebne predmete posli – hlapci in dekle. Tudi drugi kmečki ljudje so jih rabili kot potovalne kovčke. Znana pa ni nobena, ki bi jo po poslikavi lahko prepoznali kot izdelek z Gorenjskega.

KAKO SO BILE KMEČKE SKRINJE IZDELANE

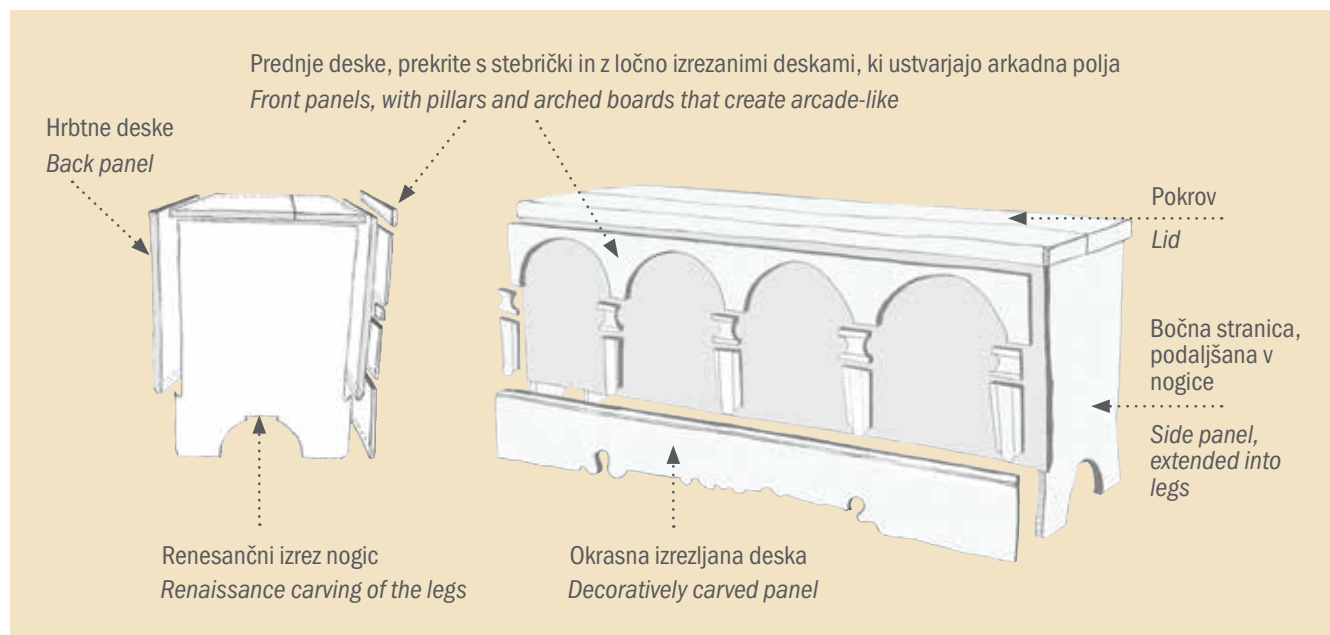
Kakšne skrinje so imeli kmečki ljudje pred 17. stoletjem, ne vemo. Na freski Sveta Nedelja iz srede 15. stoletja je prvič upodobljena skrinja, oblikovana kot zaboj na podstavku. Takšne gotosko oblikovane skri-

nje so imeli v mestih in na gradovih, ohranile so se v Narodnem muzeju¹⁷ in drugje.

Poslikano kmečko pohištvo je izdelano iz mehkega lesa, največkrat iz smrekovine, intarzirane in rezljane skrinje pa iz trdega, na primer orehovega lesa. Za njihovo izdelavo sta bila potrebna mizarско znanje in orodje. Od prvih poslikanih skrinj v začetku 16. do srede 18. stoletja, v Bohinju še dlje, so na Gorenjskem izdelovali arkadne skrinje. Bočni stranici skrinje sta bili nosilni, to pomeni podaljšani v nogice in izrezani tako, da so nanju pritrdili deske zadnje in prednje strani, tudi sprednjo spodnjo, okrasno izrezljano desko. Vmes so s kovanimi žebli z velikimi glavami pritrdili dno. Izrez bočnih stranic med nogicami in izrezljani motiv okrasne deske sta se v dveh stoletjih iz renesančnega spremenila v baročni slog. Prednjo stranico so z dodajanjem v loku izrezanih desk in izrezljanih stebričkov oblikovali v tri, štiri ali pet plastičnih arkadnih polj. Nekatere so bile slikarsko okrašene.

V 18. stoletju so začeli izdelovati skrinje v obliki zaboja s štirimi stranicami, ki so v vogalih sestavljene z rogljičenjem, po domače s cinkanjem. Zaboj največkrat stoji na dveh kvadrastih kosih lesa, ki se vodoravno drsno vstavijo na spodnjo stran zaboja. Nekatere bolj meščansko oblikovane skrinje imajo okrogle nogice ali izrezljane v zelo poenostavljene šape. Pokrovi skrinj so pritrjeni s pomočjo ročno kovanih tečajev, t. i. pantov, ki so z ročno izdelanimi žebli pritrjeni na zunanjo stran hrbta skrinje in na notranjo stran pokrova. Na pokrovu sta včasih vidna dva povsem gladka okrogla dvacentimetrska neta, ki držita

¹⁷ Bučič 1993, 11.

Konstrukcija arkadne skrinje,
risala mag. Irena Jeras Dimovska

The construction of an arcade chest,
drawn by Irena Jeras Dimovska

Skrinja Layerjevega nasledstva z Jezerskega z letnico 1847. Poslikana je tudi stranica poličke, v katero so vdeleni štirje predalčki za drobnarije.

Chest made by Layer's successors from Jezersko, showing the year 1847, in which even the side of the shelf, in which there are four compartments for small objects, is decorated.

tečaje na pokrovu, druga dva pa zgornji del ključavnice. Tako pritrjeno železo pri sedenju in ležanju na pokrovu skrinje ni trgalo obleke, niti se ni vanj nič zatikalo pri polnjenju ali praznjenju vsebine. Vse skrinje imajo ključavnice in se zaklepajo z velikimi ključi. Na prehodu iz 15. v 16. stoletje so se kot zaporni sistem pri skrinjah uveljavile male, ročno izdelane ključavnice v obliki mačje glave.¹⁸ Nameščali so jih vse do 19. stoletja, dokler so skrinje poslikavali. Na gorenjskih kmečkih skrinjah niso prav pogosto okrašene z gravuro, večkrat pa se na skrinjah sploh niso ohranile. Na prednji stranici je viden ščitek ključavnice, največkrat v obliki trikotnika ali romba, izjemoma v drugačni obliki. Železne dele skrinj so izdelovali mestni kovači in ključavničarji, na primer škofjeloški.¹⁹ Sicer pa je Gorenjska pokrajina fužin, kjer zadrege s kovaškim znanjem res ni bilo. Zanimivo pa je, da imajo le nekatere skrinje, po navadi tiste iz okolice železarske Lipniške doline pri Radovljici, tudi železne ročaje za prenašanje.

Notranjost skrinj zaznamuje en okrog pol metra dolg predal, ki je na eni strani po vsej širini in višini predeljen z desko in pokrit s pokrovom z lesenim tečajem. Bohinjske arkadne in druge daljše skrinje imajo tak predal levo in desno. Na ta globok predal se ob zadnji strani naslanja dobrih deset centimetrov široka in globoka polička za shranjevanje drobnarij. V posamezne skrinje, zlasti tiste iz okolice Škofje Loke, je vdelen vrsta manjših predalčkov. Nekateri globoki predali imajo dvojno dno, v katerem je skrit prostorček za hranjenje dragocenosti. Včasih tak skrivni predal izsledimo zaradi železnega peresa, ki omogoča dviganje in spuščanje predelne deske. Sem in tja niso prazni, ampak vsebujejo predale, ki jih lahko vzamemo v roke.

KRAŠENJE GORENJSKIH POSLIKANIH SKRINJ

V zbirki Gorenjskega muzeja so predvsem poslikane skrinje, ker so zaradi večjega ustvarjalnega naboja bolj zanimive in bolj ustrezajo merilom zbiranja, med katerimi je estetika zelo pomembna.

Kateri vplivi so bili najpomembnejši za oblikovanje okrasa na skrinjah, izdelanih na Gorenjskem? Na splošno lahko poslikano pohištvo povežemo s poslikanimi stropi podružničnih cerkvic. Na Gorenjskem so se ohranili iz časa od 16. do 18. stoletja,²⁰ okrašeni so v tehnikah in z motivi, ki jih najdemo tudi na skrinjah. Pobude in vplivi pa so prihajali tudi od sodobno izdelanega stilnega pohištva, na povzemanje oblik meščanskih skrinj kaže zlasti podoba skrinj iz okolice Radovljice, skrinje v Gornjesavski dolini pa na vplive poslikavanja kmečkega pohištva na Koroškem, celo na potujoče izdelovalce, ki so nekaj časa delovali pri nas. V splošnem je za gorenjske skrinje značilna okrašena prednja stranica, členjena v tri, pet ali sedem različno oblikovanih polj kot okna na fasadi hiš. Poudarek je na srednjem polju, ki ga zaznamuje poseben motiv, levo in desno pa je okras razmeščen simetrično. Bočne stranice niso vedno okrašene, pokrovi pa redko. Zadnji stranici se niso posvečali. Tehnike krašenja gorenjskih poslikanih skrinj so se s časom razvijale in so naslednje:

- Arhitekturna členitev prednje stranice se je spreminjala od arkadnih oblik k različnim lokalno prepoznavnim oblikam. Na skrinjah v zbirki Gorenjskega muzeja od najstarejše z letnico 1624 do najmlajše z letnico 1887 najdemo skoraj 30 različnih razdelitev prednje stranice na z letvicami oblikovana ali naslikana polja.

18 Beba Jenčič: *Okovje: Katalog razstave*. Kranj: Gorenjski muzej, julij-avgust 1981.
19 Mojca Ferle: *Kovači v Škofji Loki, Loški razgledi* 34, 1987, 87-103.

20 Franc K. Kos: *Ornamentika v lesenih stropih v cerkvah na Slovenskem: Donesek k povezanosti visoke in ljudske umetnosti. Zbornik za umetnostno zgodovino XVII*, 1941, 33-57 in seznam stropov 83-99.

- Skrinje iz 17. stoletja so poslikane z različnimi geometrijskimi in rastlinskimi ornamentami in motivi v črni barvi: črte, trikotniki, vitice, rozete v krogu. V 18. stoletju so nekateri belo barvali notranjost arkadnih polj, ki so jih nato porisali s črno, drugi so bolj realistično zastavljene cvetlične motive poživili z živo rdečo barvo. Najstarejša, renesančna skrinja z letnico 1624, je okrašena z geometrijskim motivom šahovnice in trikotnikov, ki bi mu lahko našli izvor v poslikavah cerkvenih gotskih stropov. Še v 18. stoletju so se slikarji na pohištvo navdihovali pri motivih s poslikanih renesančno-baročnih cerkvenih stropov; zelo pogoste so vitice, ki spominjajo na drevesa, rozete zelo različnih oblik kot vetrnice ali zvezde in Jezusov simbol IHS s srcem, iz katerega izhajajo trije žebli ali plameni. Edini živalski motivi so dvoglavi orli, simbol avstrijskega cesarstva. V alpskih deželah je bilo v 18. stoletju znano okraševanje pohištva s papirnatimi grafikami. Na Gorenjskem tega niso delali, Anka Novak je v okolici Kranja našla le dve tako okrašeni skrinji.²¹

Skrinja iz okolice Kranja, prva polovica 18. stoletja, barvno tonirane okrasne ploskve, poslikane z vitičastim motivom.

A chest from around Kranj, first half of the 18th century, decorative fields with tonal schemes and painted with a tendril motif.

- V drugi polovici 18. stoletja so se skrinje pod vplivom bolj življenjske in razgibane baročne umetnosti zelo spremenile. Kmečki ljudje so v tem času postali osebno svobodni in posledično samozavestnejši, bolj osveščeni. Pohištvo so začeli barvati rjavo ali modrozeleno, neposredno na les tudi belo, kar pomeni, da niso pripravljali slikarske podlage. Tako so tudi cerkvene stropne sprva slikali z navadno tempero, nazadnje pa s kazeinsko ali z jajčno tempero, redko z oljnimi barvami.²² Vrsta barv na poslikanem pohištvu še ni raziskana; po-

leg oljnih barv so menda rabili tudi različne tempero, vsekakor so skrinje iz 19. stoletja živobarvne v modri, zeleni, rdeči, rumeni, beli z malo rjave ali črne nanešene neposredno na les brez slikarske podlage. Ozadja poslikanih polj so svetlejša. V Gornjesavski dolini, redkeje drugod, so nekatere rjave skrinje okrasili s temnejšimi vijugami, ki posnemajo letnice lesa, modre pa so marmorirali, to je, naslikali strukturo te vrste kamna. Poslikava je lahko posnemala tudi intarzirane motive, to je vložke svetlejšega lesa v temnejšega ali obratno.

- Motivi poslikav s konca 18. in iz 19. stoletja so zelo različni. V stranskih poljih so praviloma baročni šopki cvetja v vazah klasicistične oblike kot kelih z ročaji ali brez, redkeje v pletenih košaricah, ali pa rastejo iz srca. Nekatere cvetove zlahka prepoznamo kot vrtnice ali nageljne, šmarnice, lilije ali tulipane. V srednjem polju so v okolici Kranja in od Jesenic do Rateč svetniki, nad njimi so zavese kot gledališki zastor. Velikokrat je Božjepotna Marija naslikana v osrednjem polju, na zibelkah pa na eni končnici, na drugi pa je petokraka zvezda – morina taca. Včasih v srednjem polju le venček cvetja obdaja simbol Jezusa, IHS, ali Marije, MARIA. Oba motiva na skrinjah najpogosteje nastopata v paru na bočnih stranicah skrinj in na končnicah zibelk. Del simbola IHS je tudi srce s tremi žebli, ki so ga redno dodajali zlasti v Gornjesavski dolini. Med živalmi so pogoste ptice. Vsekakor na gorenjskih skrinjah ni posvetnih motivov, kot na primer na panjskih končnicah.
- Ženitovanske skrinje označuje letnica, napisana v srednjem polju ali pa v stranskih dveh, pogosto ločena na dvakrat po dve številki, na primer 17-76. Zlasti enica je pogosto okrasno zavita bolj po starem in jo je včasih težje prepoznati.
- Prostor nad polji, pod in med njimi je lahko okrašen s posameznimi cvetovi, cvetnimi venci, z zavesi ali zobci zaves s cofki ali z naslikanimi čipkastimi okraski. Letvice pokrova ali polj so včasih marmorirane ali okrašene s črticami, pikicami ali v celoti pobarvane črno, včasih celo z rdečo barvo. Z različnimi črticami in valovnicami so okrašene skrinje in zibelke v Gornjesavski dolini.

²¹ Novak 1970/71, 24.

²² Nataša Golob: *Poslikani leseni stropi na Slovenskem do sredine 18. stoletja*. Ljubljana: Slovenska matica, 1988, 30-35.

»V umetnosti na kmetijah se je izkristaliziral preprost, vendar svojevrsten slog; zanj so značilni stroga urejenost, pregledno ritmično kompozicijsko oblikovanje s poudarjenimi nošenimi in nosilnimi deli, izrazit značaj glavnih in dopolnilnih sestavin, izrazito lokalne, največkrat žive in komplementarne barve, dekorativnost in odpor do naturalističnega posnemanja. Nastajal je že v drugi polovici 18. stoletja, dosleden izraz in razcvet je doživel v 19. stoletju.«

'Art on farms created a simple, but unique style, characterised by great orderliness, transparent rhythmical composition with emphasised supported or supporting parts, a pronounced character of the main and supplemental elements, notably local, usually lively and complementary colours, decorativeness and a rejection of naturalistic imitation. The style was created in the second half of the 18th century, but reached its zenith in the 19th century.'

Kakšno razmerje do sveta razodeva pričujoči slog?

»Svet je trdno in pregledno urejen; natanko vemo, kaj je kdo in kam kaj sodi; v svetu obstaja ... hierarhija sestavin. Globljih in nejasnih razmerij ni ali pa so zanemarljiva, čustva in individualnost so pomembni le kot sestavina tega reda. Čas ni premočrten, ampak ciklični, obstaja v ponavljajočih se ritmih, ki s prostorom ne tvorijo neločljive celote; vse se dogaja po trdnih pravilih. Vendar svet ni takšen, kot ga vidimo. Svet je takšen, kakršen vemo, da je, nespremenljiv, kakršen je bil že spočetka ustvarjen.«*

* Gorazd Makarovič: O vlogah in pomenih ljudske umetnosti v življenju agrarnega prebivalstva. *Slovenski etnograf* 33–34, 1988–1990, 477.

What attitude to the world does this style reveal?

'The world is firmly and transparently ordered; we know precisely who is who and where everything belongs; in the world there is [...] a hierarchy of elements. There are no deeper or unclear relationships or they are negligible; emotions and individuality are important only as a component of this order. Time is not linear but cyclical; it exists in repeated rhythms, which do not form an inseparable unit with space; everything happens according to solid rules. But the world is not as we see it. The world is just as we know it is, unchanging, as created at the very beginning.'*

IZDELOVALCI POSLIKANIH SKRINJ, ZIBELK IN DRUGEGA NA GORENJSKEM

Najstarejše, renesančne skrinje iz prve polovice 17. stoletja so tako maloštevilne, da ne moremo ničesar reči o njihovih izdelovalcih, ne vemo niti, ali so pri- nešene od drugod ali izdelane na Gorenjskem. Za drugo polovico 17. stoletja in začetek 18. stoletja pa že lahko določimo izdelovalca v Škofji Loki ali okoli- ci²³ in v Radovljici ali njeni okolici (skrinji kat. št. 23 in 24). Oba izdelovalca prepoznamo po značilni čle- nitvi prednje stranice skrinje in poslikavi. Tudi poz- neje, v 18. in 19. stoletju, so skrinje z obeh območij prepoznavne. Skrinje na Loškem je raziskala kusto- sinja, etnologinja Loškega muzeja, Mojca Šifrer Bu- lovec; poimensko lahko pokažemo na podobarsko delavnico Štefana Šubica v Poljanah, kjer naj bi jih po ljudskem izročilu poslikavala Štefanova brata Blaž in Janez.²⁴ Med priučenimi slikarji skrinj je znano ime Marije Pavlič iz Selc v Selški dolini, kmečki slikar je bil že njen oče Andrej. Albert Sič sicer piše, verjetno po ustnem izročilu, da naj bi se na Gorenjskem s poslika-

vanjem pohištva ukvarjali mizarji in njihovi svojci, sli- kale naj bi tudi žene in dekleta. Izdelovali so pohištvo po naročilu pa tudi na zalogo za prodajo na sejmi- h.²⁵

Značilna loška skrinja iz 17. in z začetka 18. stoletja, iz zbirke Slovenskega etnografskega muzeja.

A typical chest from the 17th or early 18th century from near Škofja Loka, the collection of the Slovene Ethnographic Museum in Ljubljana.

Najmočnejši območji izdelave poslikanih skrinj in zi- belk v 19. stoletju je raziskala Anka Novak: v okolici Kranja je več izdelovalcev delovalo pod vplivom La- yerjeve podobarske in pozlatarske delavnice, v Gor- njesavski dolini pa celo več kot sedem različnih. Kot zelo samosvoje območje je označila tudi Bohinj.

23 France Golob: Pet poslikanih skrinj iz okolice Škofje Loke. *Loški razgledi* 27, 1980, 53–61.

24 Mojca Šifrer Bulovec: Poslikane skrinje na Loškem, v: *Poslikane loške skrinje*. Škofja Loka: Loški muzej, 2009.

25 Albert Sič: *Zbirka narodnih ornamentov: Narodni okraski na orodju in pohištju I*. Ljubljana: Kranjska zaloga šolskih knjig in učil, 1923.

Lokalne različice skrinj in poslikanega pohištva na Gorenjskem

Local variants of chests and painted furniture in Gorenjska

IZDELOVALCI POSLIKANEGA POHIŠTVA S KRANJSKE RAVNINE IN SORŠKEGA POLJA

V okolici Kranja je za domnevo, da jih je nekdo poslikal tu, ohranjenih dovolj značilno poslikanih krstnih in običajnih zibelk (kat. št. 67, 69, 72). Zanimivo je, da povsem enake najdemo tudi v Bohinju (kat. št. 68, 70). Omenja se nekaj imen na Loškem: Zihlerova rodbina, po domače Štefanovi iz Lipice,²⁶ Tone Klemenčič – Plnadar (1844–1927) v Železnikih in še drugi slikarji samouki v okolici Škofje Loke,²⁷ na primer Gregor Benedik – Mèjaučk s Pungrata.²⁸ Zibelke so lepo poslikane s cvetnim vencem in z Jezusovim oz.

Marijinim simbolom na končnicah, na stranicah pa z baročnimi polji s cvetjem. Ohranjene so tudi samo-svoje ornamentirane zibelke iz Selške doline in Bohinja, ki so izdelek ene roke (kat. št. 73 in 74). V zbirki Gorenjskega muzeja pa je še ena zibelka, ki bi jo zaradi oblike simbola IHS in kepastih cvetov na stranici lahko povezali s slikarji skrinj Layerjevega nasledstva (kat. št. 71).

Precej več lahko povemo o izdelovalcih skrinj. V vseh na Kranjskem in Sorškem polju ali celo v mestu Kranju smo pridobili 41 skrinj. Najstarejše so tri arkadne skrinje iz 18. stoletja, med njimi ni sorodnosti, vsaka je posebna. Ena sama skrinja ni poslikana, ima pa lepo izdelana polja, uokvirjena z letvicami.

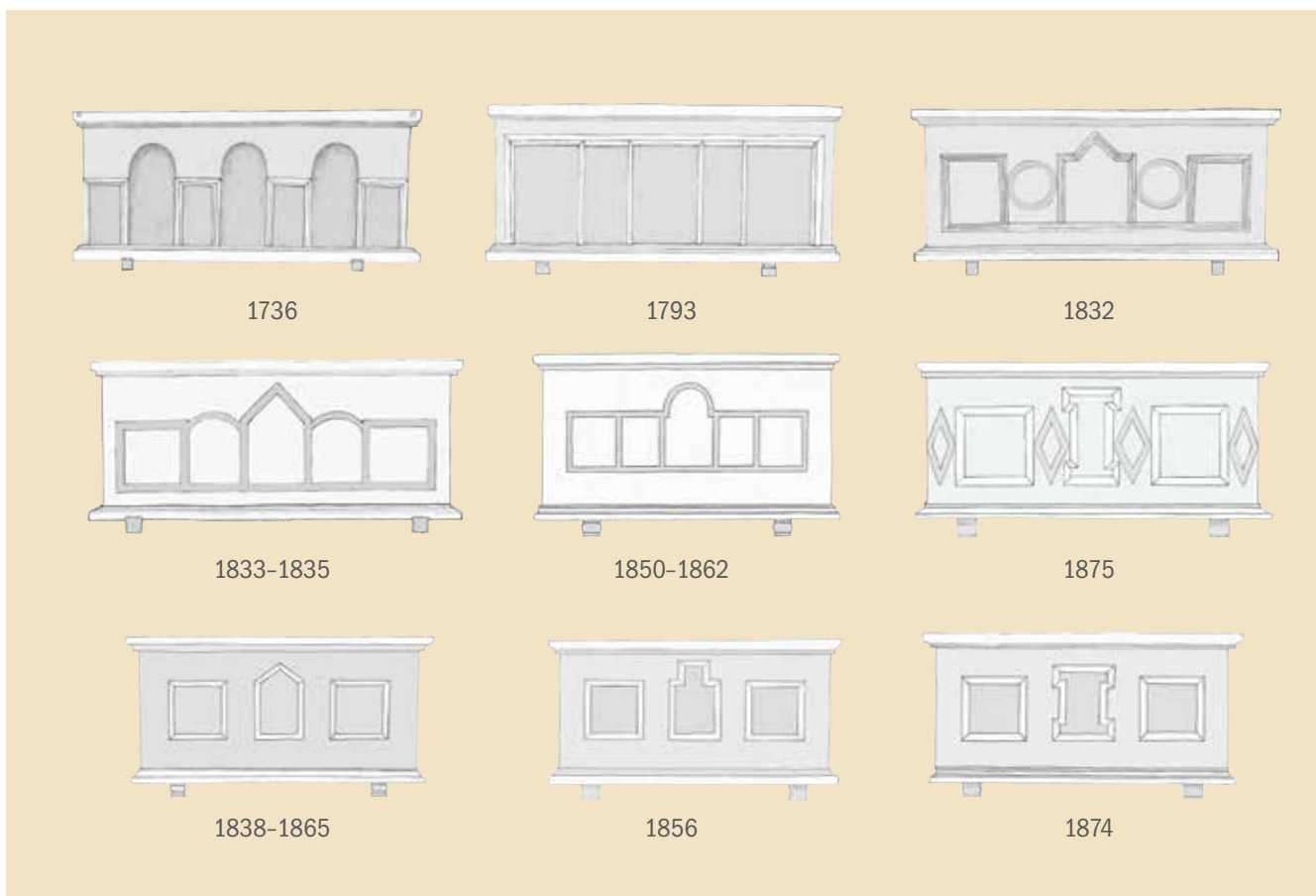
²⁶ Šifrer Bulovec 2009, 17.

²⁷ Janez Dolenc: O ljudskih umetnikih v Selški in Poljanski dolini. *Slovenski etnograf* III–IV, 1951, 184–188; Andrej Pavlovec: Ljudski umetnik Tone Klemenčič – Plnadar. *Loški razgledi* V, 1958, 150–156.

²⁸ Šarf 1959, 89.

Pogostejše členitve prednjih stranic na skrinjah
s Kranjske ravnine in Sorškega polja:

More frequently used designs of chest fronts
around Kranj area and on the River Sora Plain

Predstavljenih devet razdelitev kaže dva zelo različna načina členitve, in sicer vse od najstarejše arkadne skrinje iz Besnice z letnico 1736: naslikanih pet polj ali z letvicami oblikovana tri polja. Naslikanih pet polj z dodanim okrasom je značilna podoba skrinj Layerjevih naslednikov, ki jih je v zbirki Gorenjskega muzeja 24. Risala Irena Jeras Dimovska

These nine front designs show two very different styles of dividing the front, from the oldest arcade chest from Besnica showing the year 1736 onwards: five painted fields or three fields delineated by small strips of wood. Having five painted fields with additional decoration was typical of chests made by Layer's successors, of which the Gorenjska Museum collection includes 24. Drawn by Irena Jeras Dimovska.

Najzgodnejša baročno poslikana je skrinja z letnico 1780, najdena v Zgornji Besnici. V zbirki Gorenjskega muzeja pa je odlično poslikana skrinja z letnico 1793, vetrnicami in motivom sv. Florijana, ki izliva vodo iz golide. Poslikal jo je Marko Layer,²⁹ vodja kranjske Layerjeve slikarske delavnice, v kateri so pomagali sinovi Leopold, Valentin in Anton, v Kranju pa je takrat na svojem deloval tudi Markov vrstnik in učenec Josip Goetzl. Od leta 1808 je delavnico vodil Leopold, po njegovi smrti leta 1828 posinovljenec Jožef Egartner, za njim pa do leta 1905 njegov sin Jožef ml. V delavnici se je izučilo več slikarjev, a se za nikogar poimensko ne ve, da bi bil iz Gorenjske.³⁰ Delavnica je na skrinjah oblikovala značilno poslikavo, ki so ji sledili tudi slikarji samouki na Kranjskem polju vse tja do

Domžal: svetniške figure v osrednjem polju, zavesice s cofi pod pokrovom, Jezusov in Marijin simbol v vencu na bočnih stranicah (kat. št. 3–17). V tridesetih letih 19. stoletja skrinje Layerjevega nasledstva izkazuje veliko slikarsko znanje, precej slabše pa vse do najmlajše skrinje z letnico 1881, ki je delo slikarja samouka. Po ohranjenih skrinjah lahko izpostavimo tri različice, ki morda pomenijo tri izdelovalce. Enega poimenujemo z imenom, napisanim na pokrovi skrinj: Matevž Stare iz Zaloga pri Cerkljah na Gorenjskem. Njegove skrinje je možno prepoznati, ker imajo številne enake sestavine.

²⁹ Novak 2003, 152.

³⁰ Josip Žontar: *Zgodovina mesta Kranja*. Ljubljana: Muzejsko društvo za Slovenijo, 1939, 258–274.

Na skrinji iz Šmartnega pri Cerkljah (kat. št. 5) piše: »O Let 1833 Per Mateush Starre ...«

On this chest from Šmartno near Cerklje (cat. no. 5) it says: *O Let 1833 Per Mateush Starre ...*

V Slovenskem etnografskem muzeju hranijo zelo podobno skrinjo s prav takšnim napisom na pokrovu: »Ta skrina je narjena 28. dan Junija 1836 Per Mateush Starre v Salog o Zerklansk Far.«*

The Slovene Ethnographic Museum has a very similar chest with the same inscription on the lid: *Ta skrina je narjena 28. dan Junija 1836 Per Mateush Starre v Salog o Zerklansk Far* (This chest was made on 28th day of June 1836 by Mateush Starre in Salog in the parish of Cerklje).

* Gorazd Makarovič: *Slovenska ljudska umetnost*. Ljubljana: DZS, 1981, 171.

Natančnejši pregled poslikav na različnih skrinjah (kat. št. 5, 6, 7) nam pokaže skupne lastnosti in razlike; v srednjem polju je vedno svetniški prizor, v poljih levo in desno svetniške figure, v stranskih pa šopki v vazah, pogosto je poslikan tudi pokrov. Na bočnih stranicah je naslikan venec s simboloma IHS

oz. MARIA na sredi. IHS je oblikovan s križem in srcem, a brez prečne črte na črki H. Letnica je napisana brez okrasov, kot bi jo napisali v 20. stoletju. Zelo prepoznavni so šopki v stranskih poljih in podobni na pokrovu: na sredi tri vrtnice, nad njimi dva nagelja, vmes dva okrogla modra cvetova in okoli enako postavljeno zelenje, kot da je slikar uporabljal šablon. Po omenjenih okrasnih lahko za Stareto izdelek določimo tudi skrinjo iz Podbrezj (kat. št. 17) s prizorom sv. Družine in le tremi polji na prednji stranici. Razlikujejo se poslikave pod pokrovom, kjer so ali dvoje različnih oblik zaves s cofi ali cvetlične girlande, ki so sicer okras ob spodnjem robu. Svetniški prizor na skrinjah v naši zbirki je motiv Marijine zaroke, na kateri je duhovnik naslikan do potankosti enako kot na Layerjevi sliki *Skrinja zaveze v svetem šotoru*.³¹ V Slovenskem etnografskem muzeju ali Loškem muzeju ohranjene skrinje so poslikane z drugimi motivi, tudi z zelo različnimi svetniki. Slikarsko znanje je profesionalno dobro, obvlada tako perspektivo kot figure. Prepoznamo še več njegovih skrinj, vsaka je malce drugačna, poslikave pa so identične. Franc Kos³² mu pripisuje tudi podobno skrinjo, kot je naša iz Šenčurja z letnico 1832 (kat. št. 4). Zdi se, da je deloval samo v tridesetih letih 20. stoletja, saj starejših skrinj ne poznamo.

Zaradi značilno naslikanih šopkov cvetja, razdelitve prednje stranice na pet naslikanih polj in svetniškega prizora tudi to manjšo skrinjo z letnico 1834, odkupljeno v Ljubljani, lahko pripišemo slikarju kmečkih skrinj, Matevžu Staretu iz Zaloga pri Cerkljah.

Due to the characteristic bouquets of flowers, the division of the front into five painted fields and a saintly scene, this smaller chest from 1834, purchased in Ljubljana, can also be ascribed to the rural chest painter Matevž Stare from Zalog near Cerklje.

Konec tridesetih let in v štiridesetih letih 19. stoletja lahko pokažemo tip skrinj Layerjevega nasledstva, ki jih zaznamujeta svojstven, zelo ornamentiran, baročen slog poslikav in šopki z zvončastimi cvetovi (kat. št. 8). V zbirki sta dve zelo podobni skrinji z letnicama 1838 in 1840, v zasebni lasti pa je bilo evidentiranih še nekaj drugih. Večina ima prednjo stranico razdeljeno v tri polja, srednje ima trikoten zaključek.

³¹ Razstavljena na razstavi *Prelepa Gorenjska* v modri dvorani gradu Khislstein.
³² Franc K. Kos: *Slovenska kmečka skrinja*. *Etnolog* XIV, 1943, 68.

Skrinja z Zgornje Bele z letnico 1848 je razdeljena na pet risarsko zaznamovanih polj s svetniško figuro v srednjem polju. Prepoznavna je po baročnih šopkih s tremi kepastimi cvetovi in z dvema cvetovoma zvončaste oblike ter po bolj okroglih svetniških figurah. Foto Anka Novak

The front of this chest from Zgornja Bela, showing the year 1848, was divided into five painted fields with a saintly figure in the central one. It is recognisable by its Baroque bouquets with three round blossoms, two bell-shaped blossoms and slightly rounded saintly figures. Photo Anka Novak

Veliko ohranjenih skrinj Layerjevega nasledstva, ki spadajo v tretji tip, je iz druge polovice 19. stoletja (kat. št. 9, 10, 12, 13, 15, morda tudi 14) in so iz širše okolice Kranja tja do Domžal³³ in z Jezerskega. Prepoznamo jih po okorno in ploskovito narisanih svetniških figurah, pogosto obdanih s plaščem čudnih oblik, in šablonsko naslikanih cvetličnih šopkov, zato bi izdelovalca lahko imenovali slikar svetnikov in šablonskih šopkov. Skrinje so na prvi pogled podobne Staretovim, a si je težko zamisliti, da bi jih izdelal on, saj bi to pomenilo izrazito nazadovanje njegove slikarske spretnosti. Zavese je vedno oblikoval kot draperije s cofi in jim včasih dodajal še bel čipkast rob. Z izjemo skrinje iz leta 1849 so štiri polja okrašena

³³ Stane Stražar, *Mengeš in Trzin skozi čas*. Mengeš in Trzin: Odbora pri krajevnih skupnostih Mengeš in Trzin, 1993, 129, 449, 529.

s cvetličnimi šopki s tremi vrtnicami, z več manjšimi rdečimi cvetovi in veliko zelenja v vazi s podstavkom. Včasih so namesto v obliki kepe, cvetovi oblikovani iz petih krogcev. Na nekaterih skrinjah so na pokrovu narisani cvetni venci s simbolom IHS. Podobna skrinja v Slovenskem etnografskem muzeju z letnico 1843 je poslikana s precej več znanja in oblikovalske moči in bi lahko bila vzor poznejšim poslikavam.

Dve skrinji iz Layerjevega nasledstva sta izdelka slikarja svetnikov in šablonskih šopkov, zgornja iz Voklega z letnico 1862, spodnja iz Šenčurja z letnico 1873.

Two chests made in the workshop that belonged to Layer's successors were made by the painter of saints and stencilled bouquets; upper a chest from Voklo, showing the year 1862, and lower from Šenčur, showing the year 1873.

Zelo podobna, a slikarsko veliko bolj kakovostno poslikana skrinja v Slovenskem etnografskem muzeju z letnico 1843 je kot prehod med Staretovimi skrinjami in izdelki drugih dveh slikarjev skrinj Layerjevega nasledstva. Podobna tej je skrinja iz Glinj z letnico 1866, hranjena v zbirki Gorenjskega muzeja. Svetniki so skoraj enaki kot na freskah kmečkih hiš v Stiški vasi. Foto Polona Sketelj

This very similar chest, but with painting of much higher quality, from the Slovene Ethnographic Museum, showing the year 1843, is a kind of a transition between Stare's chests and the products of the other two chest painters from the workshop of Layer's successors. The chest from Glinje, showing the year 1866, is like an echo of the other, and is a part of the Gorenjska Museum collection. The saints are almost the same as on the frescoes in farmhouses in Stiška vas. Photo Polona Sketelj

Slikarju svetnikov in šablonskih šopkov lahko pripišemo tudi poslikavo podob apostola Simona Gorečnika z žago in sv. Marjete z zmajem na omari za živila z letnico 1853 iz Glinj pri Cerkljah (kat. št. 57).

The paintings of the apostle Simon the Zealot with a saw and of Margaret the Virgin with a dragon on a food cupboard, showing the year 1853, from Glinje near Cerklje, can also be attributed to the painter of saints and stencilled bouquets (cat. no. 57).

Med drugimi skrinjami, pridobljenimi v okolici Kranja, lahko prepoznamo skrinje z Loškega, na primer iz Šubičeve delavnice (kat. št. 21). Zelo lepa skrinja iz Praš z letnico 1856 (kat. št. 19) je pripisana slikarju belih skrinj in ptičjih figuric, kot ga je poimenovala Anka Novak.³⁴ Omenjeni slikar je skrinje verjetno prodajal tudi na semnjih, saj je bila ena takšna ohranjena v zasebni lasti v Dobropolju, druga pa je v zbirki Dolenjskega muzeja v Novem mestu.

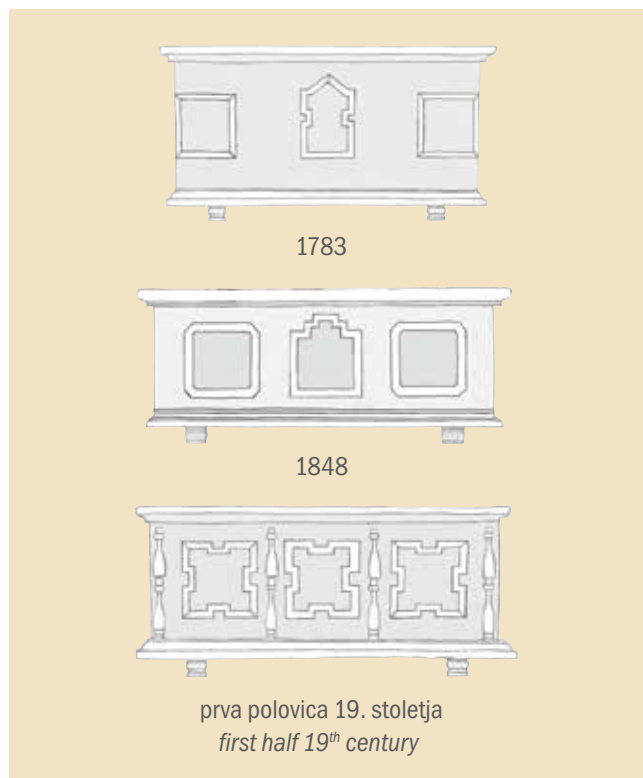
IZDELOVALCI POSLIKANEGA POHIŠTVA IZ OKOLICE RADOVLJICE

Kraje osrednje Gorenjske, od koder se Triglav še zlasti lepo vidi, vasi Begunje, Rodine, Smokuč, Breznico, Lipniško dolino z železarsko Kropo in s Kamno Gorico ter Bled je zaznamovala tradicija fužinarstva, tovorjenja in prevažanja železarskih izdelkov in drugega blaga v Italijo in nazaj. Hitreje so se seznanjali z novostmi, ki so se uveljavljale po Evropi, čeprav so bila tudi druga območja Gorenjske zaradi prometnih poti deležna vplivov iz drugih dežel. Iz tega dela Gorenjske sta bili v našo zbirko pridobljeni najstarejša ohranjena kmečka skrinja z letnico 1624 (kat. št. 22) in najstarejša v celoti poslikana z letnico 1783 (kat.

št. 25). Tu je bila najdena tudi edina na visokem Gorenjskem zabeležena tesana, a neokrašena skrinja za žito, izdelana iz trdega lesa. V 18. stoletju je v okolici Radovljice deloval slikar, ki je na skrinje risal dvoglavne orle, cvetove in črke (kat. št. 23 in 24). Preostale od 15 skrinj s tega območja so med vsemi gorenjskimi skrinjami iz 19. stoletja najbolj meščansko oblikovane (kat. št. 26, 27, 28, 29).

Pogostejše členitve prednjih stranic na skrinjah iz okolice Radovljice

Designs of chest fronts from around Radovljica

Prednja stranica je členjena v tri baročna polja, uokvirjena z letvicami, pogosto so med polji struženi in pobarvani polstebrički. Risala Irena Jeras Dimovska

The front is divided into three Baroque fields framed with wooden strips; there are frequently turned and coloured semi-pillars between the fields. Drawn by Irena Jeras Dimovska

Skrinje so opremljene s kovanimi ročaji in figuralno oblikovanimi ščitki za ključavnice. Cvetlična poslikava z dodanimi simboloma Jezusa in Marije je kako-vostna, a brez posebnosti, po katerih bi prepoznali avtorje. Vemo, da so bili v Breznici doma Anton, Lovro in Valentin Janša, bratje, ki so se šli sredi 18. stoletja na Dunaj učiti bakroreznega risarstva in so si tam ustvarili uspešno življenje. Ali je kdo med njihovimi poznejšimi sorodniki poslikaval kmečko pohištvo, ni znano. Na premožnih kmečkih domačijah pa so imeli tudi intarzirane skrinje, ki so bile sicer na Gorenjskem značilne za mesta.³⁵

34 Novak 2003, 154.

35 Prav tam, 155.

Intarzirana kmečka skrinja iz Smokuča, prva polovica 19. stoletja. Skrinje, okrašene z vložki svetlejšega lesa v temnejši orehov les, so bile zabeležene na posameznih trdnih kmečkih domačijah tudi v Prezrenjah, Vrbi, Hrašah in Ljubnem, drugje po Gorenjskem še v Ratečah.

A chest with intarsia from Smokuč, first half of the 19th century. Chests decorated with inlays in lighter wood on darker walnut wood were also recorded on farms in Prezrenje, Vrba, Hraše, Ljubno and Rateče.

Skrinja z letnico 1821 je posebna, ker ni iz smrekovega lesa kot večina poslikanih skrinj, ampak iz orehovega.

This chest, showing the year 1821, is unusual in that it is made of walnut wood and not of pine like most painted chests.

la, dvojne vrat zidnih omaric, 15 zibelk, dve poslikani ohišji kmečkih ur, poslikana številčnica ure in vrata iz »hiše« v kamro. Med drugim je bil dokumentiran tudi poslikan strop kamre v nadstropju na domačiji v Podkorenu.

V tej množici gradiva je mogoče videti skupine med seboj zelo podobnih poslikav, iz vaškega ljudskega izročila pa poznamo tudi nekaj imen slikarjev. Pomembno je spoznanje, da so eni izdelovalci delovali predvsem v spodnjem delu doline, drugi pa bolj v rateško-kranjskogorskem kotu.

Vzorci na stropu lesene kajže v Podkorenu je leta 1972 z risbo dokumentirala študentka Fakultete za arhitekturo iz Ljubljane Lenka Molek. Arhiv arhitekturnih meritev Gorenjskega muzeja, inv. št. 93

The patterns on the ceiling of a wooden cottage in Podkoren were documented in a drawing by Lenka Molek, the student of the Faculty of Architecture in Ljubljana in 1972. Gorenjska Museum, Archive of architectural measurements, inv. no. 93

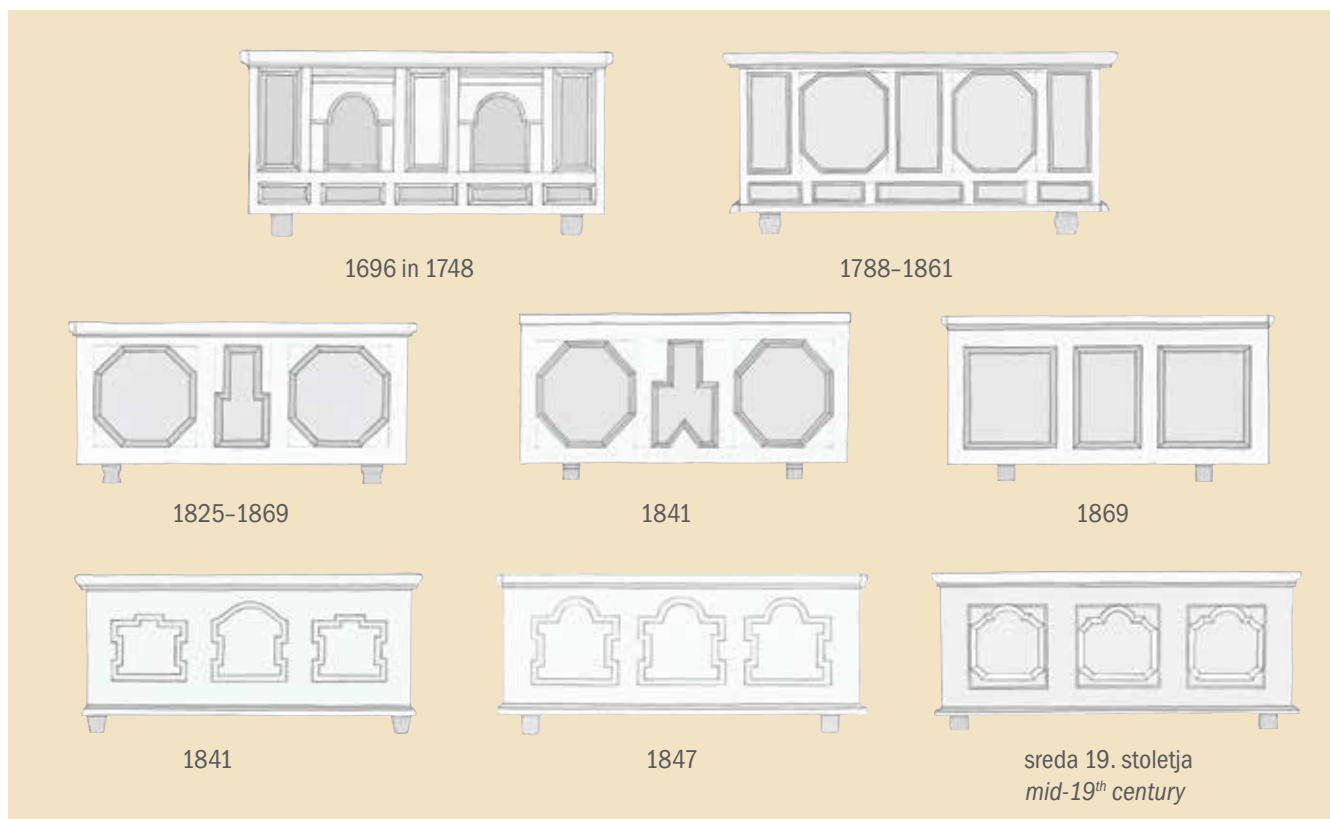
IZDELOVALCI POSLIKANEGA POHIŠTVA V GORNJESAVSKI DOLINI

Prebivalci vasi od Jesenic do Rateč so od vseh Gorenjcev najbolj povezani s Koroško, Kanalsko dolino in z drugimi alpskimi pokrajinami tja do Tirolske, kar se močno odraža v priljubljenosti poslikanega pohištva v 19. stoletju. Slikarsko so okraševali vse kose pohištva in tudi drobni inventar, na primer omare za živila, vrata vzdanih omaric, ogrodja postelj, ohišja in številčnice ur, notranja vrata, posteljne škarje in deske, ograjice za bogkov kot, lesene škatle iz klanega lesa, itd. V terenskih zapiskih Anke Novak je zabeleženih 170 skrinj v zasebni lasti. To obilje odmeva v zbirki Gorenjskega muzeja: 28 skrinj, devet posteljnih ogrodij oziroma končnic, tri omare za živi-

Baročna skrinja iz Mojstrane iz 18. stoletja je izjema, ki potrjuje pravilo, da rezljanih kmečkih skrinj Gorenjci niso imeli. Z razstave Ljudska umetnost na Gorenjskem v Mestni hiši v Kranju

This Baroque chest from Mojstrana from the 18th century is an exception to the rule that the rural inhabitants of Gorenjska did not own carved chests. From the exhibition Folk Art in Gorenjska in Kranj Town Hall

Členitve prednje stranice skrinj v Gornjesavski dolini od Rateč do Jesenic lahko razdelimo v dve značilni skupini. Skrinje rateško-kranjskogorskega kota so imele po 150-letni tradiciji (1696–1869) polja v dveh vrstah z malimi ležečimi pravokotniki pri dnu skrinje, v 19. stoletju pa so uveljavili novo členitev na tri polja. Tri polja baročnih oblik, vrezana v prednjo stranico skrinj in barvno poudarjena, predstavljajo skrinje slikarja klasicističnega stila iz Mojstrane in z Dovjega sredi 19. stoletja. Tej razdelitvi sledijo tudi naslikana polja na tretji risbi, prav tako skrinje iz Mojstrane. Risala Irena Jeras Dimovska

There are two typical designs of chest fronts in the Upper River Sava Valley from Rateče to Jesenice. The chests from the Rateče-Kranjska Gora area, following a 150 year-old tradition (1696–1869), had fields in two rows with small horizontally positioned rectangles near the bottom of the chests, but in the 19th century a new division into three fields was established. Three fields of Baroque shapes, carved into the fronts and emphasised by colour, represent the style of the classicist painter of chests from Mojstrana and Dovje in the mid-19th century. This design is followed by the painted fields in the third drawing on what is also a chest from Mojstrana. Drawn by Irena Jeras Dimovska

Že na najstarejši gornjesavski skrinji iz Rateč z letnico 1696 (kat. št. 30) vidimo prednjo stranico, členjeno v dve vrsti: zgoraj je pet poglobljenih polj, oblikovanih z nameščanjem letvic v obliki maske, spodaj je drug za drugim nanizanih pet ležečih pravokotnikov. Pozneje sta širši zgornji polji oblikovani kot arkadni ali pa s porezavo vogalov postaneta osemkotnika; taka členitev je značilnost številnih skrinj iz 18. in 19. stoletja v Kranjski Gori, Ratečah in Podkorenu. Najmlajša tako členjena skrinja v naši zbirki ima letnico 1861. To je resnično poldrugo stoletje trajajoča tradicija, ki izkazuje razvoj v poslikavah, od črno porisanih vitičastih ornamentov do polne baročne barvitosti naslikanih rož na barvni podlagi sredi 19. stoletja (kat. št. 31, 32, 33, 36, 37). Sledile so ji generacije izdelovalcev, ki jih Anka Novak imenuje starejša in mlajša slikarska delavnica rateško-kranjskogorskega (oz. po starem borovskega) kota.³⁶ Mlajša je v prvih desetletjih 19.

stoletja začela izdelovati skrinje s tremi vglobljenimi polji, najbolj priljubljena so bila polja osemkotne oblike (kat. št. 34).

Od tridesetih let 19. stoletja je omenjena delavnica poslikala številne skrinje, zibelke, posteljna ogrodja, ohišja ur, ograjice za bogkov kot, lesene škatle iz klanega lesa, posteljne škarje. Prepoznavne so oblike vaz, baročnih šopkov in posameznih cvetov nageljnov, vrtnic, tulipanov, vejic z drobnimi cvetovi, uporabljene so značilne žive barve, senčenje cvetov z belo, listov pa s temnozeleno barvo. Včasih so v šopku le tri vrtnice in veliko nageljnov, drugič več različnih cvetov. V srednjem polju je običajno svetniška figura ali Božjepotna Marija. Poslikava je včasih izjemno spretna, drugič šablonska, očitno je bilo v poslikavo vključenih več slikarjev. Poslikava na tradicionalno členjenih skrinjah je manj kakovostna kot na skrinjah z novejšo tridelno podobo.

³⁶ Kranjska Gora se je včasih imenovala Borovje, glej Novak 1970/71, 22–30.

Skrinja iz Kranjske Gore z letnico 1859 z Božjepotno Marijo, ki jo prebivalci Gornjesavske doline imenujejo kar Višarska Marija, ker je skozi te vasi vodila romarska pot na Višarje. Šopek v klasicistični vazi sestavljajo tri vrtnice in vejice z drobnimi cvetovi. V zasebni lasti, fotografirana v sedemdesetih letih 20. stoletja. Foto Anka Novak

This chest from Kranjska Gora, showing the year 1859, has a depiction of the Virgin Mary of Monte Santo di Lussari, called by the inhabitants of the Upper River Sava Valley Mary of Višarje (the Slovene name for this village). The bouquet in the classicist vase consists of three roses and twigs with small flowers; private collection, photographed in the 1970s. Photo Anka Novak

Skrinje s tremi polji so poslikane na dva različna načina, eden je bolj harmoničen, drugi prenasičen z različnimi motivi.

Dve skrinji iz rateško-kranjskogorskega kota: prva, iz Podkorena, je zelo preprosto poslikana z motivom Jezusovega krsta v Jordanu in letnico 1839, druga, iz srede 19. stoletja z Dovjega, je bolj spretno okrašena z motivom sv. Ana poučuje Marijo. V stranskih poljih so bogati šopki različnega cvetja z dvema vrtnicama in s tulipanom v sredini. Preostala površina je poslikana z bolj ali manj spretno imitacijo letnic lesa – je »flodrana«. Tako so poslikane številne skrinje. Značilno upodobljeno cvetje pa krasi tudi postelje (kat. št. 83–87), ohišja in številčnice ur (kat. št. 62, 63, 64) ter drugo, že naštetu drobno opremo.

Two chests from the Rateče-Kranjska Gora area: the first, from Podkoren, showing the year 1839, is very simply painted with an image of the baptism of Jesus in Jordan, whilst the other chest, from the mid-19th century, from Dovje, is more skilfully decorated with an image of St Anna instructing the Virgin Mary. In the side fields are rich bouquets of assorted flowers with two roses and a tulip in the middle. The rest of the surface is painted with reasonably skilful imitation of annual rings. This is how many chests are painted. The typically depicted flowers also decorated beds (cat. no. 83–87), clock housings and faces (cat. no. 62, 63, 64) and other small items.

Način slikanja prepoznamo tudi na zibelkah iz rateško-kranjskogorskega kota, ki imajo na eni končnici naslikano Božjepotno Marijo, na drugi petokrako zvezdo – moro, na stranicah pa eno ali tri baročno oblikovana polja s cvetjem. Nekatere so harmonično poslikane (kat. št. 75 in 77), prva iz leta 1834 še nima morinega znaka, pač pa Jezusov simbol IHS.

Petokraka zvezda ali mora, na Koroškem imenovana trutamora, naj bi bil zaščitni magični znak proti mori, bajnemu bitju, ki naj bi ogrožalo tudi dojenčke,* zato so jo v rateško-kranjskogorskem delu Gornjesavske doline slikali na zibelke.

The five pointed star or *mora*, known in Koroška as *trutamora*, is said to be a protective magic sign against the *Mora*, a mythological creature who threatened babies*, which is why such a star was in the Rateče-Kranjska Gora area painted onto cradles.

* Slovenski etnološki leksikon. Ljubljana: Mladinska knjiga, 2004, 335.

Od tridesetih let 20. stoletja so nekatere skrinje zgoščeno, nasičeno poslikane po vsej površini: cvetne kite krasijo prostore med polji, osemkotnim poljem so dodani trikotniki s cvetjem, srednjemu polju pa pravokotniki s cvetjem tako, da ustvarijo štirikotno obliko polj. Tudi letvice polj so okrašene s skupinami pikic. Modre skrinje so bile po preostali površini poslikane izmenoma s črnimi črtami in z belimi vijugami ali črtami, rjave pa z naslikanimi letnicami lesa.

Skrinja iz zbirke Slovenskega etnografskega muzeja z letnico 1840 je poslikana v zelo nasičenem načinu in je na prvi pogled povsem podobna skrinji s kat. št. 35 z letnico 1839 iz Kranjske Gore, vendar pa se razlikujeta v številnih podrobnostih.

This chest painted in a very dense manner, part of the collection of the Slovene Ethnographic Museum, showing the year 1840, is at first glance very similar to the chest with cat. no. 35 and showing the year 1939 from Kranjska Gora, but they in fact differ in a number of respects.

Nekateri izdelki izstopajo zaradi nadpovprečno kakovostne poslikave, med njimi na primer skrinja z letnico 1831 z nežnim portretom Matere Božje v srednjem polju in s šopki v vazi, dokumentirana v zasebni lasti. Morda je v Dolino prišla od drugod, vendar sta tako šopek iz dveh vrtnic, nad njim tulipan, levo in desno nageljni kot klasicistična vaza, ideal, ki ga na zgoraj opisanih gornjesavskih skrinjah v naslednjih desetletjih lahko opazujemo v bolj ali manj spretno naslikanih različicah. Foto Bernarda Šalamon, 1995–2005

Some items stand out because of the above average quality of the painting, such as this chest showing the year 1831, displaying a gentle portrait of Virgin Mary in the middle field and bouquets in a vase. The documented chest is in a private collection. It may have come to Dolina from elsewhere, but both the bouquet consisting of two roses with a tulip above and carnations on the left and right and the classicist vase are a model which can be observed on the such chests with varying degrees of skill through the following decades. Photos Bernarda Šalamon, between 1995 and 2005

Na enak način prenasličeno, z mnogimi črticami, vijugami in drobnimi cvetnimi motivi so okrašene tudi zibelke (kat. št. 76, 78, 79) s konca tridesetih do konca šestdesetih let 19. stoletja.

Similarly excessively decorated with many lines, wavy lines and small floral motifs are cradles (cat. no. 76, 78, 79) from the late 1830s to the late 1860s.

Nadpovprečni so še postelji z motivom Svete Trojice z letnico 1846 in Krsta v Jordanu z letnico 1847 (kat. št. 84. in 85), ki jo po cvetlicah lahko določimo za izdelka iste roke, in postelja s portretom Marije Magdalene z letnico 1856 (kat. št. 86). Pripisujemo jih domačinu Janezu Kajžarju, Pleševemu iz Podkorena, ki je najbrž začel izdelovati pohištvo sredi 19. stoletja, saj je bil rojen leta 1923 in je bil glavni izdelovalec poslikanega pohištva delavnice rateško-kranjskogorskega kota. Tako vsaj lahko sklepamo, saj se v tem času ne omenja nobenega drugega imena. Podkorenski kronist Jožef Volc je o njem zapisal, da je imel naraven dar in veliko veselje za kiparjenje in slikanje. Naslikal je več slik za različne naročnike, zlasti duhovnike, izdelal križev pot in kipe za rateško cerkev, slike za šolsko zastavo v Kranjski Gori, izdeloval je nagrobne križe in poslikal številne skrinje.³⁷ Pozno se je poročil, a sta oba sinova umrla pred njim, starejši Janez naj bi menda tudi študiral. Žal ne poznamo nobene njegove slike in jih ne moremo primerjati s poslikavami skrinj (na primer kat. št. 69).

37 Jožef Volc: *Podkoren – črtice iz preteklosti vasi in življenja Doline*. Ljubljana: [s. n.], 1938, 65–66.

Skrinja iz Kranjske Gore z letnico 1863, v zasebni lasti, fotografirana v sedemdesetih letih 20. stoletja. Foto Anka Novak

Chest from Kranjska Gora showing the year 1863, private collection, photographed in the 1970s. Photo Anka Novak

V drugi polovici 19. stoletja, ni znano točno kdaj, je v Podkoren, da bi opravil cerkvena popravila, prišel podobar Janez Hrovat, rojen leta 1835 na Zgornji Dobravi pri Kropi. Oče ga je izučil mizarstva in ga tudi poslal v šole. Ostal je v Podkorenu, se poročil k Sednjeku in si zgradil hišo. Poslikavanja pohištva se je lotil zaradi zaslužka, zato se je tudi povsem prilagodil ustaljenim oblikam. Večinoma je uporabljal šablone, zato je cvetje naslikano bolj stilizirano (kat. št. 80, 88, 90). Deloval je do smrti leta 1915. Ob njem se je mizarstva in poslikavanja priučil tudi njegov sin Martin, ki se je leta 1893 preselil na svoje v Kranjsko Goro, vaščani so mu pravili kar »Mauarček«. Martin Hrovat je zadnji izdelovalec poslikanih skrinj na Gorenjskem, saj je skrinje za neveste izdeloval še do tridesetih let 20. stoletja. Za njegove izdelke so značilni precej neuglašena uporaba barv in zelo ploskoviti cvetlični motivi.

Prve skrinje, ki jih zaradi prepoznavnega šablonskega slikanja vaz, cvetic in svetnikov brez dvoma lahko pripišemo Hrovatovima, imajo letnice od 1870 dalje, enako tudi zibelke in postelje. V šestdesetih letih v ohranjenih skrinjah ni videti nobene novosti, ki bi omogočala domnevo, da je Janez Hrovat začel poslikavati pohištvo. Foto Bernarda Šalamon

The first chests which, due to the recognisable stencilled painting of vases, flowers and saints, can without any doubt be attributed to the Hrovats, were made from 1870 onwards; the same applies to cradles and beds. During the 1860s, chests show no new developments that would lead us to assume that this is when Janez Hrovat began painting furniture. Photo Bernarda Šalamon, between 1995 and 2005

Skrinjo z letnico 1923 v zasebni lasti v Ratečah še danes uporabljajo za shranjevanje oblačil krajevne noše, t. i. rateškega »rasa« in »kiklic«. Na spodnji strani pokrova je žig izdelovalca Martina Hrovata iz Kranjske Gore. Drugi izdelovalci poslikanega pohištva se na svoje izdelke praviloma niso podpisovali. Foto Tatjana Dolžan Eržen, 2011

This chest showing the year 1923, privately owned in Rateče, is still used for storing the local costume. On the inside of the chest lid there is a stamp of the chest maker Martin Hrovat from Kranjska Gora. Other makers of painted furniture did not usually sign their products. Photo Tatjana D. Eržen, 2011

Tudi v spodnjem delu Doline od Mojstrane do Jesenic lahko že zgodaj v 19. stoletju prepoznamo domače izdelovalce. Anka Novak je opozorila na dva slikarja samouka. Prvi je med letoma 1810 in 1830 s črno, z rdečo, belo in modro barvo slikal stilizirane rastlinske motive, obdane s pikami in krogi. Barval je vrezana polja, celotne skrinje pa ne. Skrinje drugega slikarja iz obdobja med letoma 1812 in 1838 so slikarsko kakovostnejše; zanje je značilen motiv cvetličnega šopka, ki v razgibanih linijah stebel z listi raste iz velikega srca.

Skrinja iz Rateč z letnico 1841 in s šopki, ki rastejo iz srca, zasebna last. Med cvetjem izstopajo rdeče vrtnice, obdane z belimi venčnimi listi, značilne za slikarja cvetličnih šopkov in ptičjih figuric. Foto Bernarda Šalamon

Chest from Rateče showing the year 1841 and displaying bouquets growing out of a heart, private collection. Among the flowers, red roses stand out, surrounded by white leaves, typical of the painter who painted floral bouquets and bird figures. Photo Bernarda Šalamon

Zaradi številčnosti zelo kakovostno in prepoznavno poslikanih skrinj domnevamo, da so tu delovali tudi slikarji od drugod, morda iz Koroške ali katere bolj oddaljene pokrajine nekdanjega avstrijskega cesarstva. Enega od njih je Anka Novak poimenovala »slikar cvetličnih šopkov in ptičjih figuric«, drugega pa »slikar klasicističnega stila«. Prvi je deloval od Rateč do Dovjega in Mojstrane v začetku štiridesetih let 19. stoletja, njegovi izdelki so ne le skrinje (kat. št. 41), temveč tudi vrata v kamro (kat. št. 65), v zasebni lasti pa so bila zabeležena tudi vrata zidnih omaric, žitna skrinja z letnico 1843, omara za živila z letnico 1844 in celo kapelica na Srednjem vrhu nad Gozd Martuljkom. Poslikaval je skrinje z zelo različno členitvijo prednje stranice. Poteze njegovega čopiča so mojstrske, igrive, slikovite. Njegova izdelka sta tudi dvoje vrat zidnih omaric z letnicama 1849 in 1850 (kat. št. 58 in 59), na katerih so naslikane značilne rdeče-bele vrtnice.

Žitna skrinja z letnico 1843 s ptički in z rdeče-belimi vrtnicami ter drugim cvetjem, v zasebni lasti, Srednji vrh nad Gozdom Martuljkom. Foto Bernarda Šalamon, 1995–2005

Chest for storing grain, showing the year 1842, with birds, red and white roses, and other flowers, private collection, Srednji vrh above Gozd Martuljek. Photo Bernarda Šalamon, between 1995 and 2005

Včasih so rdeče kepaste vrtnice, obdane z belimi venčnimi lističi res zelo površno naslikane (kat. št. 42), zato lahko sklepamo, da je imel učenca, ki se je priučil. Anka Novak našteva v ljudskem izročilu ohranjen spomin na domače slikarje in rezbarje: Pri Španu v Mojstrani je stanoval slikar, ki se je priselil iz okolice Kroke, pri Lenčku v Mojstrani pa slikar, ki se je slikarske obrti izučil v Beljaku. Za poslikana vrata na Dovjem in v Mojstrani pravi izročilo, da jih je izdelal Šrajev Janez iz Mojstrane, v matični knjigi vpisan kot Johan Lengar (1815–1859). Šrajevemu Janezu bi torej mogli prisoditi manj kakovostne poslikave. Kateri od drugih omenjenih pa je morda izdelal skrinjo brez letnice (kat. št. 40) in dve omari za živila z letnico 1847 (kat. št. 54 in 55), ki so poslikane zelo skrbno, skupni so jim drobni cvetovi kot anemone s petimi belimi venčnimi listi. Na to nas napeljuje podatek, da so bile najdene v Mojstrani.

Slikar klasicističnega stila je od srede 19. stoletja tja do sedemdesetih let izdelal veliko skrinj, zibelk in tudi kakšno posteljo, ki so ohranjene od Mojstrane in Dovjega prek Planine pod Golico do Most pri Žirovnici. Ustvaril je zelo prepoznaven slog. Njegovi izdelki kažejo močan vpliv klasicistične umetnosti: oblike vaz, rogovi obilja, meandri, spretno naslikane figure svetnikov.³⁸ Vse skrinje krasijo po tri baročno oblikovana, v prednjo stranico vrezana in s črno barvo zaznamovana polja. Skrinje so rjavo pobarvane s temnejšimi črtami v obliki letnic lesa, torej »flodrane«, ali sivomodro z jajčasto mrežo, kot bi bile iz marmorja (kat. št. 43, 44). Zibelke so poslikane s svetniškimi figurami, kar je na gorenjskih zibelkah izjema, s cvetjem v rogovih obilja, z Marijinim in Jezusovim simbolom, mavrico. Tudi mizarsko so odlično izdelane s prepoznavnimi podrobnostmi, kot sta oblika nihalnih nog in zaključek robnikov (kat. št. 81, 82).

38 Novak 1970/71, 31–33.

Končnica postelje v zbirki Gorenjskega muzeja je poslikana s simbolom IHS v okroglem polju s cvetličnim vencem in »flodrana« v vodoravnih progah različnih odtenkov rjave barve (kat. št. 89).

Zelenomodra skrinja z letnico 1850 in rjava skrinja z letnico 1848 slikarja klasicističnega sloga iz Mojstrane in z Dovjega.

Green and blue chest showing the year 1850 and a brown chest showing the year 1848, created by the classicist painter from Mojstrana and Dovje.

IZDELOVALCI POSLIKANEGA POHIŠTVA V BOHINJU

Bohinj je bil vse do 19. stoletja veliko bolj povezan s Soško dolino kot z Gorenjsko, zato so bohinjske skrinje precej drugačnih oblik in poslikav. V zbirki Bohinjskih muzejev, enoti Gorenjskega muzeja, je 15 skrinj, pridobljenih v različnih bohinjskih krajih, največ pri Oplenu pod Studorom. Skrinje iz 18. stoletja so višje in daljše kot arkadne renesančno grajene gorenjske skrinje. Porisane so z ornamentami – različnimi rozetami, valovnicami in zvezdami (kat. št. 45, 46, 47, 49), očitno imajo istega avtorja, ki pa je ljudski umetnik brez imena. Drugačna je skrinja z letnico 1793 z Raven (kat. št. 48), na kateri je z rdečo naslikanih pet arkadnih polj s tankimi stebrički, v osrednjem je Višarska Marija z rdečim plaščem, v vseh štirih stranskih pa zvezde z Jezusovim in Marijinim monogramom v sredi. Z enakimi motivi cvetnih vencev, enako naslikanimi kepastimi cvetovi, viticami, enako sinjo in rdečo barvo je poslikana tudi krstna zibelka (kat. št. 66) iz Srednje vasi, ki pa ima letnico 1897, verjetno napisano pozneje, kot je bila poslikana, saj naj konec 19. stoletja krstnih zibelk ne bi več uporabljali. Oba kosa kažeta na ljudskega slikarja iz Bohinja s konca 18. stoletja. Najmlajša med bohinjskimi skrinjami z letnico 1887 (kat. št. 50) je verjetno tudi izdelek domačega mojstra, ker je tako okrašenih skrinj ohranjenih več. Njihova značilnost je, da so v celoti poslikane, torej prednje stranice niso členjene v polja.³⁹ Seveda so bile v Bohinju najdene tudi skrinje od drugod, zlasti iz okolice Radovljice.

Skrinja z letnico 1872, poslikana s temnejšimi rjavimi progami v geometričnih oblikah in obrisana z belo barvo, je značilna poslikana bohinjska skrinja iz druge polovice 19. stoletja. Iz Bohinja je bila kot dediščina prepeljana na Planino pod Golico, preseljena v novo hišo na Lipcah pri Jesenicah in pred nekaj leti odkupljena za muzej.

This chest showing the year 1872, painted with darker brown strips in geometric shapes and washed with white, is a typical Bohinj chest from the second half of the 19th century. It was taken from Bohinj as part of an inheritance to Planina below Golica, moved to a new house in Lipce near Jesenice and then purchased for the museum.

³⁹ Novak 2003, 153.

Antependij, okrasni del, ki prekriva prednjo stran glavnega oltarja podružnične cerkve sv. Ahaca na Nemškem Rovtu, krasí poslikava, ki jo lahko pripišemo ljudskemu umetniku. Takšne antependije najdemo tudi v nekaterih drugih podružničnih cerkvah na Gorenjskem, na primer v Ratečah in Trzinu. Foto mag. Vlado Fras, konservatorsko-restavratorski svetovalec, Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije – Restavratorski center

Antependium – a decorative piece – covering the front of the main altar of the succursal church of St Achatius in Nemški Rovt is decorated by a painting that can be attributed to a folk artist. Such antependia can also be found in some other succursal churches in Gorenjska, for example in Rateče and Trzin. Photo Vlado Fras, conservation-restoration adviser, Institute for the Protection of Cultural Heritage of Slovenia – Restoration Centre

SPOMIN NA LJUDSKO UMETNOST SLIKANJA NA KMEČKO POHIŠTVO V 20. IN 21. STOLETJU

Čas reform v drugi polovici 18. stoletja je spodbudil razvoj poslikavanja kmečkega pohištva, ki je doseglo svoj vrh prav v času cvetoče pomladi narodov in rastoče zavesti pripadnosti slovenstvu sredi 19. stoletja. A ponudba cenejšega industrijskega blaga, ki je v drugi polovici 19. stoletja po železnici prihajalo v naše kraje, odkup kmetij od zemljiških posestnikov in še kaj je materialno blagostanje kmečkih ljudi usmerila na pot globalnega poenotenja, ki je danes neizogibno dejstvo. V zadnjih desetletjih 19. stoletja so skoraj povsod po Gorenjskem prenehali poslikavati kmečko pohištvo, ker so skrinje zamenjali predalniki, omare in drugo sodobno pohištvo. Vztrajala sta edino oče Janez in sin Martin Hrovat v Gornjesavski dolini, ki pa poslikav nista razvijala, ampak sta nadaljevala uveljavljene oblike krašenja. Ko je pred drugo svetovno vojno Martin Hrovat prenehal poslikavati skrinje za neveste v Ratečah, se je končala doba tradicionalnega ljudskega slikanja na kmečko pohištvo. Tradicionalnega zato, ker se je nepretrgano razvijalo od začetka 17. stoletja. Spomin na poslikane skrinje in njihovo vlogo v ženitovanjskih šegah je

živel naprej, tradicionalni načini okraševanja in motivi pa niso bili več pomembni. Zaradi navezanosti na domačo tradicijo so skrinje ostajale pri hiši vse do druge polovice 20. stoletja, do časa, ko je v vaseh zavladovala evforija novogradenj. Najprej so bila prenovljena kajžarska naselja v bližini industrijskih centrov, ki so se spremenila v naselja individualnih socialističnih hišic, v katerih za poslikano pohištvo praviloma ni bilo prostora. Pozneje so bile za prenovu na vrsti kmetije. Od šestdesetih let so po Gorenjskem zasebni preprodajalci, tudi iz Avstrije in Italije, intenzivno nabirali starine, ker je bil to dober posel. Tako je v brezimnost odšla množica poslikanega pohištva in drugih predmetov.

Čustvena navezanost na poslikane skrinje je odmevala v izdelavi turističnih spominkov in tudi v obliki otroških hranilnikov Gorenjske banke. Za model so si izbrali skrinje iz okolice Radovljice, so pa zanemarili podrobnosti, kot je oblika šopkov in drugih poslikav.

Gorenjska banka je v sedemdesetih letih 20. stoletja otrokom, svojim varčevalcem, podarila hranilnik v obliki poslikane skrinjice. Zbirka hranilnikov enote Gorenjske banke Škofja Loka

During the 1970s, the bank Gorenjska banka gave children who had a savings account a savings box in the shape of a painted chest. The savings box collection of the Škofja Loka branch of Gorenjska banka

Kako zelo je bilo tradicionalno okraševanje poslikanega pohištva opuščeno in pozabljeno, govorijo izdelki Maksa Juvana iz Rateč, ki je sovaščanom v sedemdesetih letih 20. stoletja poslikaval skrinje in zibelke. Motive cvetja je jemal iz alpskih in drugih cvetličnih motivov. Foto Tatjana Dolžan Eržen, 2011

The products made by Maks Juvan from Rateče tell us how the traditional decoration of painted furniture has been neglected and forgotten. In the 1970s, Juvan painted chests and cradles belonging to his fellow villagers. He took the floral motifs from Alpine and other floral themes. Photo D. Eržen, 2011

V sedemdesetih letih so začeli kmečko pohištvo poslikavati tudi v Ljubljani. Janko Mlakar se je učil umetnosti restavriranja in repliciranja pri Jožetu Lapuhu, vrhunskem mojstru klasičnega rezbarstva in pozlatarstva. Z ženo Zdeno sta začela izdelovati kopije poslikanega kmečkega pohištva tako, da sta dokumentirala in zbirala stare kose, povezovala sta se tudi s Slovenskim etnografskim muzejem. Izdelke ponujata v svoji trgovini Rustika v Ljubljani. Podobno pot izobraževanja, iskanja, dokumentiranja in študija poslikav izvirnega pohištva so prehodili tudi drugi, ki danes prodajajo kmečko poslikano pohištvo kot kopije starega. Ker pa je to drago in ni veliko kupcev, več tradicionalnih motivov naslikajo na lesene table ali drobne predmete, kot na primer Mitja Perko iz Ljubljane ali Bernarda Šalamon iz Kranjske Gore. Pojavljajo pa se tudi že mladi restavratorji in slikarji, na primer Rok Valjavec iz Spodnje Kokre in Tomaž Rehberger iz Zgornje Bele pri Predvoru.

Kopija motiva slikarja cvetličnih šopkov in ptičjih figur na kredenci, galerija Rustika, Ljubljana. Foto Tatjana Dolžan Eržen, 2010

A copy of a motif painted by the painter of floral bouquets and bird figures on a sideboard, Rustika gallery, Ljubljana. Photo Tatjana D. Eržen, 2010

VIRI

Zbirka poslikanega pohištva Gorenjski muzej
Zbirka poslikanih skrinj Slovenski etnografski muzej
Layerjeva zapuščina, Grafični kabinet Narodnega muzeja v Ljubljani
Fototeka Gorenjskega muzeja
Albumi fotografij poslikanega pohištva Bernarde Šalamon, Kranjska Gora
Arhiv terenskih zapiskov in rokopisnih zapisov ženi-
tovanjskih šeg kustodiata za etnologijo Gorenjskega
muzeja
Terenski zapiski Marije Makarovič iz maja 1975, zv. 1,
str. 36 (fotokopija prepisa)

LITERATURA

- Andrejka, Rudolf: Star kmečki inventar iz 18. stoletja. *Etnolog*, 1934, 38–50.
- Baš, Angelos: Hišna oprema svobodnikov na Kranj-
skem v 17. in 18. stoletju. *Etnolog*, 1953/54, 121–138.
- Brezigar Miklavčič, Inga idr.: *Ljudske skrinje na Gori-
škem*. Nova Gorica: Goriški muzej, 2000.
- Bučič, Vesna: Stanovanjska kultura na Slovenskem
v obdobju gotike in renesanse. *Argo* XXXV, 1993,
7–17.
- Bučič, Vesna: *Skrinje: Katalog razstave*; razstavišče
Arkade. Ljubljana: Narodni muzej, 1984.
- Bučič, Vesna in Anka Novak: Skrinja. *Enciklopedija
Slovenije* 11, 1997, 112–114.
- Cevc, Emilijan: Etnografski problemi ob freski Sv.
Nedelje v Crngrobu. *Slovenski etnograf*, 1951, 180–
183.
- Deneke, Bernward: *Bauernmöbel: Ein Handbuch
für Sammler und Liebhaber*. München: Keyser-
sche Verlagsbuchhandlung, 1969.
- Dolenc, Janez: O ljudskih umetnikih v Selški in Po-
ljanski dolini. *Slovenski etnograf* III–IV, 1951, 184–
188.
- Ferle, Mojca: Kovači v Škofji Loki. *Loški razgledi* 34,
1987, 87–103.
- Finžgar, Fran Saleški: *Gostač Matevž*. Celje: Družba
sv. Mohorja, 1954.
- Golob, France: Pet poslikanih skrinj iz okolice Škofje
Loke. *Loški razgledi* 27, 1980, 53–61.
- Golob, Nataša idr.: *Poslikani leseni stropi*. Ljubljana:
Restavratorski center RS, 1994.
- Jagodica Makarovič, Marija: Zibelka na Slovenskem.
Slovenski etnograf XII, 1959, 9–28.
- Jalen, Janez: *Vozarji*. Ljubljana: Mladinska knjiga,
1987.
- Jenčič, Beba: *Okovje: Katalog razstave*. Kranj: Go-
renjski muzej Kranj, julij–avgust 1981.
- Keršič, Irena: Oris stanovanjske kulture slovenske-
ga kmečkega prebivalstva v 19. stoletju. *Slovenski
etnograf* XXXIII–XXXIV/1988–1990, 1991, 329–
388.
- Kos, Franc K.: Ornamentika lesenih stropov v cerk-
vah na Slovenskem: Donesek k povezanosti visoke
in ljudske umetnosti. *Zbornik za umetnostno zgo-
dovino* XVII, 1941.
- Kos, Franc K.: Slovenska kmetska skrinja. *Etnolog*
XIV, 1943, 53–73.
- Lipp, Franz: *Oberösterreichische Stuben: Bauerliche
und bürgerliche Innenräume, Möbel und Hausge-
rat*. Linz: Verlag J. Wimmer, 1966.
- Makarovič, Gorazd: *Cvetlice v ljudski umetnosti: Vod-
nik po razstavi*. Ljubljana: Slovenski etnografski
muzej, 1973/74.
- Makarovič, Gorazd: O vlogah in pomenih ljudske
umetnosti v življenju agrarnega prebivalstva. *Slo-
venski etnograf* 33–34, 1988–1990, 461–478.
- Makarovič, Gorazd: *Slovenska ljudska umetnost*.
Ljubljana: DZS, 1981.
- Möbel aus Franken: Oberflächen und Hintergründe*.
Nürnberg: Bayerischen Nationalmuseum Mün-
chen, 1991.
- Novak, Anka: Gorenjska kmečka skrinja. Priloga *Gla-
su Snovanja* št. 1 z dne 4. 2. 1967, in št. 2 z dne 1.
4. 1967.
- Novak, Anka: Poslikano pohištvo v Dolini. *Slovenski
etnograf* 1970/71, 19–38.
- Novak, Anka: Delo etnološkega oddelka. V: Cene
Avguštin (ur.), *40 let Gorenjskega muzeja: 1953–
1993*. Kranj: Gorenjski muzej, 1993, 44–54.
- Novak, Anka: Gorenjska kmečka skrinja. V: Beba Jen-
čič (ur.), *Auguštinov zbornik: 50 let Gorenjskega
muzeja: 1953–2003*. Kranj: Gorenjski muzej Kranj,
2003, 148–155.
- Orel, Boris: Slovenski ljudski običaji: Ženitovanje. *Na-
rodopisje Slovencev I*. Ljubljana, 1944, 277–302.
- Poslikane loške skrinje*. Škofja Loka: Loški muzej,
2009.
- Pavlovec, Andrej: Ljudski umetnik Tone Klemenčič –
Plnadar. *Loški razgledi* V, 1958, 150–156.
- Ritz, Gieslind Maria: *Alte bemalte Bauernmöbel Euro-
pa*. München: G. D. W. Callwey, 1970.
- Rogelj Škafar, Bojana: *Upodobljene sledi narodne
identitete*. Ljubljana: Založba ZRC SAZU, 2011.
- Schmidt, Leopold in Armin Müller: *Bauernmöbel in
Alpenraum, Österreich, Südtirol, Bayern, Schweiz*.
Innsbrück: Pinguin-Verlag, 1982.
- Sič, Albert: *Narodni okraski na orodju in pohištvu:
Zbirka narodnih ornamentov*. Ljubljana: Kranjska
zaloga šolskih knjig in učil, 1923.
- Slovenski etnološki leksikon*. Ljubljana: Mladinska
knjiga, 2004.

- Stražar, Stane: *Mengeš in Trzin skozi čas*. Mengeš in Trzin, Odbora pri krajevnih skupnostih Mengeš in Trzin, 1993.
- Šarf, Fanči: Kmečka postelja na Gorenjskem v 19. stoletju. *Slovenski etnograf* XII, 1959, 81–96.
- Šarf, Fanči: *Notranjost kmečke hiše: Kmečka hiša na slovenskem alpskem ozemlju: Vodnik po razstavi*. Ljubljana: Slovenski etnografski muzej, 1970.
- Štrekelj, Karel: *Slovenske narodne pesmi*, III. zvezek. Ljubljana: Slovenska matica, 1907–1908.
- Volc, Jožef: *Podkoren – črtice iz preteklosti vasi in življenja Doline*. Ljubljana: [s. n.], 1938.
- Žontar, Josip: *Zgodovina mesta Kranja*. Ljubljana: Muzejsko društvo za Slovenijo, 1939.

Za pomoč se zahvaljujem kolegu dr. Gorazdu Makaroviču, kolegicama prof. Anki Novak in mag. Poloni Sketelj ter mag. Vladu Frasu, konservatorsko-restavratorskemu svetovalcu na Zavodu za varstvo kulturne dediščine Slovenije – Restavratorskem centru, in številnim drugim kolegom, sodelavcem in prijateljem.

Danes je en lep veseli den,
 Kter je po volji vsem ljudem.
 Jaz pa za eno dekle vem,
 Kir se že dnes joče celi den.

Za mizo pri ženini sedi
 No se močno žalostno drži:
 V lepih rdečih pantelčih,
 V lepem zelenem kranceljni.

Mati ji skrinjo nalagajo,
 Oča ji slovo dajajo:
 »Pojdi, le pojdi, moja či,
 Kam te peljajo tvoje oči.«

Ljudska

Skrinje IN NJIHOVI IZDELOVALCI V PISNIH VIRIH

»Naš vek ima posebno fin čut za starine in za spomine na pretekle dobe,« je že leta 1904 zapisal Bogumil Vošnjak. In nadaljeval:

Ta čut se danes, ko se pojavlja neka prenovljena romantika, posebno rad spaja z vsem čustvovanjem moderne duše. In vendar ne bi našel človeka, ki ljubi dobo, v kateri živi, zadovoljstva in veselja do dela v sobanah, kjer ga vse spominja na preteklost, pač pa prej v zmerno secijonistično, z zdravim okusom opremljeni pisalni sobi, v kateri pa tudi ne bi manjkala stara škrinja v kotu ali stara slika na steni.¹

Skrinja je imela na začetku 20. stoletja pri meščanih že izrazito simbolni pomen; takrat jih namreč niso več izdelovali. Na Gorenjskem jih je v Ratečah za neveste izdeloval le še Martin Hrovat. Seveda so na kmetijah ostajale skrinje iz 19. stoletja in še starejše. V njih so shranjevali različne stvari – od oblačil, osebnih predmetov in denarja do hrane. S poslikanimi skrinjami so še v tridesetih letih 20. stoletja uprizarjali prevoz bale. Morda so bile poslikane tudi nekatere skrinje iz srede 19. stoletja, po katerih so očitno radi šarili tatovi. Iz policijskih zapisnikov razberemo, da skrinja takrat ni bila nikakršen simbol ali predmet ljudske umetnosti, ampak kos pohištva, v katerem so shranjevali dragocene stvari. Tako so 24. julija 1852 Jožefu Zupanu iz Britofa pri Kranju iz zaklenjene skrinje ukradli štiri svilene rute, dežnik ter nekaj goldinarjev in krajcarjev.² V noči z 19. na 20. avgust 1852 pa so polgruntarskemu sinu Gregorju Jerebu iz Bukovice pri Vodica iz zaklenjene skrinje na podstrehi ukradli naslednje: suknjič, izdelan iz sukna, z roženimi gumbi, belo jopico z debeli-

mi gumbi, nove irhaste hlače ter že nošene hlače, par novih škornjev, dve novi bombažni srajci ter dve že malo nošeni, dve ruti, slamnik, kapo iz ovčjega usnja, nošeno svileno kapo, harmoniko in nekaj krajcarjev ter šestic.³ Mariji Bacnik iz Valburge pri Smledniku pa naj bi domačinka Neža Jerman v noči s 30. na 31. december 1853 iz nezaklenjene skrinje ukradla dva zlata prstana, že nošeno volneno jopo, svileno jopo, skoraj novo pečo in volneno krilo.⁴

Precej več osebnih predmetov pa je bilo 14. marca 1852 ukradenih Luku in Mariji Logar z Voklega. V nezaklenjeni skrinji Luke Logarja je bila nova bombažna srajca, nov moški kožuh s črnim ovratnikom, podložen s črno kožuhovino in z všitimi rožami na hrbtu. Zapisali so tudi, da so šivi na hrbtu okrašeni z rdečo volno in da je vreden devet goldinarjev, kar je bila največja vrednost med ukradenimi predmeti. Luku so ukradli še svetlomodro suknjič, svileno črno srajco z rdečimi in rumenimi črtami in irhaste hlače. V njegovi skrinji so bila tudi otroška oblačila, in sicer dve srajci in rokavci. Prav tako so Logarjevi v skrinji hranili dragocene tkanine za šivanje oblačil, kot sta mezlan in platno. Skrinja Marije Logar je bila zaklenjena, vendar so jo očitno tatovi zlahka odprli in iz nje pobrali 66 goldinarjev v bankovcih in le nekaj v groših in krajcarjih. V Marijini skrinji je bilo shranjenih veliko oblačil: pet bombažnih peč, dve sta bili okrašeni z zobčki in zankami, kar enajst rokavcev, dva črna bombažna predpasnika s svetlomodrim vzorcem ter en svilen predpasnik, dve črni krili iz sukna z vzorčastima životcema, dve bombažni pisani krili s prav tako pisanima životcema, bel dolg ženski kožuh, podložen z belo kožuhovino, dve jakni iz sukna, ena obšita s svilenim črnim trakom, dve krili z životcem, izdelani iz mezla-na, dve spodnji krili iz obeljenega platna, dve svileni

¹ Bogumil Vošnjak: *Brez tradicij. Slovan*, 1904, str. 33.

² Zgodovinski arhiv Ljubljana, Enota za Gorenjsko Kranj (v nadaljevanju: ZAL), fond: Občina Kranj (SI_ZAL_KRA/0002), tehnična enota (t. e.): 22, arhivska enota (a. e.): 381.

³ Prav tam.

⁴ Prav tam, a. e. 481.

ruti z vzorcem, ena z všitimi zlatimi rožami, in bela pisana bombažna ruta z belimi resami. Marija je v skrinji hranila tudi nekaj vzorčastega platna, tri rjuhe in prt iz praznjega platna, dve sveči in dežnik iz bombažnega blaga z ročajem v podobi konjske glave.⁵

Luka in Marija Logar sta živela na veliki kmetiji, na gruntu. Morda je imela Marijina skrinja napisano letnico, ki bi jo lahko povezali z letom njune poroke. Pisni viri so nam namreč odkrili nekaj zgodb skrinj, ki so povezane z novo poroko pri hiši. Zanimiva družinska zgodba se je pletla pri Cinglet v vasi Savica v Bohinju. Prvotno je bila to velika, cela kmetija, ki se je delila na dve manjši polkmetiji. Obema se je po domače reklo pri Cinglet. Lovrenc Oblak, rojen leta 1823, je bil edini preživel od treh otrok. Ko je bil star devet let, mu je po porodu umrla mama Mina. Oče Anton se je kmalu ponovno poročil, tokrat z Mino Smukavc z Broda. Takrat je v družini živel še stari oče Andrej Oblak, ki se je leta 1794 poročil s Heleno Cerkovnik. Tudi poslikana skrinja iz njihove hiše ima letnico 1794.⁶

V Mojstrani, v kajžarski družini, po domače pri Preckin, se je leta 1825 Andreju in Jeri Zima rodila hči Ana. Imela je še starejšo in mlajšo sestro, a na domu je ostala ona. Leta 1850 se je poročila z 19-letnim Simonom Pintarjem, kmečkim sinom z Gozda. Ana je umrla leta 1860, Simon pa se je ponovno poročil, tokrat z Ano Dolžan. Skrinja iz Preckinove hiše ima letnico 1850, kar spominja na poroko Ane in Simona.⁷ Iz leta 1865 je tudi Križnarjeva skrinja iz Zgornjih Bitenj. Takrat sta se poročila Janez Eržen in Marija Inglič, primožena iz Poljan.⁸

Poslikane skrinje pa so nastajale tudi ob drugih priložnostih. Pri Kajžniku v Ratečah so se pisali Erlach. Za njihovo skrinjo z letnico 1696, ki jo hranimo v naši zbirki, poročna knjiga župnije Kranjska Gora ne dokazuje, da bi jo nevesta k hiši pripeljala z balo.⁹ Pri Oplen pod Studorom, v kajžarski hiši, so imeli poslikano skrinjo z letnico 1816. To ni bila ženitovanjska skrinja, saj se je Anže Oplen poročil z Mino Podlipnik iz Srednje vasi leta 1795, njun sin Jakob pa se je leta 1839 poročil s Špelo Arh iz Stare Fužine.¹⁰ Tudi Vahova skrinja iz Srednjega Vrha, ki ima letnico 1834, ni bila poslikana ob poroki. Pri Vah sta bili poroki okoli leta 1820, ko sta se poročila Tomaž Smuk in Marija Makovic, ter okoli leta 1850, ko se je poročil njun sin Alojz.¹¹

Skrinje so izdelovali vaški mizarji. To ni bilo njihovo primarno delo, s katerim so se preživljali. Spadali so med kajžarje, saj so obdelovali manjši kos zemlje, ki ni dajal dovolj za preživetje. Tudi slikarji, samouki ali šolani, ki so skrinje barvali, niso opravljali dela, ki bi veljalo za poklic. To nam dokazujejo cerkvene matične knjige in 'družinske knjige' (*Status animarum*) številnih gorenjskih župnij, ki med drugim razkrivajo tudi poklice ljudi. Kot primer navajam nekaj o ljubenskih in komendskih lončarjih ter o žbičarjih ob potoku Belica v župniji Preddvor.

Na prelomu 18. in 19. stoletja so v poročnih in rojstnih knjigah za župnijo Ljubno ob imenih in priimkih zapisani tudi poklici. Lončarji so bili Luka Pirc, Valentin Pirc, Jože Jeglič (Jaklič, Inklič), Janez Jeglič, Tomaž Jeglič, Matija Kos, Janez Kos, Gašper Kos in Valentin Šparovec. Zlasti povezani so bili kot krstni botri in poročne priče. Med seboj so se tudi poročali. Proti sredi 19. stoletja so bili vpisi poklica lončar zelo redki. Pomembnejši so postali pripisi gruntar, kajžar, gostaç, poklic lončar pa so dopisali le kajžarjem in gostaçem. Tudi v poročnih knjigah župnije Komenda so zapisana imena lončarjev. Od leta 1810 do srede tridesetih let 19. stoletja so z zapisi v matičnih knjigah dokumentirani v vaseh Mlaka, Podboršt, Gmajnica, Klanec, Potok in Gora. Fantje in dekleta iz omenjenih lončarskih družin so se zaradi podobnih gospodarskih interesov poročali med seboj.¹²

Žbičarstvo se je v vaseh Zgornja Bela, Srednja Bela in Bašelj kot hišna obrt, ki je bila dodaten vir zaslužka, najverjetneje razvila v začetku 19. stoletja. V drugi polovici 19. stoletja je število žbičarjev in žbičaric naraslo. Njihov poklic je bil v domačem okolju uveljavljen, tako da so ga preddvorski duhovniki pripisovali k njihovim imenom v matične knjige. Običajne so bile poroke, ko sta se vzela fant in dekle iz mlinarske, žagarske, kovaške ali žbičarske družine.¹³

V Ljubnem in Komendi so tako duhovniki poleg kmetov, polkmetov, kajžarjev in gostaçev zapisali tudi poklic lončar, v železarskih krajih pa poklice rudar, oglar, fužinar, kovač, žbičar. Zato sem pričakovala, da bom v cerkvenih matičnih knjigah in družinskih knjigah odkrila še kakšno novo ime izdelovalca skrinj. Župniki v Kranjski Gori so do leta 1871, ko je bila na Gorenjsko speljana železnica, ob imenih svojih župljanov zapisovali le poklice, povezane z lastništvom zemlje in državno službo. Tako kot na Dovjem, v Mojstrani, Kamni Gorici, Srednji vasi v Bohinju, Bohinjski Bistrici ali v Cerkljah na Gorenjskem tudi tu ni vpisov mizarjev, krojačev, čevljarjev, tesarjev, zidarjev.

5 Prav tam, a. e. 381.

6 Nadškofijski arhiv Ljubljana (v nadaljevanju: NŠAL), Župnija (v nadaljevanju ŽA) – Srednja vas, fasc. 1, *Status animarum* 1784–1812. ŽA Srednja vas, Matične knjige, poročna knjiga 1794–1812.

7 NŠAL, ŽA Dovje, Matične knjige, poročna knjiga 1816–1862. ŽA Dovje, fasc. 2, *Status animarum* 1762–1889, 1764–1885.

8 NŠAL, ŽA Kranj Šmartin, *Status animarum* 1797–1910.

9 NŠAL, ŽA Kranjska Gora, Matične knjige, poročna knjiga 1638–1721.

10 NŠAL, ŽA Srednja vas, fasc.1, *Status animarum* 1754–1881.

11 NŠAL, ŽA Kranjska Gora, fasc.1, *Status animarum* 1834 (Kranjska Gora, Log, Srednji Vrh).

12 Glina, roka, ogenj, keramika na Gorenjskem od davnih dni do danes. Kranj: Gorenjski muzej, 2010, 18–21.

13 Marjana Žibert: Žbičarstvo ob Belici, v: *Preddvor v času in prostoru*. Preddvor: Občina Preddvor, 1999, 275.

30/4 1852.
Nr. 31.

Polizei-Anzeiger

f. f. Stadthauptmannschaft und Polizei-Direction zu
Laibach.

Nr. 4286.

71.

Verzeichniß

der, den Eheleuten Lukas und
Maria Logar von Hülben,
im Gerichtsbezirke Krainburg,
in der Nacht vom 13. auf den
14. März 1852 durch bisher un-
bekannte Thäter entwendeten
Gegenstände:

A. Aus einer unversperrten Truhe
des Lukas Logar 1 gan; neues
baumwollenes Hemd, werth 30 kr.; 1
neuer weißer Männerpelz mit einem
Kragen von schwarzem Schaffell, in-
wendig mit gleichem Schaffell ge-
füttert, dann am Rücken mit einge-
nähten Blumen, und an den Hän-
den am Rücken mit rother Wolle
verziert, werth 9 fl.; 1 Rödel von
violetterm Tuche 7 fl.; 1 schwarz-
seidene, roth- und gelbgestreifte Be-
ste 3 fl.; 1 Paar irchlederne Hosen
5 fl.; 2 Kinderhemden und 1 Kin-
derhalbhemd 2 fl.; 8 Lokat Mus-

St. 4286.

71.

Spisek

reči, ki so bile Luku in Marii
Logarju v Voklim v Krajuskim
soduim okraju v noči med 13. in
14. Marca 1852 od neznanih ta-
tov vkradene:

A. Iz nezaklenjene skrinje Lu-
ka Logarja: 1 nova pavoljnata
srajca, 30 kr.; 1 nov bel možk ko-
žuh s črnim kolarjem in znotraj tu-
di s černo kožuhočno podložo, po-
tem na herbtu z všitimi rožami in v
šivih na herbtu z rudečo ovno olep-
šano, 9 gld.; 1 visnjeva suknjena ka-
mižola 7 gld.; 1 črna židana, ru-
deče in rumeno riziasta vestja 3 gld.;
1 jrhaste hlače 3 gld.; 2 otrojce
srajci 1 otrojci čepetelj 2 gld.; 8
lehki mezelana 9 gld. 20 kr.; 7 lehki
beljenega platna 3 gld. 30 kr.; in
4 nebeljenega 1 gld. 36. kr.

lan 9 fl. 20 kr.; 7 Lokat geblichte
Leinwand 3 fl. 30 kr., und 4 Lokat
ungeblichte Leinwand 1 fl. 30 kr.

B. Aus einer versperrten Truhe
der Maria Logar eine Barschaft
von 66 fl., bestehend in 2 Bankno-
ten à 10 fl., 5 Banknoten à 5 fl.,
und in Banknoten à 1 fl., dann in
Groschen und Kreuzern um beläu-
fig 1 fl.; 5 Haupttücher von Baum-
wolle, worunter zwei mit breiten
Spitzen, zwei hingegen eingestickt und
geschlungen, werth 9 fl.; 5 Halb-
hemden (Ospetel) von Keistenlein-
wand und 6 Halbhemden von Baum-
wolle, am Halse und an den Är-
meln mit weißen Bördeln versehen,
werth 10 fl.; 2 schwarzbaumwollene
Wortücher, und zwar eines blau-
geblümt, das andere aber blauge-
streift, werth 2 fl.; 1 schwarzseide-
nes Wortuch 2 fl.; 2 Kitteln von
schwarzem Tuche, der eine mit ei-
nem schwarzseidenen, gelb- und blau-
gestreiften Nieder, werth 7 fl., der
andere mit einem silberrauschten
geblümtm Nieder, werth 9 fl.;
1 rothbaumwollener, gelbgeblümt
Kittel, mit einem weißen, roth- und
grüngeblümtm Nieder 2 fl.; 1 roth-
und blaugestreifter baumwollener
Kittel mit einem schwarzseidenen
rothgeblümtm Nieder 2 fl.; 1 weiß-
er, langer, am Rücken mit Blu-
men verzierter und mit weißen Schaf-
fell gefütterter Weiberpelz 8 fl.;
1 schwarzseidene lange Weiberjoppe,
vorn mit einem vierfinger breiten
Seidenstreifen besetzt 5 fl.; 1 Wachs-
stödel 30 kr.; 1 rothe Wachskerze

B. Iz zaklenjene skrinje Ma-
rie Logarjeve: 66 gld. gotovih
denarjev, v 2 bankovcih po 10 gld.,
5 po 5 gld. in v bankovcih po 1
gld.; pa v groših in krajcarjih za 1
gld.; 5 pavoljnatih peč, kterih 2 so
bile s širocimi spicami, 2 pa s zob-
čki in šlingane, 9 gld.; 5 praznih,
in 6 pavoljnatih čepetelnov, za vr-
tom in za pestjo z belimi pörtelji,
10 gld.; 2 črna pavoljnata priprasa,
1 z visnjevim rožami, 1 visnjevo ri-
zast 2 gld.; 1 črn. židan priprasa 2
gld.; 2 črne suknjene krili, eno s
černo-židanim, rumeno in visnjevo ri-
zastim modercom 7 gld.; drugo s
sreberno-rožastim modercom 9 gld.;
1 rudeče pavoljnato, rumeno rožasto
krilo z belim rudeče in zeleno rož-
astim modercom 2 gld.; 1 radeče in
visnjevo, riziasto pavoljnato krilo s
črnim židanim radeče rožastim
modercom 2 gld.; 1 bel dolg, na herb-
tu rožast, z belo kožuhočno podlo-
žen žensk kožuh 8 gld.; 1 črna
suknjena dolga jopa, s 4 perste ši-
roko černo žido obšito 8 gld.; 1 vo-
šena sveča 30 kr.; 1 radeča vošena
sveča 4 kr.; 2 črne mezelanki, 1
s črnim židanim, z zametom obšitim,
druga pa s radečim židanim, zeleno
rožastim modercom, 8 gld.; 2 spod-
nje krili iz obeljenega platna 2 gld.;
1 nova črna suknjena jopa 6 gld.;
1 črna židana, radeče franžasta, in
1 černo in radeče riziasta ruta, ktera
je imela vdelaue zlate rože, 4 gld.;

4 fr.; 2 schwarze Wefelankittel, von
denen einer ein schwarzseidenes mit
Sammetstreifen verzieretes, der zwe-
te hingegen ein karmirothes seide-
netes, grüngeblümtes Nieder hatte,
werth 8 fl.; 1 neuer schwarzseidener
Spencer 6 fl.; 2 Unterröcke aus ge-
bleichter Leinwand 2 fl. 40 kr.; 1
rothseidenes mit rothen Franzen ver-
sehenes, und 1 schwarz- und roth-
quadrillirtes Halbtüchel, letzteres
mit eingewirkten rauschgoldenen Blu-
men, werth 4 fl.; 1 weißes, baum-
wollenes, rothgeblümtes, mit weißen
Franzen versehenes Tüchel 2 fl.;
4 Lokat blaugefarbte, weißgeblümt
Leinwand 2 fl. 56 kr.; 1 rothbaum-
wollener Regenschirm mit einem gelb-
beinenen Griffen in der Form eines
Pferdekopfes 2 fl.; 5 Leintücher und
1 Tischsuch von Keistenleimwand
4 fl.; 1 Silberling 40 fr. Der Ge-
sammtschade beträgt 196 fl. 46 fr.

Auf die vorgeschriebenen Ge-
genstände ist genau zu indigiliren,
im Eruirungsfalle das Amt zu han-
deln und die Anzeige anher zu er-
statten.

Nr. 4341.

72.

Verzeichniß

der, dem Josef Murn zu Leiten
am 7. April l. J. durch bisher
unbekannte Thäter entwendeten
Effekten:

1 Rödel aus weißseidenem
Tuche, ein wenig abgetragen mit
umgeschlagenen Kragen und glatten

1 bela pavoljnata, rudeče rožasta,
bela franžasta ruta 2 gld.; 4 lehti
visnjevega, belo rožastega platna 2 gld.
56 kr.; 1 radeča pavoljnata omrela
z rumenim košenim ročem v podobi
konjske glave 2 gld.; 3 rajshu in
1 pert iz praznega platna 4 gld.; 1
srebernjak za 40 kr.; Vsega skup
196 gld. 46 kr.

Po imenovanih rečeh naj se
pazljivo streže, če v roko pridejo po
postavah ravna, in tu sin naznani.

St. 4341.

72.

Spisek

reči, ki so bile Jožesu Murnu v
Rébru 7. Aprila 1852 od nezna-
nih tatov vkradene:

1 visnjeva suknjena, malo ob-
nošena kamižola, z gosposkim kolar-
jem in gladkimi črnimi košenimi gum-

Policijsko poročilo s seznamom predmetov, ki so bili 14.
marca 1852 ukradeni Luku in Mariji Logar iz Voklega.
(Zgodovinski arhiv Ljubljana, Enota za Gorenjsko Kranj,
fond: Občina Kranj (SI_ZAL_KRA/0002), t. e. 22, a. e. 381)

Police report with a list of objects stolen on 14 March
1852 from a chest belonging to Luka and Marija Logar of
Voklo. (Historical Archives, Ljubljana, Gorenjska unit in
Kranj)

Prisotnost naštetih mojstrov v kmečkem okolju je bila kar samoumevna. Zapisovali so le neagrarne poklice z večjim gospodarskim pomenom. Vpisi kranjskih meščanov v matične knjige pa zelo natančno dokumentirajo raznoliko poklicno strukturo mesta.¹⁴

V omenjenih virih sem tako le ob poroki izdelovalca Janeza Hrovata, leta 1835 rojenega v kajžarski družini pri Komaričku na Zgornji Dobravi, ki se je poročil 30. januarja 1865, našla zapis, da je hišni posestnik kajže, mizar in tudi kipar.¹⁵ Zadnji zapis je dal slutiti, da se je na svoj način ukvarjal tudi z umetnostjo. Hrovat se je mizarske obrti izučil pri očetu. Obiskoval naj bi tudi šole, kjer se je učil rezbarjenja. Z očetom sta verjetno izdelovala tudi za naročnike iz drugih gorenjskih krajev, kar ga je pripeljalo tudi v Podkoren, kjer je kupil hišo, nekaj zemlje in se poročil.¹⁶ Njegovo zasebno življenje je bilo tesno povezano z Janezom Kajžarjem (1823–1884), ljudskim slikarjem in podobarjem.

Ob poroki je bil Janez Hrovat (1835–1915) star 30 let, živel je v Kranjski Gori. Poročil se je z Nežo Oman, Zadnikovo iz Podkorena, kjer je družina odslej tudi živela. 10. novembra 1865 se jima je rodil prvorojenec Martin. Ob krstu je kranjskogorski župnik ob očetovo ime dopisal, da je kajžar. Za botra sta starša izbrala Marijo Žerjav in samskega Janeza Kajžarja.¹⁷ Kajžar je bil boter še trem Hrovatovim otrokom: leta 1867 Janezu, leta 1870 Frančišku in leta 1872 Mariji. Duhovniki so ga v matičnih knjigah označili kot gostača, kajžarja in branjevca. Tudi ob Kajžarjevi poroki z osemindvajsetletno kajžarsko hčerjo Heleno Cuznar, 27. maja 1869, ko je bil sam star 45 let, so zapisali, da je trgovec z živežem. Leta 1874 in 1876 je bila Helena Kajžar, skupaj z Janezom Smolejem, krstna botra dvema Hrovatovima sinovoma, Jakobu in Jožefu. Duhovnik je zapisal, da je žena branjevca. Leta 1879 in 1882 pa je bil boter Mihaelu in Neži Hrovat ponovno Janez Kajžar sam, po poklicu označen kot branjevec, botrica pa je bila mlinarjeva žena Marjana Čimžar.¹⁸ V *Zgodnji Danici* leta 1871 le izvemo, da je bil Kajžar med drugim tudi slikar, doma v Podkorenu, in je poslikal kranjskogorsko šolsko zastavo.¹⁹ Ob njegovi smrti leta 1884 je tudi v mrliški knjigi označen le kot branjevec. Poročevalec v *Zgodnji Danici* pa ga je označil kot vernega, poštenega, domoljubnega in dobrosrčnega moža, ki ga bodo pogrešali. Nikjer pa niso omenili, da je bil tudi slikar, ki je poslikal veliko

skrinj. Le zapisi Jožefa Volca iz leta 1938²⁰ dokazujejo, da je bil Janez Kajžar podobar in slikar. Nadaljuje:

Imel je naraven dar in veliko veselje za ta posel. Moral se je podobarstva tudi kje učiti, saj je bil iz premožne hiše. Vendar ga podobarstvo ni moglo živiti, zato je imel spočetka doma branjarijo, potem pri Makovču. Tam je imel nekaj časa (ob graditvi železnice) tudi gostilno.

O premoženju Kajžarjevih, po domače Pleševih iz Podkorena, nam nekaj povedo tudi podatki v franciscejskem katastru iz dvajsetih let 19. stoletja, ko je bil hišni gospodar slikarjev oče, tudi Janez Kajžar. Glede na število in velikost obdelovalnih površin njihovo družino lahko štejemo med premožnejše v vasi.²¹

Janezu Kajžarju in njegovi ženi Heleni se je leta 1870 rodil sin Janez. H krstu sta ga nesla Janez Hrovat in Marija Cuznar. Za drugega dečka, rojenega leta 1876, pa je zapisano, da je bil nekrščen, ker je bil najverjetneje mrtvorojen.²²

Delo Janeza Hrovata je nadaljeval prvorojenec Martin, ki se je leta 1893 poročil z Nežo Robič iz Kranjske Gore, kjer sta tudi živela. Imela sta dva otroka, Marijo, rojeno že leta 1890, in Alojzija, rojenega leta 1893. Hrovatova žena Helena je umrla leta 1914.²³

Na drugem koncu Gorenjske, v Zalogu pri Cerkljah, je že v prvi polovici 19. stoletja skrinje poslikaval Matevž Stare. Iz matičnih knjig in družinske knjige lahko razberemo le to, da se je pri hiši reklo pri Boštetu, da je bil kajžar in podložnik gospostva Turn pri Predvdvoru. Njegovo premoženje ni bilo majhno. V lasti je imel hišo z dvoriščem, gospodarsko poslopje ter njive in travnike. Številni kajžarji v Zalogu namreč niso imeli gospodarskega poslopja.²⁴ Stare se je poročil z Marijo Begelj okoli leta 1821. Februarja 1822 se jima je namreč rodil sin Valentin, ki je nasledil očeta Matevža na domačiji. V naslednjih letih so se rodili še: Marija (1824), Martin (1825), Neža (1832), Jedert (1834) in Janez (1837).²⁵

Marsikaterega v arhivu najdenega drobca ni v tej zgodbi. Naj nam bo to izziv. Kljub vsemu pa je to ena od gorenjskih zgodb, ki odstira pogled na družbo in čas, ki ju ni več. Ostajajo pa spoštovanja in spominjanja vredne skrinje in drugo poslikano pohištvo.

14 Napisano na podlagi pregleda številnih krstnih, poročnih in mrliških matičnih knjig in družinskih knjig gorenjskih župnij. Vire hrani Nadškofijski arhiv v Ljubljani.

15 NŠAL, ŽA Kranjska Gora, Matične knjige, poročna knjiga 1816–1875.

16 Fanči Šarf: Kmečka postelja na Gorenjskem v 19. stoletju. *Slovenski etnograf* XII., 1959, 88–89.

17 NAŠL, ŽA Kranjska Gora, Matične knjige, krstna knjiga 1847–1885.

18 Prav tam.

19 *Zgodnja Danica* XXXVII, 1884, 76.

20 Jožef Volc: *Podkoren, črtice iz preteklosti vasi in gorenjske Doline*. Ljubljana: Jugoslovanska tiskarna, 1938, 65.

21 Arhiv Republike Slovenije (v nadaljevanju ARS), SI AS 176, Franciscejski kataster za Kranjsko 1823–1869, K. O. 340 Podkoren.

22 NAŠL, ŽA Kranjska Gora, Matične knjige, krstna knjiga 1847–1885.

23 NAŠL, ŽA Kranjska Gora, fasc. 1, *Status animarum* 1903 (Kranjska Gora).

24 ARS, SI AS 176 Franciscejski kataster za Kranjsko 1823–1869, K. O. 238 Podkoren.

25 NAŠL, ŽA Cerklje na Gorenjskem, *Status animarum* 1768–1903 (Zgornji Brnik, Polica, Vasca, Štefanja Gora, Vopovlje, Lahovče, Zalog, Dobrava). NAŠL, ŽA Cerklje na Gorenjskem, Matične knjige, krstna knjiga 1820–1827.

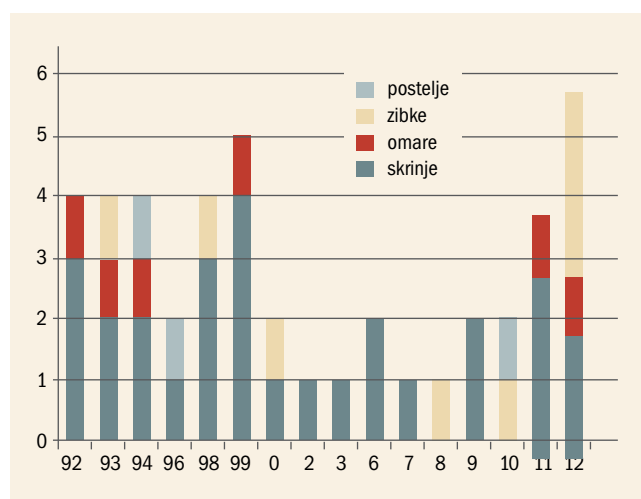
MAG. IRENA JERAS DIMOVSKA

Konserviranje in restavriranje pohištva

VPRAŠANJA IN DILEME,
KI SE OB TEM POJAVLJAJO

Danes v dveh ločenih, dislociranih enotah Gorenjskega muzeja delujejo trije konservatorji-restavratorji. Konservatorsko-restavratorski oddelek, trenutno lociran v severnem delu Kranja, je specializiran za konserviranje in restavriranje slik, polihromirane plastike ter drugih poslikanih predmetov iz vseh zgodovinskih obdobj in iz različnih materialov, od poslikanega pohištva, napisnih tabel, poslikanega stekla, plakatov itd. Druga dislocirana enota se nahaja v župnijskih prostorih v središču mesta. Njihova dejavnost je usmerjena na neposlikane kulturnozgodovinske in etnološke predmete, predmete iz novejši zgodovine in sodobnosti ter arheološke predmete.

Naloge konservatorsko-restavratorske delavnice so dokumentiranje, konserviranje, restavriranje, vzdrževanje in ohranjanje stalnih zbirk in deponiranih predmetov, izobraževanje, raziskovanje, objavljane prispevkov v strokovnih in poljubnih publikacijah, predstavljanje dela javnosti, sodelovanje pri transportu in postavitvah razstav. V dvajsetih letih dela v muzeju je bilo iz kustodiata za etnologijo konserviranih/restavriranih 68 eksponatov, od tega 46 predmetov poslikanega pohištva. Vse konservirano/restavrirano pohištvo je umeščeno v 18. in 19. stoletje.

Grafični prikaz konserviranih/
restavriranih eksponatov v letih
1992–2012.

Graphic illustration of exhibits
conserved/restored between
1992 and 2012.

Večina poslikanega pohištva iz Gorenjskega muzeja je sestavljena iz lesa v kombinaciji z različnimi materiali, predvsem s kovino, iz katere so narejeni okovje, zapahi, ključavnice. To velja predvsem za razstavljene eksponate, kot so skrinje, omare za oblačila, kuhinjske omare in postelje, medtem ko so zibelke sestavljene v glavnem samo iz lesenih elementov.

Iz lesa izdelani predmeti so pomembni in neprestano dopolnjujejo se del etnološke zbirke. Kljub občutljivosti lesa na lesne insekte in zunanje okoliščine je etnološka zbirka poslikanega pohištva v precej zadovoljivem stanju.

Trenutni depojski prostori, v katerih hranimo še neobnovljene poslikane skrinje, niso idealni, postavitev skrinj ena na drugo je neprimerna, vendar zaradi pomanjkanja prostorov neizogibna. Hranjenje lesenega pohištva v stari zgradbi z debelimi zidovi je idealno zaradi minimalnega nihanja zračne vlage, kar je med najpomembnejšimi vzroki za relativno dobro ohranjenost deponiranih poslikanih predmetov. Zaradi predstavljanja eksponatov javnosti moramo v muzeju posvetiti posebno pozornost skrbnemu ravnanju in načinu rokovanja. Selitve so lahko za predmete zelo stresne, ne samo zaradi mikroklimatskih sprememb, temveč tudi zaradi nenamernih poškodb, ki lahko doletijo predmete predvsem zaradi njihove velikosti in teže. Procesoma propadanja in staranja predmetov se ne moremo popolnoma izogniti, s svojim ravnanjem pa ju lahko upočasnimo ali pospešimo. K ohranitvi stanja poslikanega pohištva je prav tako veliko pripomogla skrb kustosinje etnologinje, od prihoda eksponatov v muzej do njihovega deponiranja. Za boljše razumevanje in pomoč pri izbiri pravih postopkov konserviranja in restavriranja ter pozneje varnega deponiranja moramo poznati nekaj najpomembnejših lastnosti lesa.

VZROKI IN VRSTE POŠKODB LESA

V Sloveniji gozdovi prekrivajo 60 odstotkov njene ozemlja, zato je tretja najbolj gozdnata država v Evropi. Gozd in les sta stoletja omogočala obstoj in preživetje naših prednikov. Pračlovek je začel les najprej uporabljati kot kurivo, kmalu pa je ugotovil, da je uporaben tudi za izdelavo najrazličnejših orodij, orožij in za gradnjo bivališč. Lep dokaz za to so ostanki na Ljubljanskem barju najdenega lesenega voza z lesnim kolesom, ki je najstarejše ohranjeno kolo na svetu. Pri tem ne smemo pozabiti tudi na lesene osti, najdene v strugi reke Ljubljanice, ki so bile premazane z naravnimi smolami, kar dokazuje, da so se že naši davni predniki zelo zgodaj naučili, kako lahko lesnim izdelkom s primerno zaščito ali obdelavo površine podaljšajo življenjsko dobo. Les je bil vedno lahko dosegljiv in poceni material ter hkrati zelo enostaven za obdelavo.¹ Zato ne preseneča, da je ohranil pomembno mesto tudi v naši kulturni dediščini. Danes je iz lesa mogoče narediti skoraj vse: od objektov, visoko tehnološko razvitih in oblikovanih izdelkov, do celuloze in papirja. Les je surovina za številne kemične snovi, ki se pridobivajo iz fosilnih

materialov, kot so goriva, topila, barve, lepila, izolacijski materiali, ter druge tehnološke proizvode, kot so karbonska vlakna, elektronska vezja, zdravila, itd.² Les in lesni artefakti so sestavljeni iz organskih snovi – ogljikovega dioksida in vode – ki se s pomočjo kemičnih procesov reciklirata nazaj v naravo. Iz tega lahko sklepamo, da morajo leseni predmeti, da se obdržijo, preživeti naravno kemično reciklažo. Če želimo les ohranjati, moramo poznati njegovo sestavo, trajnost in biološke dejavnike, ki prispevajo k njegovemu razkroju. Vsi predmeti, ne glede na material, obliko ali namen, vse poslikane lesene površine in tudi vsa živa bitja imajo skupnega uničevalca. To so erozivni učinek časa, izpostavljenost svetlobi, fizikalnemu in kemijskemu delovanju ter zanemarjanju in vrsta drugih škodljivih dejavnikov. Zaradi izpostavljenosti lesa svetlobi se ta površinsko razgradi, zaradi česar se spremeni njegova barva, les se razbarva. S posekom drevesa presekamo življenjsko cirkulacijo sokov, les pa sčasoma zaradi onesnaženega zraka in izpostavljenosti svetlobi pridobi svojo naravno sivkasto barvo. Sprememba barve lesa je stalna, saj gre za površinsko in estetsko poškodbo, ki nastane zaradi sevanja vidne in ultravijolične svetlobe. Druga značilnost lesa je njegova sposobnost sprejemanja ali oddajanja vode glede na klimatske razmere, pri čemer se razteza in krči, kar povzroča dimenzijsko nestabilnost. Nihanje zračne vlage in anizotropna narava lesa³ pa v procesu sušenja in vlaženja privedeta do napetosti, ki povzroči nastanek razpok. Pri poslikanem pohištvu je takšno gibanje lesa opaznejše, ker povzroči pokanje in odstopanje ne samo lesa, temveč tudi barvnih plasti in lesnih vložkov, zato lepjeni spoji začnejo popuščati. Če les začne trohneti, barve splesnijo. Les je podvržen tudi napadom gliv in lesnih insektov. Lesni škodljivci prepredejo satasto sredico lesa z izletnimi luknjicami, les zato postane konstrukcijsko nestabilen. Glive les popolnoma uničijo, medtem ko delujejo plesni površinsko in spremenijo predvsem barvo lesa. Trajnost lesa na zraku je različna in je odvisna od njegove vrste. V idealnih razmerah je njegova življenjska doba od 500 do 1.800 let, medtem ko je v slabih razmerah, kjer je les v stiku z zemljo ali vodo, njegova življenjska doba zelo kratka, do okoli 20 let.⁴ Zaradi onesnaženosti zraka pride do kemijskih poškodb lesa, spremenijo se njegove fizikalne lastnosti, kar ga naredi lomljivega. Na les in barvne nanose vpliva tudi visoka temperatura, ki

1 Marko Petrič: Sodobni načini obdelave, predelave in rabe lesa – trajnostnega materiala 21. stoletja. V: Franc Pohleven (ur.), *Gozd in les – Razvojna priložnost Slovenije: Zbornik referatov in razprav 5/2010*. Ljubljana: Državni svet Republike Slovenije, oktober 2010, 31–37.

2 Franc Pohleven (ur.): Spremnna beseda. V: *Gozd in les – Razvojna priložnost Slovenije*, 9–10.

3 Anizotropija-e ž (i) fiz. pojav, da ima snov v različnih smereh različne fizikalne lastnosti: optična anizotropija kristala.

4 Željko Gorišek: Trajnost lesa; <http://www.korak.ws/strokovnjaki/zeljko-gorisek.html>, 12. 10. 2012.

sproži kemične reakcije. Krajša časovna izpostavljenost lesa visoki temperaturi povzroči krčenje, daljša izpostavljenost pa spremembe v celulozi, zaradi česar les potemni in se lomi, barvne plasti se mehčajo in spremenijo svojo prvotno barvo, strukturo in tonaliteto. Do neenakomernega raztezanja prihaja tudi pri nizkih temperaturah, kjer voda v lesu zmrzne, kar povzroči pokanje lesa.⁵

Odstopanje, popuščanje spojev.
Foto Irena Jeras Dimovska

Separation, loosening of joints.
Photo Irena Jeras Dimovska

Prisotnost larvin.
Foto Irena Jeras Dimovska

Presence of woodworm.
Photo Irena Jeras Dimovska

KMEČKO POSLIKANO POHIŠTVO

Predmeti ljudske umetnosti imajo več pomenov, med katere vključujemo tudi simbole, spomine na dogodke in legende. Z ohranjanjem omenjenih predmetov ohranjamo spomine na naše prednike in kulturo bivanja. Poslikano leseno pohištvo je bilo izdelano za širši krog ljudi predvsem srednjega sloja. Ljudje so predmete uporabne vrednosti poslikavali iz dveh razlogov: prvi vzrok za takšen poseg v predmet je bila temeljitejša zaščita materiala, drugi vzrok je imel

estetsko, dekorativno vlogo, ki se ji je pridružil še simbolni pomen. Barva je les zaščitila pred obrabo, umazanijo, prahom in onesnaževanjem iz okolja. Za večino poslikanega lesa (slike na lesu, oltarna arhitektura, polikromirana lesena plastika) je značilna predhodna obdelava oz. priprava lesa, od kitanja površinskih napak v lesu, zapiranja por, do nanosa osnovne podlage, česar pri večini izdelovalcev ljudskega poslikanega pohištva ne zasledimo. Namen podlage je ustvariti enakomerno vpojno površino, ki omili premike lesnega nosilca in ustvari gladko, enakomerno osvetljeno in brezhibno pripravljeno površino. Ljudskih umetnikov očitno niso motili površinska struktura, nepravilnosti v lesu ali sledi obdelovalnih orodij, zato so barvne plasti nanašali neposredno na les. Kljub temu obstajajo skrinje, na katerih je vlogo slikarske podlage (grunda) nadomestila barva. Takšen primer je skrinja v lasti Gorenjskega muzeja z letnico 1856 iz Praš na Sorškem polju. Skrinja je bila v celoti prebarvana z belo barvo, ki je rabila za osnovo ali podlago, na katero je ljudski umetnik ob zunanjih robovih skrinje in v uokvirjena polja naslikal ornamentalno rastlinsko dekoracijo. Bela osnovna barva ima v tem primeru estetski in predvsem simbolni pomen, zato bi bila vprašanja in ugibanja, ali gre za slikarsko podlago ali pa samo za »akcentiranje« čistosti, devilstva, nedolžnosti, verjetno zelo različna. Mogoče prav iz tega ali podobnega primera izvira trditev dr. Franceta K. Kosa, da imajo skrinje »močno grundirano podlago«.⁶

Podeželsko pohištvo vsebuje različne barvne nanose, od lazurnih (prosojnih) do pastoznih (kritnih). Pred 18. stoletjem so za poslikavanje večinoma uporabljali kazeinske barve, pa tudi pigmente v kombinaciji z orehovim, makovim ali lanenim oljem, od 19. stoletja pa predvsem oljne barve. Sestavljena mlečna beljakovina kazein se uporablja kot lepilo ali kot vezivo podlag in barv. Na nekaterih skrinjah opazimo imitacijo lesa, ustvarjeno s t. i. žiljenjem ali »floodranjem«, ki so ga ustvarili s primernimi vezivi, pigmenti, čopiči ali z glavniki.⁷

Kemijska sestava pigmentov in čas njihove proizvodnje in uporabe nam lahko pomagata pri dataciji slikarskega dela ali njegovi avtentičnosti.

Barva je fizikalna mešanica veziva in pigmenta z dodatki. Pigmenti so obarvan prah in so netopljivi v vodi, vezivih ali topilih. Glede na njihovo naravo jih delimo na anorganske, kamor sodijo naravni oz. zemeljski in umetni oz. mineralni pigmenti, ter na organske pigmente, ki jih delimo na naravne in umet-

5 Irena Porekar Kacafura: Les. V: Ana Motnikar, *Priročnik za nego predmetov kulturne dediščine*. Ljubljana: Slovenski etnografski muzej in Skupnost muzejev Slovenije, 2010, 19.

6 France K. Kos: Slovenska kmeška skrinja. *Etnolog* 16, 1943, 56.

7 Miladi Makuc Semion: Les s poslikano/pobarvano površino. *Priročnik: Muzejska konservatorska in restavratorska dejavnost*. Ljubljana: Skupnost muzejev Slovenije in Sekcija za konserviranje in restavriranje pri SMS, 2010, 3.

ne. Najstarejši so zemeljski pigmenti (2000–1000 pr. n. št.). Že v Egiptu so proizvedli prva dva sintetična anorganska pigmenta, to sta egipčanska modra in svinčevo bela, medtem ko so cinkovo belo odkrili v 19., titanovo belo pa v 20. stoletju. Rimljani so odkrili škrlatno, indigo in zelenomodro barvo. V 13. stoletju zasledimo porast organskih pigmentov, kot sta kraplak,⁸ cinober⁹ in ultramarin.¹⁰ Pariško modra barva je bila odkrita leta 1704, leta 1750 pa neapeljsko rumena. V 19. stoletju so odkrili večino anorganskih in organskih pigmentov, med katerimi so najznačilnejši kromovi, kadmijevi in kobaltovi pigmenti.¹¹

KONSERVATORSKO- RESTAVRATORSKI POSTOPKI

Konservator-restavrator naj bi bil najbolj usposobljen, občutljiv in spreten posameznik, ki predmete umetniške ali ljudske vrednosti konservira/restavrira kot celovito, estetsko vrednoto, ne da bi pri tem odstranil sledove starosti in patine. Pri tem uporablja različna znanja in spretnosti, hkrati pa mora znati predvideti, do kakšnih sprememb lahko pride zaradi posegov v material, in se tega zavedati. Konservatorji lahko izbirajo različna dezinfekcijska sredstva, različna lepila in utrjevalna sredstva ter usklajujejo spretnosti in znanja. Materiali, ki jih dodajajo predmetom ali jih vnašajo vanje, morajo biti odstranljivi, saj s tem našim zanamcem omogočijo lažjo zamenjavo brez nepotrebnih ogrožanj.

Konservatorsko-restavratorska etika predpostavlja, da so vsi predmeti oz. eksponati, ki potrebujejo konservatorsko-restavratorske ukrepe, enakovredno obravnavani. Ta predpostavka je v praksi pogosto ne-realna zlasti zaradi hierarhije posameznih muzejev. Državni muzeji in javni zavodi imajo večje in bolj opremljene konservatorsko-restavratorske delavnice, razvite oddelke za naravoslovne raziskave, konservatorji-restavratorji pa so specializirani za posamezne materiale. Temelj vsakega predhodnega posega v predmet so naravoslovne raziskave predmetov. Manjši muzeji takšne raziskave predvsem zaradi pomanjkanja finančnih sredstev in časovne omejitve zelo redko opravimo. Konservatorji-restavratorji manjših muzejev nimamo dovolj razvitih konservatorsko-restavratorskih delavnic in dovolj strokovnega kadra, zato se srečujemo z različnimi materiali in njihovimi kombinacijami. Zaradi velikega števila predmetov,

ki potrebujejo konserviranje/restavriranje, ni dovolj časa za strokovno proučevanje zgodovine predmeta, diagnostiko, načrtovanje, preiskave, strokovno proučevanje, praktične preizkuse, pregled znanstvenih izsledkov ...).

Konservatorji-restavratorji v muzejih si po svojih možnostih prizadevamo za enakovredno obravnavanje predmetov, ne glede na njihovo zgodovinsko ali ekonomsko vrednost. Zgodovinski leseni predmeti so zelo zanimivi, saj s svojimi poslikavami in strukturo lesa ponujajo svoje zgodbe in odgovore. Stopnja degradacije poslikanega lesa veliko pove o okolju, v katerem se je predmet uporabljal, in o spremembah, ki so se v tem okolju dogajale. Iz predmetov ljudske umetnosti lahko razberemo ustvarjalnost obrtnika. Uporabni predmeti s svojimi dekorativnimi okrasi izvirajo iz domišljije in izkušenj izdelovalca. Ker namen njihove izdelave ni bil samo dekorativen, temveč tudi funkcionalen, na njih opazimo tudi zgodovino popravil in vzdrževanj. Na posteljah, omarah, skrinjah in zibelkah je to vidno predvsem pri zamenjavi veznih elementov, obrabljenih desk, letev, žebeljev ... Za vzdrževane etnološke predmete je značilno, da je sčasoma ob uporabi prišlo do zanemarjenja estetske vrednosti. Če je dekorativna vloga predmetov sčasoma izgubila svoj pomen, to ne velja za funkcionalno vlogo. Le pri manjšem odstotku eksponatov je prišlo do preslikav ali dodajanja poslikav obstoječim, v redkih primerih pa tudi do obnove poslikave. Preslikave lahko pripišemo modnim muham ali okusu lastnikov. Obnove poslikav so značilne predvsem za današnji, sodobnejši čas, pri čemer se srečujemo z neprimernimi posegi »ljudskih restavratorjev«.

Popravilo posteljne stranice z
železno podkviijo.
Foto Irena Jeras Dimovska

Restoration of a bed.
Photo Irena Jeras Dimovska

⁸ Kraplak je barvni lak s temnordečo, skoraj vijoličasto barvo. Pridobivajo ga iz 'krapovega korena' (*Rubia tinctorum*).

⁹ Cinober pridobivajo z mletjem živosrebrne rude cinabarit in je bledordeče barve.

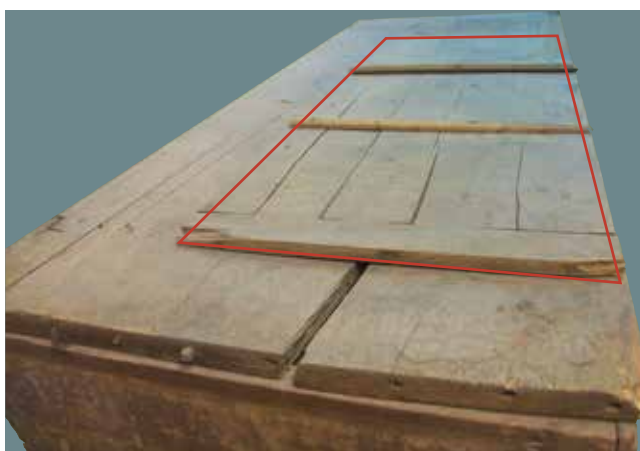
¹⁰ Ultramarin je nebesno modre barve, izdelovali so ga iz poldragega kamna lazurita.

¹¹ Metka Kraigher-Hozo: *Metode slikanja i materiali*. Sarajevo: Svjetlost, 1991, 271.

Popravilo pokrova skrinje z dodatno letvijo.
Foto Irena Jeras Dimovska

Restoration of a chest lid.
Photo Irena Jeras Dimovska

Domače popravilo: obnova pokrova skrinje s stranico omare.
Foto Irena Jeras Dimovska

A chest lid is partially replaced with a wardrobe wall.
Photo Irena Jeras Dimovska

Delo konservatorjev-restavratorjev ni samo fizičen kontakt s predmetom. Vsak eksponat je namreč samosvoj, zgodba zase, zato je treba vsak predmet preučiti skladno z njegovo integriteto, ki temelji na fizični, estetski in zgodovinski celovitosti. Ključni pomen za ohranjanje in začetne postopke konzerviranja/restavriranja predmetov ima proučevanje in razumevanje sprememb, ki so jih eksponati doživeli. Razumeti je treba kemično strukturo materiala, iz katerega je predmet narejen. Velikokrat je potrebno sodelovanje z drugimi strokovnjaki, kot so biologi, lesarji, kemiki. Po eni strani je les preprost in enostaven material, po drugi pa ima svoje skrivnosti in slabosti. Začne se z ocenjevanjem lesne površine, raziskovanjem lesa in s spoznanjem, da se poškodbe med seboj razlikujejo in jih ne moremo predvideti. Večina lesenih zgodovinskih predmetov je doživela kemijske in fizikalne spremembe.¹²

¹² Thomas Nillson in Roger Rowell: *Historical Wood-Structure and Properties*. V: Luca Uzielli (ur.), *Wood science for conservation of cultural heritage*. Firenze: Firenze University Press, 2007, 11–15.

A) SESTAVLJENOST PREDMETOV: BARVA, LES IN KOVINA

Leseno pohištvo je sestavljeno iz več kosov desk, ki z načinom in s smerjo razreza ter medsebojno povezavo vplivajo tako na videz kot obnašanje lesa. Zelo redko so predmeti sestavljeni samo iz enega materiala. Večino gre za kombinacijo več materialov, od organskih do anorganskih. Pri tem je treba upoštevati tudi elemente, uporabljene pri nastanku eksponatov, kot so živalska lepila, leseni klini, kovinski deli, okovje, ključavnice, žebliji. Poslikani predmeti zahtevajo dodatno skrb, saj je treba spoznati lastnosti in spremembe lesa, ki nastanejo ob uporabi barve. Ker njihova sestavljena konstrukcija naredi poslikano pohištvo bolj dovzetno za poškodbe iz okolja, je treba zlasti paziti na rokovanje in njegovo vzdrževanje. Konservatorji-restavratorji, ki obravnavamo takšne predmete, se srečujemo z zahtevnimi težavami, povezanimi z razgradnjo lesa, napadom insektov, s korozijo na kovinskih delih, z nestabilnimi barvnimi plastmi, s kemično reaktivnimi in nezdržljivimi materiali in poškodbami, ki so posledica te nezdržljivosti. Znano je, da različni materiali različno reagirajo na dejavnike iz okolja, kot so svetloba, temperatura, vlaga in onesnažen zrak. Za večino predmetov je najšibkejši člen tisti material, ki se najbolj ali različno odziva in povzroča razkroj ali škoduje drugemu materialu. Glavni nalogi konservatorjev-restavratorjev sta poskus zaustavitve in upočasnitve neizogibnih posledic časa in ohranjanje fizičnih lastnosti materialov. Pri tem se pojavi vprašanje, koliko lahko konservator-restavrator poseže v predmet. Poznavanje zgodovinskih dejstev, sestave in analize materialov so dragoceni podatki pri ocenjevanju vrste poškodb, na podlagi katerih se določita način in vrsta konservatorsko-restavratorskih postopkov. Konservatorji-restavratorji moramo preučiti vse možnosti in vse načine za uspešno delo. Pomembno vlogo pri tem imajo tudi izbira materialov, metode dela ter upoštevanje zgodovine predmeta. Npr.: poslikana lesena vrata z motivom francoskega vojaka iz prve polovice 19. stoletja so imela tako kot večina podeželskega pohištva poleg uporabne tudi estetsko vrednost. Zgodbe prejšnjih restavriranj z neustreznimi kiti, retušami in s poškodbami, narejenimi z različno oblikovanimi žebliji (izvirnimi, ročno kovanimi z različnimi glavami in tovarniško izdelanimi), so dodale eksponatu novo vrednost. Stanje barvne površine namiguje na nekdanjo uporabo predmeta. Videz barvne površine je lahko zelo raznolik, od delne izgube barvne površine, oksidacije barvne plasti, prepelelosti barv, do obarvanosti zaradi različnih kemijskih interakcij in luskavosti barvne plasti.

Konservatorsko-restavratorski postopki zahtevajo tudi obravnavo kemijskih in fizikalnih lastnosti sestav-

ljenih materialov. Zelo problematična je kombinacija lesa in železa, ki jo na predmetih ljudske umetnosti najpogosteje srečujemo. Železo v stiku s higroskopskimi materiali, kot je les, zaradi kislosti v lesu lahko dodatno pospeši proces rjavenja. Rja, ki razjeda železne elemente, les obarva, nadaljnji proces korozije pa povzroči njegovo trohnenje in razpadanje. V primerih, ko en material škoduje drugemu, je treba nujno poskrbeti za njegovo stabilizacijo in hkrati ohraniti čim več izvirnega. Kako pa ukrepati v primeru, ko je kovina zarita v lesno strukturo? Najbolj konservativen pristop je ohranjati takšne predmete v čim bolj ugodnih razmerah, s čimer se upočasni proces korozije. Radikalnejši pristop bi bila odstranitev vseh kovinskih delov, njihovo konserviranje, prevlečenje s premazom iz umetnih smol in ponovna namestitve na prvotno mesto. Pri tem se je treba vprašati: ali se lahko odločimo za takšen poseg kljub dejstvu, da bi z odstranitvijo kovinskih delov poškodovali material in barvno poslikavo? Predvideti je treba tudi poškodbe v primeru, ko ta postopek ni izpeljan! Upoštevati in pretehtati je treba možne poškodbe na barvnih slojih, ki bi jih povzročila rja. V glavnem se konservatorji-restavratorji ne odločamo za drastične ukrepe odstranjevanja, ki bi predmetu povzročile dodatne poškodbe. Meja med odločitvijo za ali proti pa je včasih lahko zelo tanka.

B) UTRJEVANJE

Ko si poslikan lesen predmet ob prihodu v muzej opomore od neustreznih razmer, v katerih je bil hranjen, se pojavi vprašanje, na kakšen način doseči njegovo nadaljnjo ohranitev. Zato se predmet podvrže raznim metodam za ponovno vzpostavitev in stabilizacijo. K temu veliko pripomoreta analiza lesa ter priprava optimalnih razmer v prostoru, v katerem bo deponiran. Naslednji korak je ocena mehanske trdnosti lesa. Če je celična struktura lesa močno poškodovana, je potrebna impregnacija z ustreznimi utrjevalnimi sredstvi. Tudi ob zamenjavi standardnih tehnik z novimi postopki se predmeti prilagodijo, s čimer se doseže zadovoljive rezultate konservacije. Uporaba umetnih smol za utrjevanje lesa je lahko zelo učinkovita, vendar se les pri tem obarva in postane nehigroskopičen, skratka, spremenijo se glavne značajske lastnosti lesa in njegov videz, kar povzroči tudi spremembo pripovednosti predmeta ljudske umetnosti.

C) ODSTRANJEVANJE NEČISTOČ IN LAKA

Etične odločitve in strategije ohranjanja so lahko zelo zapletene. Vprašanja in dvomi se pojavljajo tudi pri postopkih čiščenja. V kolikšni meri lahko predmet očistimo, glede na dejstvo, da je vsak postopek čiščenja invaziven poseg v eksponat? To velja še zlasti v pri-

meru odstranjevanja laka. Plasti laka so bile nanesene z namenom, da zaščitijo barvni premaz in izboljšajo barvni videz. Vendar lak z leti porumeni, se razgradi in ne služi več svojemu namenu, temveč prav nasprotno, kazi prvotni videz poslikave. Odločitev o odstranitvi zgodovinskega laka je lahko težavna iz več razlogov. Potemnjeni lak zakriva videz poslikave, vendar bi z njegovo odstranitvijo posegli tako v estetsko kot zgodovinsko integriteto eksponata. Nekatere patine so lahko zelo estetske, saj potemnjeni lak večinoma enakomerno pokriva celotno poslikano površino, vendar pa bi z njegovo odstranitvijo lahko dosegli višjo stopnjo ohranjenosti poslikane površine!¹³

Sestavljenost predmeta:
kovina in les.
Foto Irena Jeras Dimovska

Metal, wood.
Photo Irena Jeras Dimovska

C) RETUŠA

Uspešno konservatorsko-restavratorsko delo zahteva premišljeno ravnotežje med zgodovinskimi dejstvi, uporabo, prvotnim namenom predmeta in estetsko celovitostjo. Pri tem je pomembna pravilna izbira uporabljenih konservatorsko/restavratorskih postopkov, metod in materialov. Pomemben je končni cilj oz. sinteza vseh omenjenih vprašanj.

Retuša je najbolj viden in celovit vidik konservatorskega-restavratorskega dela. Postopek se izvaja v več fazah, obstaja pa tudi več vrst retuširanja oz. metod barvnega dopolnjevanja:

- *Tratteggio* je sistem navpičnih črt, dolgih povprečno 1 cm, ki se v enakih intervalih in v enaki širini vrstice nadaljujejo v naslednji vrsti. Vsak interval je zapolnjen z drugo barvo, z namenom, da z modeliranjem rekonstruiramo in se čim bolj približamo tonaliteti izvirnika. »Gre za sistem prenašanja modelacije in risbe z delov izvirnika na manjkajoče predele, z uporabo črtic različnih barv.«¹⁴ Seve-

¹³ Valerie Rich Hunt: Conservation of Folk Art: Shelburne Museum's Collection and Approach. V: Valerie Dorge in F. Carrey Howlett (ur.), *Painted wood, History and Conservation: Ethical Conservation*, 5. del (Simpozij v organizaciji Wooden Artifacts Group ameriškega inštituta za konserviranje zgodovinskih in umetniških predmetov, ki je bil leta 1994 v Virginiji). Singapur: The J. Paul Getty Trust, 1998, 424–436.

¹⁴ Lucija Močnik Ramovš in Barbka Gosar Hirci: Retuša: kako in s čim? Mednarodna delavnica retuširanja oljnih slik in lesene polihromirane plastike. *Varstvo spomenikov* 44, 2008, 203.

da s to tehniko retuširanja ne moremo obravnava-
vati oz. zapolnjevati vseh poškodb. Zelo dobra pa
je za poškodbe s patino, glazuro ali zelo velikimi
poškodbami, ki povzročajo zmedo in neločljivost.
Tovrstno retušo sem večkrat uporabila zlasti na
pokrovih skrinj ali na večjih predelih poškodova-
ne barvne plasti.

- Druga tehnika se izvaja na podoben način, ven-
dar barv ne polagamo samo v eni smeri, temveč
dinamično v vseh smereh.
- Naslednji način je kromatična abstrakcija, ki te-
melji na ideji, da tri dominantne tone črpamo iz
poslikave. Te barve sledijo dinamičnemu pretoku
slike in v pravilnih razmerjih ustvarijo nevtralno
barvo, ki se odlično povezuje s poslikavo.

Vsaka od opisanih tehnik zagotavlja, da se retuša
razlikuje od izvirnika, mehanska narava sistema re-
tuširanja pa onemogoča osebni izraz retušerja. V tem
smislu so našteje tehnike brezosebne, vendar objek-
tivne. Toda v likovnem smislu se nam tak način re-
tuširanja lahko zazdi naiven. Hkrati se nam postavlja
vprašanje, ali se lahko izvedba strogega tehničnega
postopka, kot je *tratteggio*, sklicuje na izločanje kon-
servatorjev-restavratorjev kot osebnosti? Ali je takšen
način reševanja barvnih poškodb bolj učinkovit kot
poskus konservatorja, slediti natančnemu posnet-
ku izvirnika, ob dejstvu, da je ta postopek vedno
reverzibilen?¹⁵

Glavno vprašanje retuše je, na kateri stopnji lahko
konservator-restavrator poškodbe retušira ali nado-
mesti barvne izgube? V kolikšni meri naj se ohranijo
zgodovinske spremembe? Konservatorsko-restavra-
torski postopki lahko spremenijo preperel in poško-
dovan videz, ki je najbolj značilen za večino predme-
tov ljudske umetnosti.

Priprava materiala za postopek
retuširanja.

Foto Irena Jeras Dimovska

Retouching procedure using the
tratteggio technique.

Photo Irena Jeras Dimovska

Prikaz večstopenjskega barvnega
dopolnjevanja.

Foto Irena Jeras Dimovska

Paint, implements used in
retouching.

Photo Irena Jeras Dimovska

Pri konservatorski /restavratorski obravnavi predme-
ta moramo upoštevati tudi razlog in namen konzer-
viranja/restavriranja predmeta. Razstavljanju name-
njeni predmeti so podvrženi drugačni in obsežnejši
obravnavi kot predmeti, ki jih želimo samo hraniti.
V primeru deponiranja v predmete posegamo samo
do faze stabilizacije. Razstavniki eksponati pa so pod-
vrženi vsem fazam konservatorsko-restavratorskih
postopkov, zadostiti moramo tudi estetski celovitosti
predmeta. Če poslikane lesene predmete po posegih
ne deponiramo v kontrolirano okolje, lahko pride do
dodatnih poškodb, tako na samem predmetu kot na
materialih, ki jih vnašamo v predmet.

RAZLIKA MED SLIKARSKIMI DELI IN POSLIKANIM POHIŠTVOM

Ker se v muzeju ukvarjam tudi s konserviranjem/
restavriranjem umetniškega gradiva, med katerega
sodijo tudi slikarska dela na platnu, se mi nehote po-
nuja primerjava s poslikanim pohištvo. Formalne
razlike med iluzionističnim tradicionalnim slikar-
stvom in tridimenzionalnimi poslikanimi dekorativ-
nimi predmeti so globlje, kot bi si mislili. Dvodimen-
zionalni format slike predstavlja tretjo dimenzijo kot
iluzionistični virtualni prostor. Večina poslikav na
pohištvo ali predmetih ljudske umetnosti je dvodi-
menzionalna, zato je tridimenzionalnost del njegove
dekorativnosti. Poslikava pohištva je bila večinoma
delo ljubiteljskih slikarjev, le redke izjeme so delo
znanih slikarjev ali njihovih delavnic, kot je v pri-
meru poslikanega pohištva Layerjevih naslednikov.
Kakovost teh del se izraža tako v risbi kot osnovnem
likovnem izrazu kot tudi v uporabi barvnih nians. S
tem so mišljeni natančnost izvedbe, upoštevanje pro-
porcionalnih razmerij, izbira barvne harmonije kot tudi

¹⁵ Wendy Hartman Samet: *The Philosophy of Aesthetic Reintegration: Paintings and Painted Furniture*. V: Valerie Dorge in F. Carrey Howlett (ur.), *Painted wood, History and Considerations*, 5. del, 412–416.

slikanje iluzionističnega barvnega tridimenzionalnega prostora.

S konservatorsko-restavratorskega stališča se vprašanja abrazije in obrabe materialov ali poslikav na slikah rešujejo drugače kot na poslikanem pohištvu. Abrazija na slikah je po navadi znak poškodbe ali preveč očiščenega področja. Tudi najmanjša izguba laka, barve, zlasti barvnih lazur ali patine spremeni barvno razmerje in uniči ali deformira iluzijo prostora. Medtem se na tridimenzionalnih predmetih ljudske umetnosti sledovi obrabe ohranjajo, kar je tudi priporočljivo, ker s tem pokažemo, da je bil predmet uporabljen. Večinoma je ljudem všeč ideja, da imajo stari predmeti svojo zgodovino, vendar v glavnem do te mere, da se zgodovina konča na obrabljenih robovih ali bolj izpostavljenih delih predmeta, kar mu daje »starinski videz«, ne da bi s tem ogrozili njegovo estetsko integriteto. Toda če pogledamo s formalističnega vidika, gre tudi na obrabljenih robovih za izgubo barvne plasti, kljub temu da ni tako moteča, kot če bi prišlo do takšnih poškodb na slikah. Sledi obrabe na poslikanem pohištvu po navadi ne pokrivamo, temveč poudarimo, ker je njena izguba zelo lahko razumljiva. Se pravi, kadar so pomembni namembna, estetska vrednost, zgodovinsko in estetsko stališče, takrat obrab ne retuširamo, retuširajo se samo akutne izgube barvne plasti. Na področju ljudske uporabne umetnosti je v svetu prišlo do pomembnih sprememb v odnosu do poslikavanja; obraba je pri poslikanih uporabnih predmetih njihov sestavni del. Barvno se retušira samo v primeru, če je to strukturno potrebno. Retuširanje poškodb je omejeno v tej meri, da je barvno dopolnjevanje vizualno nemoteče oz. da deluje kot most, ki povezuje dodani del z izvirnikom in s tem predmetu zagotovi izgled barvne celovitosti. Videz predmetov tako odraža izvirno kulturo in pretekli čas.

Vendar se tudi pri takšnem načinu konserviranja/restavriranja predmetov postavlja vprašanje, ali puščanje sledov obrabe in uporabe nehote in nezavedno vpliva na stil. Zato je pri teh postopkih nujen intenziven nadzor, predvsem pa je treba pred vsakim posegom oceniti aktualnost predmeta, okoliščine, namen in namembnost. Namen predstavitve poslikanega pohištva je predstaviti predmet z njegovega funkcionalnega in estetsko-likovnega stališča. Konservatorski-restavratorski posegi pa naj bi bili čim krajše poglavje v življenju nekega predmeta.¹⁶

NAPOTKI ZA HRANJENJE PREDMETOV

Na koncu bi nekaj besed posvetila deponiranju in hranjenju predmetov, ki sta zanimiva in pomembna za širšo javnost, saj pravilno shranjevanje eksponatom podaljša življenjsko dobo. Zato bom strnila nekaj najpomembnejših napotkov, o katerih lahko preberete več v *Priročniku za nego predmetov kulturne dediščine*, ki sta ga leta 2010 v Ljubljani izdala Skupnost muzejev Slovenije in Slovenski etnografski muzej.

S predmetov čistimo prah z izpihovalnimi pištolami na stisnjen zrak ali s sesalniki. Pred prahom in umazanijo jih zaščitimo s pralnimi pregrinjali iz bombažne tkanine ali z nevtralnimi folijami. Manjše predmete lahko hranimo v škatlah, omarah ali vrečkah iz naravnih (brezkislinski papir, karton, lakiran les) ali umetnih materialov (polietilen, tyvek, polipropilen, polistiren, geotekstil). Neprimerni so npr. časopisni papir ali recikliran papir, vlaknati materiali, kot je vata, odsvetujemo tudi uporabo lepilnih trakov. Prah s predmetov brišemo z najfinejšimi čopiči, izogibamo se omelcem iz perja ali volne, ker se lahko zatikajo. Če s predmetov odpadajo barva, rja ali obloge, prahu ne čistimo. Pri delu uporabljamo rokavice, ki so lahko bombažne, iz lateksa ali nitrilne. Stanje predmetov je treba občasno preverjati, lahko si izdelate pisno in fotografsko dokumentacijo. Najpogostejše poškodbe lesu povzročijo lesni insekti. Če je les napaden, ga premažemo s sredstvi za uničevanje lesnih insektov. Ob vsakršnem sumu nepričakovanih sprememb se posvetujte s konservatorjem-restavratorjem. Odlomljene ali odlepljene koščke shranite. Lesenih predmetov ne izpostavljajte svetlobi, niti ne postavljajte v bližino grelnih teles. Za vir svetlobe priporočamo LED diode, osvetlitev pa ne sme presegati 150 luksov. Temperatura zraka naj bo čim bolj konstantna, med približno 16 in 22 °C. Bodite pazljivi pri premikanju pohištva, bodite pozorni in organizirani pri prenašanju. V takšnih primerih poškodb skoraj ni mogoče popraviti, zato predmete čim manj premikajte ali prestavljajte. Ne prijemajte jih za izstopajoče dele (okrasne robove, ročaje), kjer je njihova trdnost nezanesljiva. Večjih predmetov ne potiskajte, raje poiščite pomoč ter primite od spodaj in dvignite. Pri delu si lahko pomagata z vozički in s trakovi za nošenje.

¹⁶ Ibid.: 416–417.

SUMMARY

Painted rural furniture IN THE GORENJSKA MUSEUM COLLECTION

Gorenjska is a region along the upper course of the River Sava from the outskirts of Ljubljana to the border between Slovenia, Austria and Italy, bounded in the north by the Julian Alps and the Karavanke Alps. This Alpine landscape is diverse, with access to the neighbouring countries. The roots of the art of painting rural furniture in this area go back to the early 17th century, with the oldest preserved Renaissance chest from Češnjica near Kropa showing the year 1624. Towards the late 19th century painted furniture fell out of popularity, with the exception of around Kranjska Gora, where Martin Hrovat kept producing chests for brides in Rateče until 1930. Today, it is mostly chests that have been preserved, whilst other painted furniture is scarce. Gorenjska Museum keeps 120 chests, 40 cradles, 11 various cupboards and wardrobes, 9 bed frames, head boards and foot boards, the housings of clocks, interior doors, etc.; 190 pieces in total, collected by the curator and ethnologist Anka Novak, who also researched this phenomenon. In addition, she drew up a record of chests in private ownership, which makes it possible to ascertain both the chronological development and numerous local variants, particularly with regard to the first two-thirds of the 19th century, when this type of folk art was at its peak.

Chests in Gorenjska have front panels that are divided into fields, bordered by narrow strips of wood or created by the addition of small wooden panels covering the whole front surface. We have found over thirty locally distinguishable kinds of design; the most common ones are presented in drawings below. Until the early 18th century, and in Bohinj until the late 18th century, chests had arcade-like decoration and were built in the Renaissance manner with weight-bearing side panels to which the front and back panels and the base were attached. From the second half of the 18th century onwards, the four sides were fitted together

at the corners and the chests stand on legs. Lids are attached with hand-forged hinges and the chests are locked with small locks in the shape of a cat's head. The painting was done on the front, sometimes also on the sides, but only rarely on the lids.

After 1830, in Kranj and the nearby River Sora Plain, the successors of the Kranj workshop belonging to the late Leopold Layer (1752-1828) created painted chests in a recognisable style, characterised by the division of the front panel into five painted fields. In at least one of the fields, if not in all three central ones, there is a depiction of a saintly figure or scene; in the side fields, characteristic Baroque bouquets of flowers; below the lid, small drapes with tassels; near the bottom, garlands of flowers; and on the side panels, a symbol of either Jesus or Mary in a white field with a wreath of flowers. The only known name among the creators of these chests is Matevž Stare (1797-1854), from Zalog near Cerklje, who signed the lids of two chests in 1833 and 1836. Because of the large number of one of the variants of the preserved chests made by Layer's successors from the mid-19th century onwards, we refer to their creator as the painter of "saints and stencilled bunches of flowers". The products of at least one other self-taught painter have been identified.

The cradles from around Kranj are exactly the same as those from Bohinj. Oral tradition has preserved quite a few names of folk painters around Škofja Loka, who may also have produced cradles decorated with wreaths of flowers and a symbol of Jesus or Mary on the sides. The Bohinj chests are different: box-shaped chests did not become established there until the 19th century and did not have divided fronts, but were painted with large ornamentation across the whole surface.

Of all the chests in Gorenjska, those from around Radovljica made in the late 18th and in the 19th century most closely resemble the Baroque chests used in towns. They are painted with flowers or a symbol of Jesus and Mary, but in such different ways that we cannot identify a particular maker.

In the mid-19th century, the interiors of houses in the villages from Jesenice to Rateče contained a great number of painted items. A number of variants of chests, cradles, wardrobes, beds, clock housing and other pieces of furniture were created in the workshop in the Rateče and Kranjska Gora area. Of a number of generations of folk painters we are familiar with the names of Janez Kajžar (1823–1884) and his successors the Hrovats – father Janez (1835–1915) and his son Martin (1865–1944). An older design, with five smaller inlays near the bottom of the chests from these workshops, can be traced between 1696 and 1861. Until the late 18th century, stylised vegetation ornament was drawn on them in black, sometimes in red, without a coloured background. Later, various saints were painted in the middle field and on the side panels rich Baroque bouquets of carnations, roses and other flowers. In the early 19th century, the entire surface of the chests was coloured darker and the interior of the fields lighter; brown chests were decorated with an imitation of annual rings. One chest as well as cradle variant is densely decorated with flowers, lines and wavy lines in a Baroque manner. Cradles are painted with the image of the Virgin Mary of Monte Santo di Lussari at one end and a pentagram on the other, plus floral decorations in the Baroque fields on the sides. From the last third of the 19th century onwards the Hrovats decorated chests, cradles and beds with stencilled paintings and did not further develop their motifs.

In the lower part of the Upper Sava Valley there were two painters who were probably trained: one with a very individual style, who painted floral bouquets and bird figures, and one with a classicist style. Typical of the latter chest fronts divided into three carved fields of Baroque shapes, delimited by a coloured line, in which there are classicist elements such as cornucopia, meanders and vases next to saintly scenes. He created a marble effect on green and blue chests, and decorated brown chests with various shades of brown.

In some areas of Gorenjska, for example in Bohinj and the Upper Sava Valley, chests continued to be used for storing clothes, footwear, linen, yarn, as well

as grain and other foodstuffs until the mid-20th century. Painted chests held a special place in the customs connected with weddings – they were used for transporting the trousseau. Even in the 20th century they were used in weddings organised according to the old customs, such as the Peasant Wedding, an event which still takes place every summer in Bohinj. This is why painted chests, just like folk songs and tales, music, costumes and customs, are still valued and preserved for emotional and symbolic reasons.

In the written sources found in numerous Gorenjska parishes, such as church registers and books of families (*Status animarum*), there are also records of people's vocations. In Ljubno and Komenda there were potters; in iron-making towns miners, charcoal makers, blacksmiths and workers in iron foundries. Chest makers were not recorded, probably because this craft was only an additional form of income. But we do learn about their families, for example the numerous children of the cottager Matevž Stare, and we can assume that there was a great mutual respect between Janez Hrovat and Janez Kajžar. Records reveal the stories of some painted trousseau chests and other chests that were probably not used at weddings, even though a year is written on them. It is also possible to find out what mid-19th century thieves may have stolen from the painted chests.

The conservation and restoration of painted furniture cannot halt the aging process of these objects, but can slow it down. Over the last two decades we have restored 46 chests, wardrobes, beds and cradles from the ethnological collection at Gorenjska Museum. The procedures used are complex, since we have to deal with different materials – wood, metal and layers of paint. These procedures can pose a threat to the objects if they are not carried out by highly trained experts. The retouching of the paintings on furniture is usually limited to the visually unobtrusive supplementing of colour, which connects the added section to the original, thus ensuring that the colour appearance of the whole is complete. The appearance of the objects thus reflects the original culture and past times.

The catalogue presents 90 pieces of painted furniture from the Gorenjska Museum collection: objects exhibited in the Town Hall in Kranj, in Liznjek's House in Kranjska Gora, the Jenko Barracks in Zgornje Jezersko and elsewhere. On the occasion of the presentation of this catalogue on 15 June 2013 we have also organised an exhibition that will be on show for six months at Khislstein Castle in Kranj.

Katalog

kmečkega poslikanega pohištva

IZ ZBIRKE GORENJSKEGA MUZEJA

SKRINJE S KRANJSKE RAVNINE IN SORŠKEGA POLJA

1. SKRINJA Z LETNICO 1736

Manjša rjavo obarvana skrinja je glede na letnico izdelave ena prvih, sestavljena kot zaboj. Sprednja stranica, členjena v pet polkrožnih med seboj s stebrički ločenih polj, je še arkadno oblikovana. Od pokrova navzdol je pas belih okrasnih zobcev, enako so okrašeni robovi arkadnih stebričkov in spodnji robovi arkadnih polj. Polja so bela in porisana s črno in z rjavo; v srednjem polju sta lepo oblikovan Jezusov simbol s srčkom in tremi žebli, pod njim pa letnica 1736. V notranjih poljih je rastlinski motiv z viticami, v zunanjih dveh pa šestlistna rozeta v krogu, nad njo pa napis JOSEF oz. MARIA. Skrinja, ki je bila v zelo slabem stanju, je restavrirana.

Velikost: d: 139 cm, š: 61 cm, v: 66 cm

Kraj pridobitve: Besnica

Inv. št. E 2032

Hrani Gorenjski muzej na razstavi Prelepa Gorenjska v gradu Khislstein

2. SKRINJA Z LETNICO 1793

Skrinja je zelo kakovostno in samosvoje poslikana. Členjena je v pet ožjih in širših pravokotnih z letvicami obrobljenih polj z motivi: v srednjem je figura sv. Florjana, v ožjih na vsaki strani baročno ovit steber, v stranskih pa vetrovnica in letnica 17-93. Večja tri polja so zgoraj okrašena s kepastimi cvetovi, skrinja je od pokrova navzdol baročno ornamentirana. Na obeh bočnih stranicah je v okroglem polju naslikan obraz. Skrinja, ki je izdelek Layerjeve delavnice iz časa vodenja Marka Layerja, je restavrirana.

.....
Velikost: d: 154 cm, š: 67 cm, v: 64 cm

Kraj pridobitve: Srednja vas pri Šenčurju

Inv. št. E 1118

Hrani Gorenjski muzej

3. SKRINJA Z LETNICO 1819

Nobena druga skrinja ni tako izrazito pobarvana v kranjskih barvah – beli, modri in rdeči. Členjena je v tri bela arkadna polja s stiliziranim cvetjem v trebušasti vazi, med njimi so štiri pokončna modra pravokotna polja s kepastimi srčastimi cvetovi v vazi. V srednjem belem polju je levo in desno ob vazi letnica 18-19. Od pokrova navzdol so narisani cofki, levo in desno nad polji sta dve sonci, ob njih venčka s kepastimi cvetovi. Na obeh bočnih stranicah so v okroglem polju cvetovi in simbola IHS in MARIA. Poslikan je tudi pokrov, ki je slikarsko razdeljen na tretjine: na sredini je sonce sredi zvezd, v stranskih poljih pa cvetni venci in dvo-barvne šestilne rozete, obkrožene z dvojno spiralo. Skrinja je restavrirana.

Velikost: d: 167 cm, š: 77 cm, v: 74 cm

Kraj pridobitve: Kranj, kraj nastanka neke na Kranjski ravnini

Inv. št. E 2565

Hrani Gorenjski muzej na razstavi Ljudska umetnost na Gorenjskem v Mestni hiši v Kranju

4. SKRINJA Z LETNICO 1832

Skrinja je členjena v tri z letvami uokvirjena polja; srednje je trikotno zaključeno, v njem je naslikan prizor Marijine poroke, v stranskih pa baročna šopka. Med polji sta vsak v svojem medaljonu, okrašenem z vencem cvetja, upodobljena svetnika sv. Andrej in sv. Jurij. Pod njima je zelo sodobno napisana letnica 18-32. Zgoraj se od pokrova navzdol spušča pas zobcev zaves s cofi, spodaj poslikavo končuje kita cvetja. Na obeh bočnih stranicah je naslikana bogato ornamentirana šestilna rozeta. Skrinja je izdelek naslednikov Layerjeve delavnice.

Velikost: d: 159 cm, š: 75 cm, v: 70 cm

Kraj pridobitve: Šenčur

Inv. št. E 1055

Hrani Gorenjski muzej na razstavi Ljudska umetnost na Gorenjskem v Mestni hiši v Kranju

5. SKRINJA Z LETNICO 1833

Modro pobarvana skrinja je členjena v tri s črno barvo naslikana in rumeno pobarvana polja, med njimi sta dve svetli polji. V srednjem je naslikan prizor Marijine poroke, v stranskih šopka nageljnove vrtnice in drugega cvetja v trebušasti vazi. V vmesnih poljih so svetniki: desno sv. Jurij, levo pa sv. Miklavž in sv. Neža. Od pokrova navzdol se spušča pas zobcev zaves s cofi, s spodnje strani skrinjo krasi venec cvetja. Na bočnih stranicah venec vrtnic uokvirja belo polje s simbolom IHS brez prečke pri H. Na pokrovu sta naslikani dve z vencem vrtnic obkroženi beli polji, med njima pa je šopek s pentljo. Eno od polj je uničeno, na drugem je slabo čitljiv napis: *V letu 1833 per Matevž Stare ...* Iz napisov na skrinji z letnico 1836 v Slovenskem etnografskem muzeju (inv. št. EM 2523) vemo, da gre za izdelovalca skrinj Matevža Stareta iz Zaloga pri Cerkljah. Skrinja je restavrirana.

.....
Velikost: d: 141 cm, š: 66 cm, v: 63 cm

Kraj pridobitve: Šmartno pri Cerkljah

Inv. št. E 4322

Hrani Gorenjski muzej na razstavi Ljudska umetnost na Gorenjskem v Mestni hiši v Kranju

6. SKRINJA Z LETNICO 1835

Modro pobarvana skrinja je členjena v pet naslikanih polj: v srednjem je prizor Marijine poroke, v levem figura apostola Simona Gorečnika, v desnem Juda Tadeja, v stranskih značilna šopka in ob njima deljena letnica 18-35. Poslikana polja z vseh štirih strani obdaja kita zelenja z rdečimi vrtnicami. Na bočnih stranicah sta na belem polju, obkrožena z vencem vrtnic, Marijin in Jezusov simbol, IHS je brez prečke pri H. Na pokrovu je viden samo prepoznaven šopek treh vrtnic z dvema

nageljnom na sredi. Polja z napisom izdelovalca iz kroga Layerjevih naslednikov, Matevža Stareta, morda niso ohranjena ali pa jih sploh ni bilo, čeprav je poslikava nedvomno njegov izdelek. Skrinja je restavrirana.

Velikost: d: 157 cm, š: 73 cm, v: 69 cm

Kraj pridobitve: Šmartno pri Cerkljah

Inv. št. E 1487

Hrani Gorenjski muzej na razstavi Ljudska umetnost na Gorenjskem v Mestni hiši v Kranju

7. SKRINJA Z LETNICO 1836

V celoti modro pobarvana skrinja je členjena v pet naslikanih polj: v srednjem je prizor Marijinega oznanjenja, v vmesnih sta v paru apostola Simon Gorečnik z žago in Juda Tadej z gorjačo ter sv. Florjan. V stranskih sta naslikana značilna šopka vrtnic in nageljnov, od pokrova navzdol se spuščajo zavese s cofki. Na obeh bočnih stranicah je v belem polju, obkroženem z vencem vrtnic, naslikan IHS, simbol Marije in Jezusa, brez prečke pri H. Skrinja, izdelek slikarja iz kroga Layerjevih naslednikov, Matevža Stareta iz Zaloga pri Cerkljah, je restavrirana.

Velikost: d: 160 cm, š: 77 cm, v: 69 cm

Kraj pridobitve: Gameljne

Inv. št. E 1054

Hrani Gorenjski muzej na razstavi Ljudska umetnost na Gorenjskem v Mestni hiši v Kranju

8. SKRINJA Z LETNICO 1838

Skrinja je členjena na tri z letvicami uokvirjena polja: v srednjem sta Božjepotna Marija pred zastorom in letnica 1838, v stranskih baročna šopka s stiliziranimi vrtnicami in z nageljni. Od pokrova navzdol so stilizirani zobci zaves s cofki, okrog polj pa kite kepastih cvetov. Bočni stranici sta bogato poslikani s simbolom Jezusa in Marije sredi zvezdaste rozete s kepastimi cvetovi v baročno naslikanem polju, z zavesami s cofi in s kitami cvetja. Na pokrovu je sredi kite vrtnic na belem traku človeška postava, obdana z vencem cvetja in s črtasto ornamentirano rozeto. Poslikave letev pokrova in letvice, ki uokvirjajo polja, imitirajo videz marmorja. Skrinja je restavrirana.

Velikost: d: 161 cm, š: 79 cm, v: 70,5 cm

Kraj pridobitve: Olševek

Inv. št. E 4309

Hrani Gorenjski muzej na razstavi Ljudska umetnost na Gorenjskem v Mestni hiši v Kranju

9. SKRINJA Z LETNICO 1849

Modro pobarvana skrinja je členjena v pet naslikanih polj z marmoriranimi okvirji: v srednjem sta pred zastorom Marija z detetom in sv. Miklavž s tremi zlatimi jabolki, med njima pa letnica 1849. V levem vmesnem polju puščavniško oblečeni Janez Krstnik krščuje Jezusa, ki ga je slikar po katoliškem običaju upodobil kot otroka. V desnem

vmesnem polju je s svojim atributom, koso, upodobljen sv. Izidor Madridski. Stranski polji krasita baročna šopka. Od pokrova navzdol so zelo plastično narisane zavese s cofi, vrhnji rob polj krasijo bela črta s skromnimi viticami, spodaj in ob strani pa kite cvetja na oker podlagi. Na obeh bočnih stranicah je simbol Jezusa in Marije v velikih belih

poljih, obkroženih s cvetnim vencem. Tudi na pokrovu sta dve okrogli polji s po dvema vencema cvetja, v enem je viden simbol IHS, drugi pa je slabo ohranjen. Na sredi in ob robu pokrova je narisana stilizirana kita z rdečimi cvetovi. Skrinja, ki je prepoznaven izdelek manj spretnega slikarja iz kroga Layerjevih naslednikov, je restavrirana.

Velikost: d: 150 cm, š: 71–72 cm, v: 67 cm

Kraj pridobitve: okolica Kranja

Inv. št. E 4326

Hrani Gorenjski muzej na razstavi Ljudska umetnost na Gorenjskem v Mestni hiši v Kranju

10. SKRINJA Z LETNICO 1850

Skrinja turkizno modre barve je členjena v pet z barvo zaznamovanih polj: v srednjem so pred zastori mučenca sv. Primož in sv. Felicijan z levom ob nogah in letnica 1850, v preostalih štirih pa šopki v vazah v obliki kelihov. V stranskih poljih so namesto rdečih vrtin naslikani trije cvetovi s štirimi venčnimi listi in z okroglim središčem (pet krogcev). Od pokrova navzdol se spuščajo plastično narisane zavese s cofi. Zgornji rob polj krasijo šopki belih narisanih vitic, preostali del skrinje zapolnjuje cvetna kita. Na obeh bočnih stranicah je stiliziran venec cvetja z rdečimi cvetovi, v njem pa simbol MARIA. Tudi na pokrovu je sicer slabo vidno okroglo polje s simbolom IHS. Skrinja je prepoznaven izdelek manj spretnega slikarja iz kroga Layerjevih naslednikov.

Velikost: d: 153 cm, š: 73 cm, v: 75 cm

Kraj pridobitve: Jezersko

Inv. št. E 1992

Hrani Gorenjski muzej na razstavi v Jenkovi kasarni na Jezerskem

11. SKRINJA Z LETNICO 1860

Živomodro pobarvana skrinja je členjena v tri z letvicami uokvirjena polja rumene barve, ki so bolj porisana kot poslikana z motivom šopkov na zeleni zaobljeni podlagi. Šopek s kepastimi cvetovi vrtnic in z dvema tulipanoma v srednjem polju s trikotnim zaključkom je v trebušasti vazi, zraven pa stojita jerbas in koš, v katerega iz šopka padajo drobni modri plodovi. Pod vazo je majhna letnica 1860. V stranskih poljih sta šopka v okrašenih loncih. Letvice okvirja so poslikane z belimi valovnicami. Od pokrova navzdol se spuščajo zavesice z reliefnimi cofi. Vsa skrinja, vključno s pokrovom, je okrašena s cvetnimi kitami in z belimi okraski. Bela polja z napisi na pokrovu so slabo ohranjena.

Velikost: d: 152 cm, š: 77 cm, v: 68 cm

Kraj pridobitve: okolica Kranja

Inv. št. E 1136

Hrani Gorenjski muzej na razstavi Ljudska umetnost na Gorenjskem v Mestni hiši v Kranju

12. SKRINJA Z LETNICO 1862

Modro pobarvana skrinja je členjena v pet z barvo zaznamovanih polj: v srednjem so pred rdečim zastorom letnica 1862, Marija z detetom in apostol sv. Matej z angelom, ki mu pri nogah drži črnilek. V drugih poljih so baročni šopki v košaricah na rumeni in v kelihih na beli podlagi. V stranskih poljih so namesto rdečih vrtnic naslikani trije cvetovi s štirimi venčnimi listi in z okroglim središčem (pet krogcev). Od pokrova navzdol se spuščajo rumeno-rdeče zavesice s cofi, na nekaterih mestih okrašene z belo čipko. Na obeh bočnih stranicah je Jezusov in Marijin simbol na belem polju, obkroženim s cvetnim vencem. Precej vegasta skrinja, ki je prepoznaven izdelek manj spretnega slikarja iz kroga Layerjevih naslednikov, je restavrirana.

Velikost: d: 152 cm, š: 77 cm, v: 60–63 cm

Kraj pridobitve: Adergas

Inv. št. E 1138

Hrani Gorenjski muzej na razstavi Ljudska umetnost na Gorenjskem v Mestni hiši v Kranju

13. SKRINJA Z LETNICO 1862

V celoti modro pobarvana skrinja je členjena v pet z barvo zaznamovanih polj: v srednjem sta pred rdečim zastorom figuri sv. Mihaela in sv. Jedert, ob ščitniku za ključavnico letnica 1862, v drugih poljih pa baročni šopki v vazah na rumeni in beli podlagi. Nad polji se od pokrova navzdol spuščajo rdeče zavese s cofi, na nekaterih mestih okrašene z belo čipko. Na obeh bočnih stranicah je zavesa s cofi, pod njo pa Marijin in Jezusov simbol na belem polju, obkrožen s cvetno kito. Skrinja – očitno je gorela, saj sta stranica in pokrov na strani, kjer je običajno IHS, ožgana, zato je poslikava slabo vidna – je prepoznaven izdelek manj spretnega slikarja iz kroga Layerjevih naslednikov in je restavrirana.

Velikost: d: 157 cm, š: 75 cm, v: 77–78 cm

Kraj pridobitve: Voklo

Inv. št. E 1137

Hrani Gorenjski muzej na razstavi Ljudska umetnost na Gorenjskem v Mestni hiši v Kranju

14. SKRINJA Z LETNICO 1864

Sprednja stranica rjavo pobarvane skrinje je členjena v tri z letvicami uokvirjena bela polja. V srednjem, ki ima trikotni zaključek, so pred zastori letnica 1864, svetnica s križem sv. Helena in sv. Janez Nepomuk z mučeniško palmovo vejico. V stranskih poljih sta baročna šopka, na obeh bočnih stranicah pa Marijin in Jezusov monogram v okroglem, z rdečo in modro obrobljenem belem polju. Od pokrova navzdol se na sprednji stranici spuščajo zavese s cofi na modri podlagi. Barve kranjske dežele – modro-rdeče-bele – se izmenjujejo tudi na okvirjih polj. Skrinja, izdelek manj spretnega slikarja iz kroga Layerjevih naslednikov, je restavrirana.

Velikost: d: 150 cm, š: 72 cm, v: 65 cm

Kraj pridobitve: Luže

Inv. št. E 4325

Hrani Gorenjski muzej na razstavi Ljudska umetnost na Gorenjskem v Mestni hiši v Kranju

15. SKRINJA Z LETNICO 1875

Sprednja stranica temnomodre, skoraj črno pobarvane skrinje je členjena v tri z letvicami uokvirjena belo-rumena polja, srednje je oblikovano kot pokončen pravokotnik z rahlo poudarjenimi vogali. V njem je upodobljena sv. Helena s križem in krono, nad njo so rdeči zastori in letnica 1878. V stranskih poljih sta bogata baročna šopka v vazah, oblikovanih kot kelih, na obeh bočnih stranicah pa simbol Jezusa in Marije v kvadratno naslikanem belo-rumenem polju. Od pokrova navzdol se na treh stranicah spuščajo rdeče zavesice s cofi. Med polji na sprednji stranici in bočnih stranicah so naslikani rombi z grobo marmorirano sredico.

Velikost: d: 152 cm, š: 72 cm, v: 68 cm

Kraj pridobitve: Olševik

Inv. št. E 4300

Hrani Gorenjski muzej

16. SKRINJA Z LETNICO 1881

Rjavo pobarvana skrinja ima na sprednji stranici tri z rdečo barvo zaznamovana polja: v srednjem s trikotnim zaključkom je naslikan nadangel sv. Michael, v stranskih polkrožnih pa baročna šopka. Na obeh bočnih stranicah je Jezusov in Marijin simbol v polju, oblikovanem kot limona. Na sprednji stranici in bočnih stranicah zgoraj so naslikane zavesice s cofi. V zbirki iz kranjske okolice je to najmlajša skrinja.

Velikost: d: 155 cm, š: 70 cm, v: 65 cm

Kraj pridobitve: Cerklje

Inv. št. E 4303

Hrani Gorenjski muzej

17. SKRINJA IZ PRVE POLOVICE 19. STOLETJA

Skrinja je bila najprej okrašena samo z valovnicami, pozneje, v prvi polovici 19. stoletja, pa so ji dodali tri z letvicami uokvirjena polja: v srednjem polju sv. Družino, v stranskih poljih pa značilna Staretova baročna šopka z nageljni in vrtnicami. Na pokrovu je Jezusov simbol, obdan z vencem vrtnic in H-jem brez prečke. Skrinja brez letnice, ki najbrž ni ženitovanska, izdelek Matevža Stareta iz Zaloga pri Cerkljah, slikarja iz kroga Layerjevih naslednikov, je restavrirana.

Velikost: d: 146 cm,
š: 68 cm, v: 66 cm
Kraj pridobitve: Podbrezje
Inv. št. E 4324
Hrani Gorenjski muzej na
razstavi Ljudska umetnost
na Gorenjskem v Mestni
hiši v Kranju

18. SKRINJA Z LETNICO 1831

Nepobarvana skrinja je samosvoje in bogato porisana. Sprednja stranica je razdeljena na pet rdeče obrobljenih polj, med seboj ločenih s pokončnimi letvami, porisanimi z mehko črno valovnico in s pikami. Srednje polje in stranski polji so pravokotni in okrašeni s črnim visokim in ozkim poljem s posnetimi vogali, v njih je naslikan cvetlični šopek stiliziranih vrtnic in nageljnov z zelenjem. Polje je rdeče obrobljeno in obdano s tako ostro rdeče-črno valovnico, kot bi bili trikotniki, in s črnimi pikicami. Vmesni polji sta kvadratni, v spodnji tretjini je belo polje z ovalnim zaključkom, poslikano s šopkom v vazi in z letnico 18-31. Belo polje je rdeče-črno uokvirjeno in obdano z ostro valovnico, obroba se končuje z rdečo S krivuljo. Zgornji vogali so zaznamovani z rdečima vijugama – morda kot spomin na cvetove lilije na skrinjah iz 18. stoletja. Zgornji del kvadratnih polj krasita dve vrsti križcev s pikami, ki spominjata na rezljane zobce renesančnih skrinj; spodaj so na sredi zeleni, rdeče obrobljeni rombi, zgoraj le rdeča mreža. Letev pod po-

krovom krasita prepletajoči se valovnici. Na obeh bočnih stranicah je rdeče črno obrobljeno belo polje s simbolom Jezusa oz. Marije in s kito cvetja pod njim. Obdaja ga venec stiliziranih rož in črn naslikan okvir pravokotnika s posnetimi vogali, okvir je okrašen s sivo valovnico in pikicami. Skrinja s skrivnim predalom je restavrirana.

Velikost: d: 163 cm, š: 71 cm, v: 71 cm
Kraj pridobitve: Glinje pri Cerkljah
Inv. št. E 4307
Hrani Gorenjski muzej

19. SKRINJA Z LETNICO 1856

Skrinja je pobarvana belo, pokrov, spodnja letev in nogice pa svetlomodro. Sprednja stranica je členjena v tri z letvami uokvirjena polja, stranska sta skoraj kvadratna, srednje polje pa je pravokotno z umaknjenima zgornjima vogaloma. V srednjem je naslikan členkasto oblikovan Jezusov simbol IHS z zrcalno obrnjeno črko S, pod njim pa med cvetjem letnica 1856. Stranski polji krasita šopka v okrašeni vazi, oblikovani kot kelih z ročajema. Levo in desno ob srednjem polju je pokončna kompozicija cvetja s črno-rumeno-rdečim stebričkom, na katerem stoji petelinček. Stranski polji obdajajo kite cvetja. Tudi modri uokvirjeni polji s cvetjem na bočnih stranicah sta obdani s cvetnimi kitami. Skrinja, zelo lep izdelek t. i. slikarja belih skrinj in ptičjih figuric, ki je deloval na Sorškem polju, je restavrirana.

Velikost: d: 153 cm, š: 68 cm, v: 65 cm

Kraj pridobitve: Praše

Inv. št. E 4306

Hrani Gorenjski muzej na razstavi Ljudska umetnost na Gorenjskem v Mestni hiši v Kranju

20. ŽITNA SKRINJA Z LETNICO 1865

V celoti rjavo pobarvana skrinja je na sprednji stranici členjena v tri z letvicami uokvirjena polja: v srednjem, ki se zgoraj trikotno končuje, je Jezusov simbol IHS z letnico 1865, v stranskih pa stilizirana šopka v vazi. Enaki polji z enako poslikavo sta tudi na bočnih stranicah. V notranjosti je skrinja predeljena na pet enakih delov za različne vrste žita. Skrinjo je restavriral ljubiteljski restavrator iz Kranja, Igor Osterman, in jo na spodnji strani pokrova podpisal s kraticami IGOS. Na pokrov je dodal baročno okovje, na bočno stranico pa ročaje.

Velikost: d: 197 cm, š: 77 cm, v: 71 cm

Kraj pridobitve: Bitnje

Inv. št. E 4711

Hrani Gorenjski muzej na razstavi Ljudska umetnost na Gorenjskem v Mestni hiši v Kranju

21. SKRINJA Z LETNICO 1874

Skrinja je v celoti pobarvana rjavo, le spodnja letev je črna. Sprednja stranica je členjena v tri polja, uokvirjena s črno pobarvanimi letvicami: v srednjem polju z lomljenimi pokončnimi stranicami je med zastorom in letnico 1874 Jezusov simbol IHS. Stranski polji sta kvadratni: v levem je zelo kakovostno naslikana sv. Elizabeta Thürinška, v desnem pa sv. Janez Nepomuk, obdaja ju rumeno-sivo ozadje. Skrinja, izdelek Šubičeve podobarske delavnice iz Poljanske doline, je restavrirana.

Velikost: d: 157 cm, š: 72 cm, v: 62 cm

Kraj pridobitve: Prebačevo pri Kranju

Inv. št. E 4320

Hrani Gorenjski muzej na razstavi Ljudska umetnost na Gorenjskem v Mestni hiši v Kranju

22. RENESANČNA SKRINJA Z LETNICO 1624

Najstarejša do zdaj znana poslikana kmečka skrinja v Sloveniji stoji na nogah iz podaljšanih bočnih stranic. Sprednja stranica je oblikovana v štiri arkadna polja; poslikana je z motivom šahovnice, ki je v stranskih poljih sestavljena iz barvno toniranih trikotnikov. S preprostim ornamentom so poslikani tudi stebrički med polji, prostor nad in med loki in bočni stranici. Na okrasni letvi sta pri nogah, okrašena s po štirimi sidri, narisana šestilna rozeta v krogu in kvadrat z diagonalama. Letnica MDCXXIII je sredi sprednje ploskve zgoraj tik pod pokrovom napisana z rimskimi številkami. Pri restavriranju je bil dodan nov pokrov.

Velikost: d: 194 cm, š: 60 cm, v: 84–85 cm

Kraj pridobitve: Češnjica pri Kropi

Inv. št. E 1065

Hrani Gorenjski muzej na razstavi Ljudska
umetnost na Gorenjskem v Mestni hiši v Kranju

23. ARKADNA SKRINJA Z LETNICO 1716

Renesančno grajena skrinja ima bočne stranice podaljšane v noge. Sprednja stranica je oblikovana v štiri s struženimi stebrički ločena arkadna polja. V vsakem polju je otroško preprosto narisani dvoglavi habsburški orel, nad njim in v vsakem vogalu pa cvet lilije. Na rezljani okrasni deski sta ob strani šestilna rozeta in lilijin cvet, na sredi pa okrasne črke. Šestilna rozeta v krogu in cvetovi lilij so tudi na obeh bočnih stranicah. Skrinja je med ohranjenimi izdelki delavnice iz začetka 18. stoletja v Radovljici ali v vaseh pod Karavankami najkakovostnejša.

Velikost: d: 185 cm, š: 65 cm, v: 79 cm

Kraj pridobitve: Rodine

Inv. št. E 1124

Hrani Gorenjski muzej na razstavi Ljudska umetnost na Gorenjskem v Mestni hiši v Kranju

24. SKRINJA Z ZAČETKA 18. STOLETJA

Renesančno grajena skrinja ima bočne stranice podaljšane v noge. Podobna je skrinji kat. št. 23 (E 1065), le da so štiri arkadna polja na njeni sprednji stranici samo narisana. Vsako polje krasi dvoglavi habsburški orel, nad njim in v vsakem vogalu pa je cvet lilije. Risba je dvobarvna, črno črto dopolnjujejo rdeče in črne pikice, nekatere lilije so rdeče pobarvane. Na rezljani okrasni deski sta ob strani šestilna rozeta in lilijin cvet, ki jih je slikar zrcalno prepisal. Tudi na obeh bočnih stranicah so šestilna rozeta in cvetovi lilij. Slovenski etnografski muzej hrani zelo podobno skrinjo z letnico 1714. Skrinja je izdelek delavnice iz začetka 18. stoletja v Radovljici ali v vaseh pod Karavankami.

Velikost: d: 187 cm, š: 63 cm, v: 82 cm

Kraj pridobitve: Hraše

Inv. št. E 2073

Hrani Gorenjski muzej

25. SKRINJA Z LETNICO 1783

Progasto rjava barva skrinje imitira letnice lesa. Letvice na pokrovu, ob spodnjem robu in letvice polj so modre. Sprednja stranica je členjena v tri polja svetle barve, poslikana s šopki vrtnic v vazi; srednje polje ima lomljene stranice, stranski polji pa sta neobičajno pomaknjeni povsem k vogalu skrinje; v njunem zgornjem delu je letnica 17-83. Prostor okoli polj in na bočnih stranicah je izpolnjen z imitacijo intarzirane motiva z baročnega in s klasicističnega meščanskega pohištva. Skrinjo krasi opazen ščitek za ključavnico. Skrinja, ki je v zbirki Gorenjskega muzeja posebnost, saj je najstarejša v celoti pobarvana in poslikana, je restavrirana.

Velikost: d: 150 cm, š: 65 cm, v: 65 cm

Kraj pridobitve: Češnjica pri Kropi

Inv. št. E 1116

Hrani Gorenjski muzej na razstavi Ljudska umetnost na Gorenjskem v Mestni hiši v Kranju

26. SKRINJA IZ PRVE POLOVICE 19. STOLETJA

Skrinja je po vsej površini lakirana, pobarvana pa ni niti v z letvicami uokvirjenih baročnih poljih. V srednjem polju je naslikana Božjepotna Marija, ki jo deloma prekriva zelo lep ščitnik za ključavnico. V stranskih poljih so šopki rdečih rož v vazi, na bočnih stranicah jih deloma prekriva dodan umetno kovan ročaj. Tako izdelano okovje priča o železarskem okolju Lipniške doline, od koder skrinja izhaja. Skrinjo krasijo polstebrički na vogalih in med polji in je od vseh kmečkih poslikanih skrinj v zbirki najbolj podobna meščanskim baročnim skrinjam.

Velikost: d: 140 cm, š: 69 cm, v: 62 cm

Vrsta lesa: oreh

Kraj pridobitve: Spodnja Lipnica

Inv. št. E 1121

Hrani Gorenjski muzej na razstavi Ljudska umetnost na Gorenjskem v Mestni hiši v Kranju

27. SKRINJA IZ PRVE POLOVICE 19. STOLETJA

Skrinja je v celoti modrozeleno pobarvana, svetlorumenkasto pa v treh z letvami uokvirjenih baročnih poljih z lomljenimi stranicami. V srednjem polju so preprosto narisani simbol IHS s srcem in tremi žebli, ob strani cvetni kiti, okrog letvic pa čipkast bel ornament. Stranski polji krasi polkrožno oblikovan šopek s kepastimi cvetovi vrtnic, obdanimi z zelenimi listi, v vazi s podstavkom, čipkast ornament je samo nad zgornjo letvijo. Med polji so črno, rdeče in belo pobarvani struženi stebrički. Pokrov je poslikan z vencem drobnih rož v pravokotnem z valovnico narisanim okvirju. Skrinja je opremljena s kovanimi ročaji.

Velikost: d: 152 cm,

š: 68 cm, v: 61 cm

Kraj pridobitve: Vrba

Inv. št. E 1057

Hrani Gorenjski muzej na razstavi Ljudska umetnost na Gorenjskem v Mestni hiši v Kranju

28. SKRINJA Z LETNICO 1849

Temnorjavo pobarvana skrinja je členjena v tri z letvami uokvirjena svetlozeleno pobarvana polja: stranski polji s posnetimi vogali sta okrašeni s šopkom vrtnic in drugega cvetja v vazi, oblikovani kot kelih, ob vazah je letnica 18-49. Srednje polje se zgoraj stopničasto oži, poslikano je z Marijinim simbolom in s cvetnim vencem. Na obeh bočnih stranicah je na drugih skrinjah nepoznan motiv: v uokvirjenem polju rdeč romb na svetlozeleni podlagi. Skrinja je umirjeno in mojstrsko poslikana, nogice so posebej obdelane v okroglo obliko, kar spominja na meščansko pohištvo.

Velikost: d: 148 cm, š: 60 cm, v: 60 cm

Kraj pridobitve: Vrba

Inv. št. E 1134

Hrani Gorenjski muzej na razstavi Ljudska umetnost na Gorenjskem v Mestni hiši v Kranju

29. SKRINJA Z LETNICO 1868

Skrinja je živo pariško modro pobarvana. Členjena je v tri z letvami uokvirjena rumena polja z izstopajočimi vogali: v srednjem je Marijin simbol, obdan s cvetnim vencem kepastih cvetov vrtnic in dveh cvetov modrega svišča. V stranskih poljih je šopek različnih cvetic v kelihasi vazi, ob kateri je letnica 18-68. Med polji so struženi in pobarvani polstebrički. Na obeh bočnih stranicah je vetrnica v krogu, čez njo pa je pritrjen kovan ročaj. Pokrov je poslikan z drobnim rumeno-rdečim ornamentom v velikem pravokotnem okviru s posnetimi vogali. Skrinja je ena najlepših iz vasi pod Stolom in Begunjščico.

Velikost: d: 159 cm, š: 64 cm, v: 64 cm

Kraj pridobitve: Breznica

Inv. št. E 2059

Hrani Gorenjski muzej na razstavi Ljudska umetnost na Gorenjskem v Mestni hiši v Kranju

30. SKRINJA Z LETNICO 1696

Renesančno grajena skrinja ima bočni stranici podaljšani v močno razpadle nogice. Sprednja stranica je značilno gornjesavsko členjena: med tremi ozkimi pokončnimi pravokotnimi polji sta dve širši pravokotni polji. Polja so simetrično porisana z rastlinskim ornamentom v črni barvi in letnico 16-96 sredi širših polj. Srednje polje ni posebej okrašeno. Spodnja letev je porisana z vrsto križcev. Pri dnu je vidnih pet s črno narisanih pravokotnikov, to je okvirjev majhnih ležečih pravokotnih kaset, katerih letve so odpadle. Skrinja kaže, da so izdelovalci kmečkega pohištva v Gornjesavski dolini sprednje stranice na tak način oblikovali od konca 17. do druge polovice 19. stoletja.

Velikost: d: 180 cm, š: 68 cm, v: 70 cm

Kraj pridobitve: Rateče

Inv. št. E 1058

Hrani Gorenjski muzej na razstavi v Liznjekovi hiši v Kranjski Gori

31. SKRINJA Z LETNICO 1748

Sprednjo stranico skrinje, grajene kot zaboj na nogah, krasi za gornjesavske skrinje značilna arhitekturna fasada: med tremi ozkimi pokončnimi pravokotnimi polji sta dve širši pravokotni arkadno oblikovani polji, pri dnu pa je niz petih majhnih ležečih pravokotnih kaset. V celoti je skrinja s črno in z rdečo porisana z rastlinskimi motivi vitice, letnica 17-48 je napisana na vrhu arkadnih stebričkov. Kasete so v celoti izmenoma rdeče in črno pobarvane, zgornja in spodnja letev ob njih pa sta porisani z nizom drobnih pentelj. Obe bočni stranici krasi šestlistna rozeta, ki jo enaki listi na konicah krakov s poudarjenimi stiki listov povezujejo v krog. Zunanost kroga je obrobljena z ostro valovnico in s pikicami, znotraj med listi pa so rdeči, s pikicami obrobljeni krogi.

Velikost: d: 171 cm, š: 75 cm, v: 80 cm

Kraj pridobitve: Dovje

Inv. št. E 1126

Hrani Gorenjski muzej na razstavi Ljudska umetnost na Gorenjskem v Mestni hiši v Kranju

32. SKRINJA Z LETNICO 1788

Sprednjo stranico skrinje, grajene kot zaboja na nogah, krasi za gornjesavske skrinje značilna arhitekturna fasada z letvami obdanih polj: med tremi ozkimi pokončnimi pravokotnimi polji sta dve širši pravokotni, oblikovani v osemkotnik, pri dnu pa je niz petih majhnih ležečih pravokotnih kaset. Srednje polje zaznamuje rdeč Jezusov simbol IHS, pod njim so letnica 1788 in nekaj cvetov, v stranskih poljih je z modro, rdečo in ponekod belo barvo naslikan rastlinski motiv, ki se v osemkotnih poljih razbohoti v šopek. Male kasete so okrašene z ritmično narisanimi pikami in črtami. Na obeh bočnih stranicah je rozeta s šestimi listi, ki jo enaki listi na konicah krakov na stikih povezujejo v krog s pikami. Izmenoma črno in rdeče pobarvani listi, med katerimi so črno obrobljeni rdeči krogci, ustvarjajo poseben vzorec. Skrinja ima skrivni predal z manjšim predalčkom.

Velikost: d: 167 cm, š: 70 cm, v: 74 cm

Kraj pridobitve: Rateče

Inv. št. E 1128

Hrani Gorenjski muzej na razstavi Ljudska umetnost na Gorenjskem v Mestni hiši v Kranju

33. SKRINJA Z LETNICO 1809

Sprednjo stranico nepobarvane skrinje krasi za gornjesavske skrinje značilna arhitekturna fasada z letvami obdanih polj: med tremi ozkimi pokončnimi pravokotnimi polji sta dve širši pravokotni, oblikovani v osemkotnik, pri dnu pa je niz petih majhnih ležečih pravokotnih kaset; srednja je daljša kot druge. Srednje polje zaznamujeta rdeč Jezusov simbol IHS, obdan z vencem rož, in ščitnik ključavnice, v širših stranskih poljih je z modro, rdečo, zeleno in belo naslikan baročen šopek stiliziranih nageljnov, anemon, tulipanov, šmarnic in marjetic v vazi. V ozkih poljih je kita raznobarnih cvetov marjetic. Okrašene so tudi letvice na robovih polj. V srednji kaseti je letnica 1809 z belim cvetom na sredi, v preostalih pa cvetovi na vejicah. Na obeh bočnih stranicah je rozeta s šestimi listi svetlomodre in rdeče barve, ki jih venec smrekovih vejic povezuje v krog, med listi pa so beli cvetovi. V vogalih so kite iz vejic rdečih rož.

Velikost: d: 163 cm, š: 74 cm, v: 73 cm

Kraj pridobitve: Gornjesavska dolina

Inv. št. E 2030

Hrani Gorenjski muzej na razstavi v Liznjekovi hiši v Kranjski Gori

34. SKRINJA S SV. PAVLOM Z LETNICO 1825

Sprednja stranica skrinje zeleno modre barve je oblikovana v tri vglobljena polja: srednji pravokotnik je na zgornji polovici zožan, stranska pravokotnika pa sta oblikovana v osemkotnike z rdečerjavimi robnimi letvicami. V srednjem polju je pod lepim ščitnikom za ključavnico naslikan sv. Pavel, nad njim pa je napis S. Pavle, povsem zgoraj levo in desno zunaj polja je letnica 1825, pod njo pa okrasek v obliki baročnih polj rumenozelene barve. V stranskih poljih je strogo urejen šopek različnih rož, ki so, razen tulipana in sončnice, zaradi domišljjskega oblikovanja neprepoznavne. Posamične rože krasijo celotno sprednjo ploskev. Na obeh bočnih stranicah je naslikano baročno polje svetlejšje barve z ročajem. Skrinja, lep izdelek delavnice iz rateško-kranjskogorskega kota, je restavrirana.

Velikost: d: 164 cm, š: 69 cm, v: 72,5 cm

Kraj pridobitve: Podkoren

Inv. št. E 2074

Hrani Gorenjski muzej na razstavi Ljudska umetnost na Gorenjskem v Mestni hiši v Kranju

35. SKRINJA Z LETNICO 1839

Sprednja stranica v celoti turkizno zeleno pobarvane skrinje je členjena v tri vglobljena polja: v osrednjem pravokotne oblike je polje s trikotnim zaključkom in z naslikano Božjepotno Marijo, v obeh stranskih poljih pa je osemkotno polje z bogatim šopkom vrtnic, nageljnov in drugih nedoločljivih cvetic. Polja so obrobljena s cvetličnim oz. progastim ornamentom. Med polji so cvetne kite, spodnji rob in bočni stranici pa sta porisani s svetlimi vijugastimi in temnimi ravnimi črtami. Okrog kovinskega ročaja je baročno oblikovano rumeno polje s cvetlično poslikavo. Skrinja je značilen primer bogato okrašenih skrinj rateško-kranjskogorske delavnice.

Velikost: d: 167 cm, š: 72,5 cm, v: 70 cm

Kraj pridobitve: Kranjska Gora

Inv. št. E 1056

Hrani Gorenjski muzej

36. SKRINJA Z LETNICO 1858

Skrinja z rumenimi in modrimi polji je pobarvana modro in rjavo. Sprednja stranica modre barve je značilno členjena v pet polj, dve široki in tri ozke, spodaj pa v niz štirih enakih polj in srednjo daljšo kaseto. V srednjem polju sta podoba Božjepotne Marije, nad njo pa letnica 1858. V stranskih poljih so naslikane visoke klasicistične vaze s šopki različnih, z belo barvo poudarjenih cvetic. Na kasetah so posamezni cvetovi z zelenjem, v srednji kaseti pa je kita cvetja. Progasto rjava barva bočnih stranic preprosto imitira letnice lesa, okrog kovinskega ročaja pa je okroglo, modro pobarvano polje z enim cvetom in zeleno vijugo pod njim. Skrinja, morda poslikana s šablono, je izdelek ljudskega slikarja Janeza Kajžarja iz Podkorena.

Velikost: d: 165 cm, š: 70 cm,
v: 71 cm

Kraj pridobitve: Rateče

Inv. št. E 2054

Hrani Gorenjski muzej na
razstavi Ljudska umetnost na
Gorenjskem v Mestni hiši v
Kranju

37. SKRINJA Z LETNICO 1861

Skrinja je rjavo pobarvana z vzorcem temnejših prog in vijug ter z indigo modro. Sprednja stranica modre barve je značilno členjena v pet polj, dve široki in tri ozke, spodaj pa v niz štirih enakih kaset. Srednje polje od vrha navzdol napolnjujejo črne zavese, ob njih sta letnica 1861 in podoba sv. Frančiška Borgie s križem v roki, s krono in za knjigo na pultu skrito lobanjo. V stranskih poljih so naslikane visoke klasicistične vaze s šopki vrtnic, nageljnov in drugih, z belo barvo poudarjenih cvetic. Na kasetah so stilizirani okrogli cvetovi na rumenih vejicah. Na rjavih bočnih stranicah je naslikano okroglo modro polje s stiliziranim vencem, sredi katerega je Jezusov ali Marijin simbol. Skrinja je izdelek delavnice, ki je delovala v rateško-kranjskogorskem prostoru.

Velikost: d: 165 cm, š: 70 cm, v: 68 cm

Kraj pridobitve: Gornjesavska dolina

Inv. št. E 1120

Hrani Gorenjski muzej na razstavi v Liznjekovi hiši
v Kranjski Gori

38. SKRINJA Z LETNICO 1869

Sprednja stranica v celoti mornarsko modro pobarvane skrinje je členjena v tri poglobljena polja: v srednjem, temnem, nepravilne oblike, je naslikan sv. Tomaž, pod njim je slabo čitljiv napis s. Tomas, nad njim pa letnica 1869. V stranskih poljih je na svetlorožnati podlagi klasicistična vaza s šopkom vrtnic, nageljnov in drugih rož. Šopki in skupine cvetov krasijo vse prostorčke sprednje stranice. Na obeh bočnih stranicah je z rdečo pentljo povezan venec rdečih vrtnic in belih rož s štirimi venčnimi listi. Skrinja je izdelek delavnice, ki je delovala v kranjskogorsko-rateškem prostoru.

Velikost: d: 165 cm, š: 73 cm, v: 62 cm

Kraj pridobitve: Kranjska Gora

Inv. št. E 2101

Hrani Gorenjski muzej na razstavi v Liznjekovi hiši v Kranjski Gori

39. SKRINJA Z LETNICO 1869

Progasto rjava barva skrinje naivno imitira letnice lesa. Sprednja stranica je členjena v tri velika vgreznjena pravokotna polja: v srednjem polju je med dvema kitama rož na zeleni podlagi figura sv. Neže, nad njo letnica 1869, v stranskih poljih sta klasicistični vazi s šopkom različnih cvetov, od katerih prepoznamo vrtnice, nageljne in tulipane. Robne letve polj so poudarjene z rdečo barvo. Skrinja je izdelek slikarja, ki je deloval v kranjskogorsko-rateškem prostoru.

Velikost: d: 158 cm, š: 67 cm, v: 70 cm

Kraj pridobitve: Podkoren

Inv. št. E 2563

Hrani Gorenjski muzej na razstavi Prelepa Gorenjska v gradu Khislstein

40. SKRINJA IZ PRVE POLOVICE 19. STOLETJA

Skrinja je rjavo pobarvana in izmenoma s črno črto in z rumenimi vijugami okrašena tudi na letvicah pokrova. Sprednja stranica je členjena v tri naslikana polja baročnih oblik modre barve. V srednjem polju je naslikana Božjepotna Marija, okrog nje pa cvetovi vrtnic in anemon, ki so tudi v vogalih pravokotnika, le da sta zgornja vogala poudarjena z rjavo barvo, naslikane letvice pa z rdečo in belo. V stranskih poljih so vrtnice in anemone v vazi, naslikane letvice pa so rjave in bele. Na bočnih stranicah je z rdečo in belo naslikano pravokotno polje s cvetnim vencem. Skrinja je opremljena z železnimi ročaji.

Velikost: d: 168 cm, š: 73 cm, v: 69 cm

Kraj pridobitve: Dovje

Inv. št. E 1485

Hrani Gorenjski muzej

41. SKRINJA Z LETNICO 1843

Progasto rjava barva skrinje imitira letnice lesa. Sprednja stranica je samosvoje členjena v enajst z letvami uokvirjenih polj v dveh vrstah. V spodnji vrsti je šest polj različnih barv v enakem zaporedju od zunaj navznoter: modro, belo, temno, vsa so okrašena z vejico vrtnic s ptičkom. V zgornji vrsti je pet polj: v srednjem tople sive barve sta ob ščitniku ključavnice pisani črki MM, pod njima letnica 1843, stranska polja so od zunaj navznoter rjava in modra s šopkom vrtnic in tulipanov. Široka letev pokrova je v pasovih rdeče, rjavo in belo pobarvana, letvice polj pa belo ali rdeče s temno črto, ki obroblja polje. Poslikava je delo šolanega mojstra prepoznavnega sloga z imenom slikar cvetličnih šopkov in ptičkov.

Velikost: d: 171 cm, š: 72 cm, v: 73 cm

Kraj pridobitve: Rateče

Inv. št. E 1117

Hrani Gorenjski muzej na razstavi v Liznjekovi hiši v Kranjski Gori

42. SKRINJA Z LETNICO 1841

Progasto rjava barva skrinje imitira letnice lesa. Sprednja stranica je členjena v tri vglobljena polja sinjemodre barve: v srednjem pravokotniku z lomljenimi stranicami so naslikani Marija Magdalena z mrtvaško glavo na desnici, pod njo letnica 1841, nad njo pa ptiček. Stranski polji osemkotne oblike krasi ta cvetna venca z Jezusovim oz. Marijinim simbolom s srcem v sredini. Cvetovi venca so celo za ljudske slikarje zelo površno naslikani, ptički so prepričljivi, figura svetnice pa rahlo naivna. Zdi se, da je nekdo z manj slikarskih sposobnosti posnemal slikarja cvetličnih šopkov in ptičkov.

Velikost: d: 160 cm,

š: 65 cm, v: 74 cm

Kraj pridobitve:

Gornjesavska dolina

Inv. št. E 8289

Hrani Gorenjski muzej

43. SKRINJA Z LETNICO 1841

Progasto rjava barva skrinje imitira letnice lesa, pokrov z letvijo in spodnja letev sta črno-belo marmorirani. Sprednja stranica je členjena v tri baročno oblikovana vrezana in naslikana polja: v srednjem postava sv. Andreja s po njem imenovanim križem stoji sredi nekakšnega odra z zavesami. V stranskih poljih sta klasicistični vazi z vrtnicami, pod vazo pa je na dva dela razdeljena letnica 18-41. Polja so svetlo-modra, uokvirjena z rjavo-belimi naslikanim okvirjem ter občrtana z belo in s temnejšo modro. Na obeh bočnih stranicah je vrezano in naslikano pravokotno polje z rjavim okvirjem, poslikano z vzorcem, ki imitira videz marmorja; sredi je svetleje marmoriran, s temnomodro obkrožen romb. Skrinjo, ki je opremljena s kovinskimi ročaji za prenašanje in stoji na klasicističnih nogicah, je poslikal slikar klasicističnega stila iz Mojstrane in z Dovjega.

Velikost: d: 156 cm, š: 66 cm, v: 64 cm

Kraj pridobitve: Mojstrana

Inv. št. E 1139

Hrani Gorenjski muzej na razstavi v Liznjekovi hiši v Kranjski Gori

44. SKRINJA Z LETNICO 1847

Vzorec modrozeleno pobarvane skrinje imitira videz marmorja, letev pokrova in spodnja letev pa sta rjavo-belo progasti. Sprednja stranica je členjena v tri baročno oblikovana vrezana in naslikana polja: v srednjem je prizor Marijinega vnebovzeta. V stranskih poljih sta klasicistični vazi z vrtnicami, pod vazo pa je na dva dela razdeljena letnica 18-47. Polja so rožnata, uokvirjena z rjavo-belimi naslikanim okvirjem ter občrtana z belimi senčenimi črtami, t. i. meandri, z zavitimi zaključki. Na obeh bočnih stranicah je vrezano in naslikano pravokotno polje z rjavim okvirjem, poslikano z vzorcem, ki imitira videz marmorja; sredi je temnomodro obkrožen svetleje marmoriran romb. Skrinja, ki je opremljena s kovinskimi ročaji za prenašanje in klasicističnimi nogicami, ima skrivni predal in je izdelek slikarja klasicističnega stila iz Mojstrane in z Dovjega. Bila je restavrirana.

Velikost: d: 157 cm, š: 67 cm, v: 60 cm

Kraj pridobitve: Gornjesavska dolina

Inv. št. E 5937

Hrani Gorenjski muzej na razstavi Ljudska umetnost na Gorenjskem v Mestni hiši v Kranju

45. ARKADNA SKRINJA Z LETNICO 1745

Značilna bohinjska skrinja renesančne konstrukcije je zelo dolga in visoka; bočni stranici sta zgoraj širši in spodaj podaljšani v noge. Sprednja stranica je razdeljena na pet z rdečo in s črno narisanih arkadnih polj, v katerih so naslikane šestlistne rozete in stiliziran rastlinski ornament. Številke letnice 1745, napisane povsem po starem, so postavljene med loke arkad. Zelo lepo ohranjeno skrinjo spodaj krasi baročno rezljana letev.

Velikost: d: 206 cm, š: 71 cm, v: 90 cm

Kraj pridobitve: Bohinjska Češnjica

Inv. št. E 1064

Hrani Gorenjski muzej na razstavi v Šivčevi hiši

46. SKRINJA Z LETNICO 1762

Sprednja stranica nepobarvane skrinje renesančne konstrukcije je razdeljena v pet arkadnih polj: v osrednjem je mrežast ornament svetle barve, v preostalih pa okroglo črno oz. sivo polje s svetlejšo oz. črno šestlistno rozeto. Stebrički z dvojnimi prečnimi zaključki so poslikani z rastlinskim ornamentom, nad stebričkoma srednjega polja je letnica 17-62, okrasna deska na spodnjem robu pa je baročno izrezana.

Velikost: d: 218 cm, š: 72 cm, v: 86 cm

Kraj pridobitve: Bohinjska Češnjica

Inv. št. E 5927

Hrani Gorenjski muzej

47. ARKADNA SKRINJA Z LETNICO 1776

Sprednja stranica skrinje z renesančno konstrukcijo je členjena v pet arkadnih polj: v srednjem je naslikan Jezusov simbol IHS, v stranskih pa so šestilne rozete v krogu oblikovane tako, da se črna in bela zlivata v eno dvanajstlistno dvobarvno rozeto. Stebrički arkad so na lesu okrašeni s črnimi in z belimi poševnimi črtami, okrasna baročno rezljana deska pa po vsej dolžini z vitičasto linijo. Na obeh bočnih stranicah je v krogu naslikana šestlistna rozeta, ob robu stranice pa jo lahko uokvirjajo vitičaste linije. Letnica 1776 v srednjih poljih pod rozeto skrinjo uvršča med najmlajše arkadne skrinje.

Velikost: d: 208 cm, š: 63 cm, v: 89 cm

Kraj uporabe: Bohinjska Bistrica

Kraj pridobitve: starinarница Antika, Kranj

Inv. št. E 5922

Hrani Gorenjski muzej na razstavi Ljudska umetnost na Gorenjskem v Mestni hiši v Kranju

48. SKRINJA Z LETNICO 1793

Renesančno grajena skrinja ima bočne stranice podaljšane v nogice. Sprednja stranica je členjena v pet naslikanih arkad temno pariško modre barve, ozki stebrički so rdeče barve s črno ovito nitjo, loki pa rumenorjavi. V srednjem polju je naslikana Božjepotna Marija, okrog nje so na vsaki strani trije kepasti cvetovi. V preostalih štirih poljih so veliki krogi z rdeče-belimi zvezdami, ki obkrožajo Jezusov ali Marijin simbol (zunanji polji) in letnico 17-93 (notranji polji). Pri vrhu arkad sta vejica s tremi rdečimi cvetovi in venec modrih rož. Posamični rdeči cvetovi in venec modrih rož. Podobne skrinje najdemo tudi v okolici Bleda.

Velikost: d: 190 cm, š: 68 cm, v: 85 cm

Kraj pridobitve: Ravne v Bohinju

Inv. št. E 1122

Hrani Gorenjski muzej

49. SKRINJA Z LETNICO 1794

Velika renesančno grajena skrinja ima bočne stranice podaljšane v nogice. Sprednja stranica je členjena v pet narisanih arkad z ozkimi stebrički: v srednjem polju je naslikana Božjepotna Marija, okrog nje na vsaki strani pa roža s kepastim cvetom. V preostalih štirih poljih so rozete s tremi svetlimi in tremi temnimi listi obdane s črtami, ki nakazujejo vrtenje, nad njimi sta po dve cvetici s kepastimi cvetovi, med njima pa ena od zaporednih števil letnice 1794. Enaka cvetica je tudi na vrhu vsakega stebrička. Okrasna deska je baročno izrezljana.

Velikost: d: 204 cm, š: 69 cm, v: 87 cm

Kraj pridobitve: Savica v Bohinju

Inv. št. E 8290

Hrani Gorenjski muzej

50. SKRINJA Z LETNICO 1887

Sprednja stranica rjavo pobarvane skrinje ni členjena v polja, poslikavo pa bi lahko imenovali tridelna. Levo in desno sta po dve beli ovalni obliki, na notranji strani zašiljeni in upognjeni, okrašeni z belimi in rdečimi črticami. Med njima je hruškasta linija z vitičastimi okraski, sredi nje pa letnica 1887. Enaki navzven usmerjeni obliki sta na bočnih stranicah. Letev pokrova in spodnja letev sta okrašeni z belimi in rdečimi poševnimi črticami. Skrinja je dokaz posebnega oblikovanja poslikav na bohinjskih skrinjah iz 19. stoletja. V depozu hranimo še eno skoraj enako z letnico 1876.

Velikost: d: 160 cm, š: 66 cm, v: 61 cm

Kraj pridobitve: Studor, Bohinj

Inv. št. E 5923

Hrani Gorenjski muzej na razstavi Ljudska umetnost na Gorenjskem v Mestni hiši v Kranju

52. OMARA ZA OBLEKO Z LETNICO 1847

Visoka omara za obleko baročne oblike z dvokrilnimi vrati je svetlo modro po-barvana, spodaj in zgoraj pa ima okrasne rdeče letve. Na vsakih vratih sta eno nad drugim po dve z letvami uokvirjeni polji s poudarjenimi vogali. Spodnji sta rdeče-rumeno-belo marmorirani, v zgornjih je na beli podlagi pred rdečim za-slonom naslikana figura svetnika, ki stoji na zeleno obarvani zaobljeni podlagi. Na levem polju je upodobljena sv. Helena s križem v rokah in krono na glavi, na desnem pa sv. Jožef z Jezuškom. Jožef v levici drži palico, na kateri so v znak, da je on Marijin izbrani ženin, čudežno pognali cvetovi. Vrata krasi pocinkano baročno okovje. Na zadnji notranji steni so lesene kljuke za obešanje oblačil.

Velikost: d: 163 cm, š: 70 cm, v: 193 cm

Kraj pridobitve: Zgornje Jezersko

Inv. št. E 1999

Hrani Gorenjski muzej na razstavi Ljudska umetnost na Gorenjskem v Mestni hiši v Kranju

51. OMARA ZA OBLEKO Z LETNICO 1753

Baročno grajena pravokotna omara ima porezane vogale, na vrhu pa dve polički. Omara s kljukami na zadnji notranji steni se odpira z enojnimi vrati. Celotna omara je modro pobarvana, vse njene robne letve in letve polic so rdeče. Na obeh porezanih vogalih so po tri osemkotna rumena polja, zgoraj sta evangelista, spodaj pa vaza s cvetovi. Svetniki so lepo upodobljeni, cvetlične poslikave pa so preproste, a barvno zelo učinkovite. Po vogalu navzgor se vije kita drobnega rdečega cvetja. Dve takšni rdeče obrobljeni polji z motivom cvetja v vazi sta tudi na z rumeno valovnico obrobljenih vratih. Nad vrati sta dve kaseti z letnico, ki pa je, kot je to značilno za zadnja desetletja 19. stoletja, zapisana z arabsko enico. Poslikava je zelo podobna poslikavi na nedatirani omari E 572 iz druge polovice 19. stoletja. Vse to napeljuje na misel, da je bila omara poslikana več kot sto let po izdelavi.

Velikost: d: 62 cm, š: 43 cm, v: 200 cm

Kraj pridobitve: Predoslje pri Kranju

Inv. št. E 189

Hrani Gorenjski muzej na razstavi Prelepa

Gorenjska v gradu Khislstein

53. OMARA ZA OBLEKO IZ DRUGE POLOVICE 19. STOLETJA

Omara za obleko, ki se odpira z dvo-krilnimi vrati s ključavnico, ima spodaj predal z dvema lesenima ročajema. Na zadnji notranji steni je pritrjen obešalnik z velikimi kljukami za obešanje oblek. Črno-rjavo pobarvana omara imitira letnice plemenitega lesa. Vrata so okrašena s štirimi poslikanimi polji zelenorumene barve. V zgornjih dveh poljih zelen venec z nekaj cvetovi različnih barv in rdečo pentljo obkroža Jezusov IHS oz. Marijin MARIA simbol. Na spodnjih poljih sta zelena šopka z rumenimi, modrimi in rdečimi cvetovi ter rdečo pentljo. Omara je bila poslikana že v času zatona mode poslikanega pohištva.

Velikost: v: 168 cm, š: 96 cm, gl: 52 cm

Kraj pridobitve: Bled

Inv. št. E 572

Hrani Gorenjski muzej

54. OMARA ZA ŽIVILA Z LETNICO 1847

Progasto rjava barva omare za živila imitira letnice lesa. Ima štiri poslikane predale in vrata brez kljuke, ki s ključavnico zapirajo tako police kot predale. Vrata so okrašena s pokončnim svetlomodrim pravokotnim poljem s posnetimi vogali: sredi je kovinska ploščica z luknjicami za zračenje, obdana s štirimi motivi črne školjke in z nizom belih krogcev s črno sredico, povezanih z rdečo črto. Zgoraj je rozeta z IHS na sredini, obdana z ornamentom iz črtic in krogcev ter z belimi cvetovi, spodaj letnica 1847, pod njo pa kot čaša postavljen tulipanov cvet. Rdeči predali so obrobljeni s črnimi profiliranimi letvicami, v vsakem vogalu je iz krogcev sestavljen bel cvet. Ročaj obdaja siv, z belo črto obrobljen romb. Zgornja in spodnja profilirana letev z nogicami sta pobarvani črno.

Velikost: v: 150 cm, š: 85 cm, gl: 43 cm

Kraj pridobitve: Mojstrana

Inv. št. E 1130

Hrani Gorenjski muzej na razstavi v Liznjekovi hiši v Kranjski Gori

55. OMARA ZA ŽIVILA Z LETNICO 1847

Omara za živila ima pet poslikanih predalov in vrata brez kljuke, ki zapirajo tako police kot predale. Črne črte na rjavi barvi imitirajo letnice lesa. Vrata so okrašena s pokončnim temnozelenim, skoraj črnim pravokotnim poljem s posnetimi vogali, ki ga obrobljajo drobni cvetovi iz krogcev: sredi je kovinska ploščica z luknjicami za zračenje v obliki šestilne rozete, obdana z venčkom belih cvetov iz krogcev z rdečo sredico, povezanih z dvojno črno črto. Zgoraj je v okroglem belem polju z rdečo obrobo Božjepotna Marija, tik pod njo letnica 1847. Rdeči predali so obrobljeni s črnimi profiliranimi letvicami, v vsakem vogalu je belo-rdeč cvet iz krogcev. Okrogle medeninaste ročaje obdaja rdeč, z belo črto obrobljen romb. Zgornja profilirana letev je okrašena z dvema sivima križajočima se valovnicama, spodnja letev je siva. Omara je restavrirana.

Velikost: v: 149 cm,

š: 107 cm, gl: 50 cm

Kraj pridobitve:

Mojstrana

Inv. št. E 1141

Hrani Gorenjski muzej na razstavi Ljudska umetnost na Gorenjskem v Mestni hiši v Kranju

56. OMARA ZA ŽIVILA IZ SREDE 19. STOLETJA

Precej velika omara za živila je vzorčasto rdeče-rjavo-okker pobarvana tudi po petih predalih. Vrata brez kljuke, ki s ključavnico zapirajo tudi police in predale, so okrašena z dvema kvadratnima poljema, obrobjenima s črnimi profiliranimi letvami. Obe polji sta izpolnjeni z naslikanim motivom cvetja v klasicistični vazi, med njimi prepoznamo vrtnice, tulipan, šmarnice, beli cvetovi pa so neznanega izvora. Zgornja in spodnja letev omare sta obarvani črno. Omara je restavrirana.

Velikost: v: 149 cm,
š: 95 cm, gl: 48 cm
Kraj pridobitve: Golnik
Inv. št. E 4321
Hrani Gorenjski muzej
na razstavi Prelepa
Gorenjska v gradu
Khisistein

57. OMARA ZA ŽIVILA Z LETNICO 1853

Omara – morda vzdna – s policami in brez predalov je oblikovana po starejšem modelu. V celoti je rjavo pobarvana, vrata pa so okrašena z belo pobarvanim in s črno obrobljenim poljem s polkrožnim zaključkom. V polju sta podobi apostola Simona Gorečnika z žago in sv. Marjete z zmajem, nad njima sta letnica 1853 in božje oko v obliki trikotnika, obrobjenega s svetlo-modro črto. Omara, izdelek manj spretnega slikarja iz kroga Layerjevih naslednikov, je restavrirana.

Velikost: v: 62 cm, š: 70 cm, deb: 40 cm
Kraj pridobitve: Glinje
Inv. št. E 4327
Hrani Gorenjski muzej

58. ZIDNA OMARICA IZ 19. STOLETJA

Večja zidna omarica je spredaj in ob strani le na vidnih delih modrosivo pobarvana. Robovi so baročno oblikovani; levo in desno sta izrezljana pokončna stebrička z žlebiči in zvitkom zgoraj in spodaj, na vrhu pa je izrezljan in rumeno pobarvan cvet. Vrhnji del omare ima porezane vogale in izvihan, s črno belim ornamentom poslikan rob. Vrata omarice so kasetirana in imajo na sredi izbočeno deltoidno polje, obrobljeno z drobnim črno-belim ornamentom in rumeno oz. oranžno črto. Na sredi je šopek dveh vrtnic s tremi popki, najvišji je oblikovan kot tulipan. Droben črno-bel ornament krasi tudi spodnji, profiliran rob omare.

Velikost: v: 95 cm, š: 75 cm, gl: 33 cm

Kraj pridobitve: Žirovnica

Inv. št. E 1950

Hrani Gorenjski muzej

59. VRATA IN OKVIR ZIDNE OMARICE Z LETNICO 1849

Zidno omarico s poslikanimi vrati sestavljajo okvir in vrata. Ko so jih namestili v zidno nišo, je nastala omarica, ki se je brez ključavnice zapirala z lesenim ali s kovinskim zatičem. Okvir je pobarvan s temnejšo modrozeleno barvo, vrata pa so okrašena z modrozelenim poljem klasicistične oblike s posnetimi vogali, v katerem so naslikani šopek s tremi vrtnicami in več manjših z belo barvo poudarjenih cvetic. Pod šopkom je letnica 1849. Izdelek slikarja cvetličnih šopkov in ptičjih figuric.

Velikost: v: 82 cm, š: 73 cm, gl: 11 cm

Kraj pridobitve: Dovje

Inv. št. E 1165

Hrani Gorenjski muzej na razstavi v Liznjekovi hiši
v Kranjski Gori

60. VRATA IN OKVIR ZIDNE OMARICE Z LETNICO 1850

Zidno omarico s poslikanimi vrati sestavljajo okvir in vrata, ki so jih namestili v zidno nišo kot omarico, ki se je zapirala brez ključavnice. Okvir je pobarvan s temnejšo modrozeleno barvo. Vrata so okrašena z modrozelenim poljem klasicistične oblike s posnetimi vogali, na katerem so naslikani šopek z dvema vrtnicama, nageljnom, neznanim cvetom in več manjšimi cveticami; vsi cvetovi so poudarjeni z belo barvo. Letnica 1850 je naslikana s po eno številko v vsakem vogalu. Izdelek slikarja cvetličnih šopkov in ptičjih figuric.

Velikost: v: 81 cm, š: 62 cm, gl: 11 cm

Kraj pridobitve: Dovje

Inv. št. E 1164

Hrani Gorenjski muzej na razstavi v Liznjekovi hiši
v Kranjski Gori

61. VRATA ZIDNE OMARICE IZ 19. STOLETJA

Vrata zidne omarice so okrašena z vrezanim in rdeče obrobljenim poslikanim poljem pravokotne oblike s polkrožnimi izrezi na levi in desni. Polje je modro pobarvano in poslikano s klasicistično vazo in z rdečim šopkom vrtnic, nageljnov, zvončnic, tulipana in neznanega cveta. Ob vazi levo in desno stojita ptička z rdečim trebuščkom in s hrbtom z dvema črtama iz belih pikic. Vrata okrog poslikanega polja so pobarvana z rumenorjavimi in rdečimi progami v obliki črke V, tako kot omara za živila kat. št. 56 (E 4321) z Golnika. Proge rdeče barve so slabo ohranjene.

Velikost: v: 53 cm, š: 50 cm

Kraj pridobitve: Češnjica pri Kropi

Inv. št. E 1142

Hrani Gorenjski muzej

62. POSLIKANA URA V OHIŠJU Z LETNICO 1838

Ohišje ure je pobarvano zelenomodro. Vratca so rdeče obrobljena in poslikana s cvetjem, ki izhaja iz spirale. Nad vratci je z rdečo napisana letnica 1838. Z rdečo so poslikani tudi vodoravni robovi ohišja in okvir ohišja ob številčnici. Mehanizem ure ni ohranjen, ohranjena je le z vrtnicami poslikana številčnica z rimskimi številkami.

Velikost: v: 213 cm, š: 34 cm, gl: 28 cm

Kraj pridobitve: Dovje

Inv. št. E 1143

Hrani Gorenjski muzej na razstavi v Jenkovi kasarni na Zgornjem Jezerskem

63. POSLIKANO OHIŠJE URE Z LETNICO 1840

Ohišje ure je pobarvano zelenomodro. Vratca ter obe deščici, ob katerih se je gibalo nihalo ure, so poslikani s cvetjem: na vratih je klasicistična vaza z zlatorumenimi pasovi, iz katere raste šopek. Oblika in sestava cvetov sta glavna razpoznavna znaka, da je bilo ohišje poslikano v domači rateško-kranjskogorski delavnici poslikanega pohištva. Pod vratci je črn ščit z letnico 1840 in s cvetovoma vrtnic, nad vrati pa črna ploščica z začetnicami G. ZH. Mehanizem ure ni ohranjen, ohranjena je le številčnica z rimskimi številkami.

Velikost: v: 225 cm, š: 38 cm, deb: 25 cm

Kraj pridobitve: Kranjska Gora

Inv. št. E 1144

Hrani Gorenjski muzej na razstavi Ljudska umetnost na Gorenjskem v Mestni hiši v Kranju

64. POSLIKANA ŠTEVILČNICA URE

Tabla iz železne pločevine je izrezana kot pravokotnik in zgoraj polkrožno zaključena. Bela številčnica je rdeče obkrožena, rimske številke so črne. Številke od I do IIII v notranjem krogu označujejo dele ene ure, ki jih je verjetno naznanjalo en- do štirikratno bitje. V zunanjem krogu se številke od I do XII, ki označujejo ure dneva, ujemajo se z dvanajstimi kraki rumeno-rdeče zvezde v sredi ob odprtini za kazalce. Okrog številčnice je cvetje na temni podlagi: kepasti cvetovi vrtnic, neznane cvetice z lističi kot krogci in tulipan. V polkrožnem zgornjem delu je naslikan prizor Marijinega kronanja. Način slikanja in oblika cvetov pričata, da je številčnica izdelek domače rateško-kranjskogorske delavnice iz srede 19. stoletja.

Velikost: v: 43 cm, š: 32 cm

Kraj pridobitve: Prihodi

Inv. št. E 2518

Hrani Gorenjski muzej

65. POSLIKANA VRATA IZ SREDE 19. STOLETJA

Rjavo pobarvana (flodrana) baročna kasetirana vrata iz »hiše« v kamro z baročno kljuko in ključavnico imitirajo les. Štiri polja so svetlomodre barve: zgornji polji sta poslikani s šopkom vrtnic, marjetic in nageljna s ptičkom na vrhu, spodnji polji pa z vejico z dvema nageljnovima cvetovoma. Oba motiva sta odlično naslikana, hitre poteze čopiča brez dvoma lahko pripišemo slikarju cvetnih šopkov in ptičkov, ki je deloval sredi 19. stoletja v Gornjesavski dolini.

Velikost: v: 168 cm, š: 92 cm

Kraj pridobitve: Dovje

Inv. št. E 1115

Hrani Gorenjski muzej na razstavi Ljudska umetnost na Gorenjskem v Mestni hiši v Kranju

67. KRSTNA ZIBELKA

V manjši svetlomodri zibelki z belim rombom na stranicah so otroke nosili h krstu. V belem rombu in levo in desno ob njem so naslikane rože, verjetno vrtnice. Obe končnici sta beli in poslikani s cvetnim vencem, ki na vzglavni strani obdaja Marijin monogram, ob nogah pa okrogel cvet. Nihalne noge in vogalne letve končnic krasi poslikava v imitaciji marmorja. Končnice in del stranic so skromno obrezane, na vrhu robnikov so struženi okrogli zaključki. Ohranjeni so trije pari gumbkov za prevezovanje otroka, da ni padel iz zibelke.

Velikost: v: 30 cm, š: 43 cm, d: 64 cm

Kraj pridobitve: okolica Kranja

Datacija: 1. polovica 19. stoletja

Inv. št. E 190

Hrani Gorenjski muzej na razstavi Ljudska umetnost na Gorenjskem v Mestni hiši v Kranju

66. KRSTNA ZIBELKA Z LETNICO 1897

Manjša zibelka je zelenomodro po-barvana in v celoti poslikana, povsod so med drugim drobni modri cvetovi. Sredi vsake stranice je sonce, obdano z vencem modrih rož, levo in desno pa sta po dva šopka s kepastimi rdečimi cvetovi v trebušastih vazah. Na končnicah je na vzglavni strani podoba Božjepotne Marije, pri nogah pa okrogel cvet, obdan z dvema rdečima krožnicama in modrimi cvetki. Ob strani vsake končnice je vejica s tremi kepastimi cvetovi rdeče barve, pa tudi sredi nihajnih nog, ki so sicer zeleno poslikane z rastlinskim motivom vitic. Robniki so zeleno obrobljeni, po sredi pa je niz drobnih rožic. Poslikave so enake kot na skrinji kat. št. 38 z letnico 1793 iz Raven v Bohinju (E 1122), vendar drugače sestavljene in deloma v drugih barvah. Na vzglavni končnici ob zgornjem robu je letnica 1897, verjetno naknadno napisana z rdečo barvo.

Velikost: v: 31 cm, š: 40 cm, d: 65 cm

Kraj pridobitve: Srednja vas v Bohinju

Inv. št. E 1146

Hrani Gorenjski muzej

68. KRSTNA ZIBELKA

Manjša svetlomodra zibelka ima na stranicah dve beli, baročno oblikovani polji, poslikani z rožami, verjetno vrtnicami. Obe končnici sta beli in poslikani z vencem zelenih vej in cvetov, ki objemata cvetlično ornamentiran krog. Na vzglavni strani je sredi kroga Marijin monogram, ob nogah pa okrogel cvet. Končnice in del stranic so skromno obrezane, na vrhu robnikov so struženi okrogli zaključki. Ohranjeni so trije pari gumbkov za prevažanje otroka, da ni padel iz zibelke, in obroč za obešanje pregrinjala.

Velikost: v: 33 cm, š: 48 cm, d: 69 cm

Kraj pridobitve: Bohinjska Češnjica

Datacija: prva polovica 19. stoletja

Inv. št. E 5941

Hrani Gorenjski muzej

69. ZIBELKA Z LETNICO 1843

Celotna svetlorjava zibelka je poslikana s temnejšimi rjavimi lisami in spiralami, ki naj bi imitirale letnice lesa in grče. Na strani so tri bela polja baročne oblike, poslikana s cveticami, verjetno vrtnicami. Bele končnice so bile okrašene s cvetnimi venci, a je zaradi spr-

ne barve kakovostna slikarija slabše ohranjena. Na vzglavni strani je sredi kroga Marijin monogram MARIA, ob nogah pa Jezusov IHS z letnico 1843. Nihalne noge so na stiku s koritom valovito obrezane, rob pa je poudarjen z barvno črto. Končnice so okroglo obrezane, vendar na vznožni končnici te okrogline ni več, ker je odpadla. Na vrhu robnikov so struženi okrogli zaključki. Ohranjeni so trije pari gumbkov za prevezovanje otroka. Dno je v drugi tretjini na zanimiv način preluknjano za odtekanje urina; sedem luknjic je z vrezanimi črtami povezanih v šestilno rozeto, od vsakega vogala pa gredo po dnu vrezane črte do naslednjih šestih luknjic.

Velikost: v: 34 cm, š: 51 cm, d: 87 cm

Kraj pridobitve: okolica Kranja

Inv. št. E 1158

Hrani Gorenjski muzej

70. ZIBELKA Z LETNICO 1845

Zibelka priča o spremembah, ki so jo doletele ob uporabi. Okrašena je z dvema rombastima belima poljema z rožami, pozneje je bila pobarvana z rdečo barvo. Končnice so bele in poslikane s cvetnim vencem, na vzglavni strani je sredi kroga Marijin monogram MARIA, ob nogah pa Jezusov IHS z letnico 1845. Zaradi zamenjave zgornjega dela obeh končnic z izrezom za ročaj, poslikava ni več popolna. Nihalne noge so na stiku s koritom valovito obrezane. Na vrhu robnikov so struženi okrogli zaključki. Ohranjeni so trije pari gumbkov za prevezovanje otroka. Dno je v drugi tretjini preluknjano za odtekanje urina; sedem luknjic je povezanih z vrezanimi črtami v šestkotno rozeto, iz nje pa gre le kratek vrez do zadnje luknjice. Ob strani je še ena, z drugimi nepovezana luknjica.

Velikost: v: 36 cm, š: 52 cm, d: 82 cm

Kraj pridobitve: Jereka

Inv. št. E 1159

Hrani Gorenjski muzej

71. ZIBELKA IZ 19. STOLETJA

Stranice temnorjave zibelke krasi dolgo in ozko ovalno belo polje s tremi enakomerno razporejeni kepastimi cvetovi, v zaključkih pa so po trije popki. Med cvetovi je vejica z listi, ki so na spodnji polovici rjavorumeni, na zgornji pa zeleni. Na končnicah je naslikan bel krog, na debelo obrobljen z rdečo in na vzglavni strani poslikan z Marijinim monogramom MARIA, ob nogah pa z Jezusovim IHS. Končnice so bogato obrezane. Na vrhu robnikov so struženi okrogli zaključki. Ohranjeni so trije pari gumbkov za prevezovanje otroka. Zibelka ima tudi luknjice, dva gumbka ter dva obroča za prekrivanje otroka, tako na vzglavni kot vznožni strani. Zibelka ima pet v obliki črke X razporejenih luknjic za odtekanje urina.

Velikost: v: 45 cm, š: 63 cm, d: 93 cm

Kraj pridobitve: okolica Kranja

Inv. št. E 2088

Hrani Gorenjski muzej

72. ZIBELKA IZ PRVE POLOVICE 19. STOLETJA

Zibelka indigo modre barve ima na stranicah dve beli polji baročne oblike, poslikani s cveticami. Bele končnice so okrašene s cvetnimi vency, zgornji rob poudarja rdeča črta. Na vzglavni strani je sredi kroga Marijin monogram MARIA, ob nogah pa Jezusov IHS. Nihalne noge so na stiku s koritom valovito obrezane, rob pa je poudarjen s črno okrasno črto. Končnice so okroglo obrezane, na vrhu robnikov so struženi okrogli zaključki. Ohranjena sta gumbka za obroč za pokrivanje otroka in luknjice za gumbe za prevezovanje. Dno je v drugi tretjini preluknjano za odtekanje urina; sedem luknjic je z vrezanimi črtami povezanih v šestkotno rozeto.

Velikost: v: 35 cm, š: 52 cm, d: 85 cm

Kraj pridobitve: okolica Kranja

Inv. št. E 1160

Hrani Gorenjski muzej

73. ZIBELKA IZ 19. STOLETJA

Nepobarvana zibelka je le preprosto porisana z različnimi ornamenti v temnomodri in rdeči barvi. Na stranicah so tri polja oblikovana s pomočjo narisanih črt z ornamenti; v srednjem je dvoje src, pod njima pa stiliziran cvet. Levo je vejica z listi s štirih strani obdana z drobnimi cvetovi, desno pa osmerokraka zvezda, obdana z dvema krožnicama, valovnico in drobnimi cvetki. Vzglavna končnica je okrašena s pobarvanim in porisanim srcem, na vznožni končnici je obrnjen Jezusov simbol SHI. Izrezi za prenašanje zibelke so, kot bi bili namenjeni dvema prstoma, oblikovani kot dve kaplji. Končnice so bogato drobno obrezane, na vrhu robnikov so dvojni struženi okrogli zaključki. Ohranjeni so ostanki gumbkov za prevezovanje otroka in nameščanje obroča za prekrivanje otroka. Za odtekanje urina je pet v obliki križa razporejenih luknjic.

Velikost: v: 36 cm, š: 55 cm, d: 85 cm

Kraj pridobitve: Selška dolina

Inv. št. E 4456

Hrani Gorenjski muzej

74. ZIBELKA IZ 19. STOLETJA

Na stranicah temnomodro pobarvane in z različnimi belimi in rdečimi ornamenti poslikane zibelke sta osrednji motiv dve srci znotraj nekakšnega venčka, ki ga levo in desno obkroža rastlinski ornament v obliki vejice z listi. Vmes so drobni cvetki in križca, ob robniku pa nekakšna narisana stebrička. Obe končnici sta bele barve: vzglavna je okrašena z Jezusovim simbolom IHS, ki ga obdajata dva stebrička. Na vznožni končnici je rastlinski ornament v obliki preproste rože med stebričkoma. Končnice so bogato drobno obrezane in poudarjene z rdečo obrobo. Na vrhu dveh

robnikov sta dvojna stružena okrogla zaključka, druga dva sta zaključena le s kroglico. Izrezi za prenašanje zibelke so, kot bi bili namenjeni dvema prstoma, oblikovani kot dve kaplji. Ohranjeni so gumbi za prevezovanje otroka in enako poslikan obroč za prekrivanje. Štiri luknjice za odtekanje urina so razporejene v kvadratu.

Velikost: v: 32 cm, š: 46 cm, d: 78 cm

Kraj pridobitve: Bohinjska Bistrica

Inv. št. E 1145

Hrani Gorenjski muzej

75. ZIBELKA Z LETNICO 1834

Bogato oblikovana in poslikana sivo-zelena zibelka je primer zgodnjega izdelka rateško-kranjskogorske delavnice poslikanega pohištva z nekaj klasicističnimi stilnimi sestavinami. Stranici sta z letvami razdeljeni v zgornji del, okrašen s pokončnimi svetlimi ravnimi črtami in temnimi valovnicami, ter spodnji del s tremi baročno oblikovanimi polji, ki jih razmejuje črn naslikan okras. Osrednje polje je malo svetlejše od stranskih polj, v vseh je ista kompozicija dveh vrtnic in dveh vrtničnih popkov in nageljna, katerega vršiček pokriva letev. Na stranicah levo in desno zgoraj letve z robnikom oblikujejo trikotnik naravne barve lesa, na katerem je z rjavo narisana trikotnik. Pod stranico je ozka letev, poobarvana s pokončnimi rjavimi in belimi črticami. Na eni končnici je naslikana Božjepotna Marija med dvema spletoma vrtnic s popki, pod njo je letnica

1834. Robnika sta porisana s črnimi vodoravnimi črticami. Na drugi končnici je Jezusov monogram IHS, obdan z vejicami vrtnic in ivanjščico na vrhu. Robnika nista porisana. Zgornji rob izrezov za prenašanje je okrašen z motivom školjke. Končnice so drobno obrezane, rob pa je poudarjen z rdečo črto. Poslikava nihalnih nog imitira letnice lesa. Na vrhu robnikov so struženi volutni zaključki. Zibelka ima tri pare luknjic za gumbe za prevezovanje.

Velikost: v: 47 cm, š: 63 cm, d: 80 cm

Kraj pridobitve: Rateče

Inv. št. E 1152

Hrani Gorenjski muzej

76. ZIBELKA Z LETNICO 1839

Bogato oblikovana in poslikana siva zibelka je primer izdelka rateško-kranjskogorske delavnice poslikanega pohištva. Stranici sta z rdečimi letvami razdeljeni v zgornji del svetlorjave barve, okrašen z gostimi poševnimi rjavimi valovnicami, ter spodnji del s tremi baročno oblikovanimi polji na oranžni podlagi, okrašeni z rjavo-belimi kratkimi črticami. Stranski polji sta temni, srednje polje je svetlejše, v vseh je ista kompozicija dveh vrtnic s številnimi drobnimi cvetovi. Na stranicah levo in desno zgoraj rdeče letve s črtastim robnikom oblikujejo trikotnik oranžne barve, okrašen z motivom vitice. Na končnicah je z rdeče-belimi letvami oblikovano polje romboidne oblike, v katerem je na eni končnici naslikana Božjepotna Marija med dvema spletoma vrtnic in nageljnov, pod njo je letnica 1839. Na drugi končnici je v okroglem polju, ki ga obdaja vejica popkov vrtnic in nageljnov,

narisana peterokraka zvezda. V njenem središču in med kraki so naslikani drobni cvetovi. Robniki so izmenjaje porisani z belimi in s črnimi vodoravnimi črticami, na štirih straneh jih krasijo volutni zaključki. Končnici sta bogato obrezani in tudi ob lepem izrezu za prenašanje poslikani z vrtnicami in nageljni. Poslikava nihalnih nog z belimi, s črnimi in sivimi črticami in valovnicami imitira letnice lesa, na sredi pa so noge okrašene s šopkom cvetja v košari na Marijini strani in šopkom drobnega cvetja in srčkom na strani zvezde. Zibelka ima tri pare luknjic za gumbe za prevezovanje.

Velikost: v: 50 cm, š: 63 cm, d: 85 cm

Kraj pridobitve: Podkoren

Inv. št. E 1149

Hrani Gorenjski muzej

77. ZIBELKA Z LETNICO 1841

Modra zibelka je primer izdelka rateško-kranjskogorske delavnice poslikanega pohištva. Stranici sta z naslikanimi črnimi črtami razdeljeni v zgornji del modre barve, okrašen z gostimi temnomodrimi valovnicami, ter spodnji del s tremi baročno oblikovanimi polji na oranžni podlagi. Stranski polji sta temnomodri, srednje polje je rumeno, v vseh je ista kompozicija dveh vrtnic z nageljnom, s popkom in z dvema

ivanjščicama. Na stranicah levo in desno zgoraj črne črte oblikujejo rumen trikotnik, okrašen z drobnim motivom dveh nageljnovih cvetov in popka vrtnice. Spodnji rob stranic je temnomoder, porisan z belimi in s črnimi pokončnimi valovnicami. Na eni končnici je na osnovno modro, zgoraj zelo uničeno barvo, med dvema šopkoma naslikana Božjepotna Marija, pod njo je pri letnici 1841 enica stisnjena na rob. Obraza Marije in otroka sta iste temne barve kot podlaga. Na drugi končnici je v okroglem polju, obdanem z vejicami z listi in drobnimi cvetovi, narisana peterokraka zvezda. Med njenimi kraki so naslikani drobni cvetovi. Robniki so porisani izmenjaje z belimi in s črnimi vodoravnimi črticami, na štirih straneh jih krasijo volutni zaključki. Končnici sta bogato obrezani. Nihalne noge so pobarvane v indigo modri barvi. Zibelka ima tri pare gumbov za prevezovanje.

Velikost: v: 46 cm, š: 64 cm, d: 89 cm

Kraj pridobitve: Podkoren

Inv. št. E 1151

Hrani Gorenjski muzej

79. ZIBELKA Z LETNICO 1861

Bogato oblikovana in poslikana zibelka je izdelek rateško-kranjskogorske delavnice poslikanega pohištva. Stranici sta z rdečimi letvami razdeljeni v zgornji del sive barve, okrašen z gostimi navpičnimi belimi in črnimi valovnicami, ter spodnji del z enim večjim baročno oblikovanim poljem črne barve. V njem je naslikana kompozicija različnih cvetov – vrtnic, nageljnov in dveh neprepoznavno stiliziranih rož. Na preostanku spodnjega dela stranic so na les naslikane temnordeče polkrožne proge, ki objemajo polje z rožami. Na stranicah levo in desno zgoraj rdeče letve s črtastim robnikom oblikujejo rumenorjav trikotnik, izpolnjen s kito cvetov in listov vrtnic. Na končnici z naslikano Božjepotno Marijo je z rdeče-belimi letvami oblikovano polje romboidne oblike rjavorumene barve; Marijo obdajata bogata šopka vrtnic in nageljnov, pod njo je letnica 1861. Nad poljem so vidne sledi nekdanje cvetlične poslikave. Na drugi končnici je v okroglem polju peterokraka zvezda. Polje obdaja venec z vzporednim parom vrtnic, kar skupaj s pikami v krakih trutamore, cvetovi okrog nje in vodoravno s črno in sivo črtkanimi robniki ustvar-

ja zelo kompleksen vzorec. Robnike na vogalih krasijo volutni zaključki. Končnici sta značilno triglavno obrezani. Poslikava nihalnih nog z belimi in s črnimi progami imitira letnice lesa, sredi nog je naslikan šopek v košarici. Zibelka ima gumbce za prevezovanje. Del nihajne noge je odlomljen.

Velikost: v: 48 cm, š: 64 cm, d: 91 cm

Kraj pridobitve: Rateče

Inv. št. E 755

Hrani Gorenjski muzej na razstavi v Liznjekovi hiši v Kranjski Gori

78. ZIBELKA Z LETNICO 1858

Bogato oblikovana in poslikana zibelka je primer izdelka rateško-kranjskogorske delavnice poslikanega pohištva. Stranici sta z rdečimi letvami razdeljeni v zgornji del modrosive barve, okrašen z gostimi navpičnimi belimi in črnimi valovnicami, ter spodnji del s tremi baročno oblikovanimi polji na oranžni podlagi, okrašeni z rjavo-belimi kratkimi črticami. Stranski polji sta temnozeleni, srednje polje je svetloroza, v vseh je ista kompozicija dveh vrtnic, nageljnov, srčkov in ivanjščice. Na stranicah levo in desno zgoraj rdeče letve s črtastim robnikom oblikujejo trikotnik roza barve, okrašen z vejico nageljnov s tremi cvetovi. Na končnici z naslikano Božjepotno Marijo je z rdeče-belimi letvami oblikovano polje romboidne oblike roza barve, Marijo obdajata bogata šopka vrtnic in nageljnov z enim rumenim cvetom neznane cvetice. Nad roza poljem sta na modri podlagi letnica 1858 in v loku speljana dva šopka enakih rož. Na drugi končnici je v okroglem polju, ki ga obdajata venca drobnih cvetov, narisana peterokraka zvezda. V njenem središču in med kraki so naslikani drobni cvetovi. Robniki so porisani z na gosto izmenjujočimi se belimi in črnimi vodoravnimi črticami, na štirih straneh jih krasijo volutni zaključki. Končnici sta značilno triglavo obrezani. Poslikava nihalnih nog z belimi in s črnimi črticami imitira letnice lesa, na sredi pa so noge okrašene s šopkom v košari. Zibelka ima tri pare gumbov za prevezovanje.

Velikost: v: 49 cm, š: 62 cm, d: 89 cm

Kraj pridobitve: Rateče

Inv. št. E 775

Hrani Gorenjski muzej na razstavi Ljudska umetnost na Gorenjskem v Mestni hiši v Kranju

80. ZIBELKA Z LETNICO 1879

Po izročilu je zibelko, oblikovano in poslikano, kot so zibelke rateško-kranjskogorske delavnice poslikanega pohištva, izdelal podobar Janez Hrovat iz Podkorena. Stranice so z rdeče in belo popikanimi letvicami razdeljene v zgornji pariško modri del, ter spodnji del z enim baročno oblikovanim poljem zelene barve z rdečimi in belimi rožami. Polje obdaja rdeče-črno črtast okras na lesu brez podlage. Na stranicah levo in desno zgoraj letve z modrim robnikom oblikujejo trikotniček, okrašen z rdečimi pokončnimi črticami. Na eni končnici je z rdeče-belimi letvami oblikovano polje romboidne oblike, v katerem je naslikana Božjepotna Marija, obdana s cvetovi vrtnic in neznanih belih cvetov; poslikava je bolj šablonska. Nad letvicami so letnica 1879 in vrtnični cvetovi, verjetno tudi beli cvetovi na modri podlagi, a je poslikava ob ročaju uničena. Na modri končnici je v okroglem polju sredi cvetov peterokraka zvezda. V njenem središču in med kraki so naslikani cvetovi, obdani z zelenimi lističi. Robniki se zaključujejo

s kroglico. Končnici sta triglavo obrezani in tudi ob lepem izrezu za prenašanje poslikani z vrtnicami in nageljni. Poslikava nihalnih nog s črnimi progami imitira letnice lesa. Zibelka ima tri pare gumbov za prevezovanje.

Velikost: v: 47 cm, š: 67 cm, d: 87 cm

Kraj pridobitve: Podkoren

Inv. št. E 1154

Hrani Gorenjski muzej na razstavi v Liznjekovi hiši v Kranjski Gori

82. ZIBELKA IZ PRVE POLOVICE 19. STOLETJA

Rjavo pobarvana zibelka ima rjavo-zelene poslikave na beli podlagi. Stranici krasi po dve baročno oblikovani polji s šopkom zvončnic, vrtnic in tulipana. Na vzglavni končnici je med dvema rogovoma z zvončnicama, s tulipanom, z več popki in drobnimi cvetovi, ki segajo do zgornjega roba, Jezusov monogram IHS. Druga končnica je podobno poslikana z rogovi in s cvetjem, sredi pa je Marijin monogram. Izrez za ročaj je lepo obrobljen. Končnice so bogato obrezane, na vrhu robnikov so štirioglati zaključki s posnetimi robovi. Ohranjeni so gumbi za prevezovanje otroka in luknjice gumbov za nameščanje obroča za prekrivanje otroka. Luknjice za odtekanje urina ni, so le zareze v obliki romba.

Velikost: v: 37 cm, š: 49 cm, d: 89 cm

Kraj pridobitve: Hraše pri Kranju

Inv. št. E 3033

Hrani Gorenjski muzej

81. ZIBELKA Z LETNICO 1856

Zibelka je izdelek slikarja klasicističnega stila. Stranici sta modro marmorirani in okrašeni z ozkim baročnim mavričnim poljem, mavrični so tudi robniki. Končnici sta nežno roza pobarvani in bogato poslikani, obrobljeni z belo in modro črto, zgoraj so naslikane ozke zavese, ob ročaju pa drobni modri cvetovi. Na končnici brez zgornjega roba je med rogovoma z rdečimi vrtnicami upodobljen Janez Krstnik v puščavniški opravi s palico z napisnim trakom, ob njem jagnje – simbol Jezusa, pod rogovoma pa letnica 1856. Na drugi končnici je med rogovoma z modrimi vrtnicami naslikan IHS z gorečim srcem, obdan z belimi žarki. Na notranji strani je zgornji del končnice dodatno pritrjen z dvema podkvicama za čevlje. Zgornji rob nihalnih nog je okrašen z rumeno-oranžno-črno obrobo, na prostoru med robnikoma pa s trikotno naslikano mrežico, ki se zaključuje s križcem. Na vrhu robnikov so kvadratni zaključki z mehкими posnetimi robovi. Ohranjeni so trije gumbi za prevezovanje otroka, pet luknjic za odtekanje urina pa je razporejenih v obliki križa.

Velikost: v: 46 cm, š: 61 cm, d: 87 cm

Kraj pridobitve: Podbrezje

Inv. št. E 302

Hrani Gorenjski muzej na razstavi Prelepa Gorenjska v gradu Khislstein

83. POSTELJA Z LETNICO 1841

Zgornji robovi modrozelenene postelje so dekorativno izrezani. Vzglavna stranica je bogato poslikana, podlaga treh polj, ki jih ločujeta dva stebriča s cvetjem v vazi vrh vsakega, je toplo rumena. V srednjem polju je Božjepotna Marija, obdana s kito cvetja, v stranskih pa levo sv. Neža z drobno ovčko, mečem in mučeniško palmo, desno pa sv. Barbara s kelihom in z mečem. Polkrožen zaključek srednjega polja objema letnica 18-41. Najvišji del stranice je poslikan kot okroglo sivomodro polje z Jezusovim simbolom IHS sredi cvetnega venca. Simbol spodaj dopolnjuje srce z žebli, zgoraj pa obkrožen križ. Vsa štiri polja in rob vzglavne stranice so rdeče obrobljeni. Bočni stranici sta izrezljani, najnižji srednji del je pobarvan, ob robu okrašen z rdeče-belimi črticami, na sredi pa si sledijo tri manjša baročna polja zlatorumene barve s šopkom rož v sredi. Noge krasijo poševne črte rahlo temnejše barve, kot je podlaga. Postelja je izdelek rateško-kranjskogorske delavnice poslikanega pohištva.

Velikost vzglavne stranice: v: 107 cm, š: 110 cm;
velikost bočnih stranic: d: 176 cm, v: 40 cm
Kraj pridobitve: Kranjska Gora
Inv. št. E 1376
Hrani Gorenjski muzej na razstavi v Liznjekovi hiši
v Kranjski Gori

84. POSTELJA Z LETNICO 1846

Rjavo pobarvana postelja imitira strukturo lesa. Vzglavna stranica je bogato poslikana. Na nebesno modrem pravokotniku so naslikane podobe sv. Trojice: Boga Očeta in Kristusa s križem v roki na oblakih, nad njima sveti Duh v podobi goloba. Spredaj na travi levo je upodobljen sv. Janez Krstnik z jagnjetom – simbolom Jezusa. Svetnica z lilijo je glede na hierarhijo celotne skupine verjetno sv. Marija, Mati božja. Polkrožno zaključen vrh zglavne stranice je simetrično izrezan, oblika pa je poudarjena z rjavo naslikanimi letnicami lesa, sredi katerih je manjše baročno oblikovano polje z vrtnicami. Podobno polje je naslikano tudi na sredi rjavo pobarvanih okrasno izrezanih stranic. Vzožna nižja stranica ni okrašena, ker je bila obrnjena proti steni. Kakovostna poslikava je delo Janeza Kajžarja iz Podkorena. Postelja je restavrirana.

Velikost vzglavne stranice v: 130 cm, š: 107 cm;

velikost bočnih stranic: d: 175 cm, v: 83 cm

Kraj pridobitve: Podkoren

Inv. št. E 2044

Hrani Gorenjski muzej na razstavi Prelepa

Gorenjska v gradu Khislstein

85. POSTELJNA KONČNICA Z LETNICO 1847

Progasto rjava barva imitira letnice lesa. Baročno oblikovana vzglavna stranica je v celoti živomodro pobarvana: osrednji prostor zavzema prizor Jezusovega krsta v Jordanu v črno zaznamovanem polju s polkrožnim zaključkom. Sredi pokrajine z drevesi je na levi naslikan potoček, v ozadju so gore, sredi vode stoji Jezus, nad njim se dviga Janez Krstnik in ga obliva z vodo. Iz oblaki obdanih nebes na Jezusa lije luč, nanj se spušča sveti Duh v podobi goloba. Levo in desno sta naslikani klasicistični vazi z bogatim šopkom vrtnic, nageljnov, lilijo ali s tulipanom in z neznanimi rožami, nad cvetjem je ob rob stranice stisnjena letnica 18-41. Nad poslikanim poljem je šopek cvetja, izrezani rob je poudarjen s črno barvo. Kakovostna poslikava je delo Janeza Kajžarja iz Podkorena.

Velikost: v: 114 cm, š: 105 cm

Kraj pridobitve: Rateče

Inv. št. E 822

Hrani Gorenjski muzej na razstavi Ljudska

umetnost na Gorenjskem v Mestni hiši v Kranju

86. POSTELJNA KONČNICA Z LETNICO 1856

Vzglavna stranica temne zelenomodre postelje je bogato poslikana: rumena črta zarisuje krog, znotraj katerega je naslikana podoba Marije Magdalene z vsemi svetniškimi atributi: križ v rokah, posoda za mazilo ob strani, pred njo na knjigi počiva mrtvaška glava. Levo in desno sta bogati cvetni kiti s cvetom sončnice, od katerega so navzgor in navzdol razporejene po tri vrtnice s popki in v zaključku nageljni cvetovi. Okroglo izrezani del končnice je poudarjen s šopkom nageljnov in vrtnic ter letnico 18-56 levo in desno pod njim. Izrezani rob je zgoraj rumeno poudarjen.

Velikost: v: 73 cm, š: 100 cm

Kraj pridobitve: Rateče

Inv. št. E 820

Hrani Gorenjski muzej; na razstavi v Liznjekovi hiši v Kranjski Gori je le vzglavna končnica

87. POSTELJNA KONČNICA Z LETNICO 1859

Progasto rjava barva posteljne končnice imitira letnice lesa. Na sredi je svetlomodro okroglo polje, poslikano z motivom Božjepotne Marije, ki jo obdajata cvetni kiti, pod njo pa je letnica 1859. Končnica je izdelek rateško-kranjskogorske delavnice poslikanega pohištva.

Velikost: v: 61 cm, š: 95 cm

Kraj pridobitve: Mojstrana

Inv. št. E 861

Hrani Gorenjski muzej

88. POSTELJNA KONČNICA Z LETNICO 1878

Ohranjena je le modra vzglavna končnica s poškodovanim izrezom; delček manjka. Po vsej površini je trodelno poslikana: v središču je podoba Božjepotne Marije, obdana z vencem vrtnic in marjetic, pod njo je letnica 1878, levo in desno od nje pa sta klasicistični vazi s šopkom vrtnic, nageljnov in neznanih rož. Končnica je izdelek rateško-kranjskogorske delavnice poslikanega pohištva, verjetno podobarja Janeza Hrovata iz Podkorena.

Velikost: v: 77 cm, š: 96 cm

Kraj pridobitve: Rateče

Inv. št. E 821

Hrani Gorenjski muzej na razstavi v Liznjekovi hiši v Kranjski Gori

89. POSTELJNA KONČNICA

Progasto rjava barva posteljne končnice imitira letnice lesa. Na sredi je roza okroglo polje, poslikano z motivom Jezusovega simbola IHS, ki ga obdajata cvetni kiti iz rdečih vrtnic ter rumenih in modrih neprepoznavnih rož. IHS obdajajo rumeni žarki, ki svetijo v vse smeri, nad H je kronica in nad njo zavese, pod njim pa goreče srce. Motiv je naslikan tako kot na zibelki E 302, ki je izdelek slikarja klasicističnega stila.

Velikost: v: 64 cm, d: 100 cm

Kraj pridobitve: Dovje

Inv. št. E 2521

Hrani Gorenjski muzej na razstavi v Liznjekovi hiši v Kranjski Gori

90. DEL POSTELJNE KONČNICE Z LETNICO 1911

Od končnice postelje indigo modre barve se je ohranil le del s poslikavo, razdeljeno na tri dele. V srednjem je z rjavo naslikano pravokotno polje s polkrožnim zaključkom. Na turkizno modri podlagi je naslikana Božjepotna Marija. Levo in desno sta šopka vrtnic, nageljnov in neznanih drobnih cvetic v široki in visoki klasicistični vazi. Precej šablonski cvetovi so poudarjeni z belo barvo. Posteljna končnica je izdelek podobarja Janeza Hrovata iz Podkorena.

Velikost: v: 52 cm, d: 95 cm

Kraj pridobitve: Rateče

Inv. št. E 1975

Hrani Gorenjski muzej

